

הישיבה המאתיים-ושמונים-ושבע של הכנסת השישית

יום שני, כ"ט אייר תשכ"ח (27 מאי 1968)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. דברי יושב-ראש הכנסת למלאת שנה לשחרור ירושלים המזרחית

הלף שבוע, והכנסת והתכנסה בירושלים השלמה, העיר שהוכרזה לה יחדיו. והתאבלו על הגיבורים הקדושים שהקריבו נפשם, אך עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים ועל-יד הכותל המערבי, שרד מקדשנו, שכעש"ים שנה לא ניתן ליהודי לגשת אליו. העם בישראל ובתפוצות היה מסוער. עצמה מידת ההתנדבות וההתעלות הרוחנית. כולנו בירכנו על הנצחון הגדול והמוזהיר. עדיין לא תמה המערכה.

יהי רצון והרוח הגדולה תהיה פחלתנו גם בימים הבאים.

נאשא בפשטו ליום הגדול ועל שלום בריקיימא עם המדינות השכנות.

הי"ר ק. לוז:

אני פותח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, ואתמול, כ"ח באייר, מלאה שנה לשחרור ירושלים המזרחית על-ידי צבא הגנה לישר"אל. יום זה יצוין בעתיד כיום הנצחון במלחמת ששת הימים.

זכתה הכנסת וכיום פרוץ והמלחמה, בעוד ירושלים מופגזת, התכנסה והיא, וחוקקה חוקים וחוקים על-ידי המלחמה, ושמעת חבר האש הממושלה ישוער גם לעם ואישרה את הקמת הממשלה הלאומית.

פתחתי אז את הישיבה בברכה לצבא הגנה לישראל ולאזרחי המדינה. ואמרתי: "ואנו בוכחים בכושדם, בעז"רוחם ובאומץ-לבם של חיילינו ואזרחינו, גשינו וילדינו. מדינת ישראל וזיה ולוחמת. עם ישראל חי!"

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

- (1) חוק לתיקון פקודת העתונות (תיקון מס' 1), תשכ"ח-1968, - הצעת חברת-הכנסת שולמית אלון;
- (2) חוק הביטוח הלאומי (תיקון), תשכ"ח-1968, - הצעת וחברת-הכנסת משה ורמב"ם; (3) חוק החקלאים המשותפים (החוקה לעבודה) (תיקון), תשכ"ח-1968, - הצעת וחברת-הכנסת משה ורמב"ם.

הי"ר ק. לוז:

נשמע והדעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ה. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הוגני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם:

ג. שאילתות ותשובות

מכבד ראש הממשלה מתבקש להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה הנ"ל?
2. ואם התשובה לשאלה 1 היא חיובית, מי הסמיך את השגריר הרמן למסור הודעה כזאת בשם ישראל?
3. האומנם חופפת העמדה המיוחסת לישראל בידיעה זו את עמדתה האמיתית של ממשלת ישראל?
4. אם לא זו עמדת ממשלת ישראל, האין ראש הממשלה יחושב לנכון לפרסם באופן דחוף הודעה המכחישה את האמור באותה ידיעה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

ממשלת ישראל אינה אחראית למה ישמחפרם בעתונות שלא מטעמה.

לעצם העניין - עורבא פרח. שגריר ישראל בוויינג"טון הסביר במחלקת המדינה את עמדתה המוצהרת של ממשלת ישראל.

הי"ר ק. לוז:

נשמע עכשיו ושאילתות ותשובות.

1. דברים המיוחסים לשגריר ישראל ב"ניו-יורק טיימס" על "סיפוח זמני" של מזרח ירושלים

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את ראש הממשלה ביום כ"ז בסיון תשכ"ז (5 ביולי 1967):

בעתון "ניו-יורק טיימס" מיום 2 ביולי 1967 נמסר כי "ישראל הודיעה למשרד החוץ האמריקני, כי סיפוח ירושלים הוא מעשה זמני בלבד" וזאת "בהבטחה שניתנה, כביכול, על-ידי שגריר ישראל, אברהם הרמן, לסגן שר החוץ האמריקני יוג'ין דיסטוב בפגישה ושהתקיימה ביום ה' האחרון".

מזרח הרמן - ממוססה הידיעה - "הסביר לסגן השר האמריקני כי הסיפוח לא נועד אלא לספק שידור תים לתושבי העיר הערבית".

זה קצת יותר קשה. כי אדם מביע את דעתו, ואם הוא אומר שזה על דעת עצמו, בזה איננו מתכוון דווקא לכך. ברגע זה אינני זוכר כל מלה, אם הוא אמר שזה על דעת עצמו או לא. ואז אני נשאל פה, ושבו מאשר את עמדת הממשלה. בחיים דמוקרטיים קצת קשה למונע, ואני אומר: קצת קשה; אינני משיב שבאמת צריך להיות חק כך, ושכל אחד יגיד את דעתו, ביחוד אם הדברים באמת אינם מתאימים למה שקובעת הממשלה.

3. דעתו של שר הבטחון בעניין הגבולות ועמדת הממשלה

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בטבת תשכ"ח (30 בינואר 1968):

בראיון, שהתפרסם במוסף השבועי של עתון "הארץ" ביום 19 בינואר 1968, אמר שר הבטחון מר דיון: "יכול להיות שעבדול נאצר יהיה מוכן, ללא קשר עם חוסיין, ללכת להסדר ואתנו, בתנאי שניסוג לגבול הישן. בשביל זה צריך לחזור לקווים של 4 ביוני, ואז ייתכן שעבדול נאצר יהיה מוכן להכריז על הפסקת הלוחמה, לשיט חופשי במצרי אילת, ואולי גם להבטיח משהו בעניין הסואץ. אם מוכנים לחזור לקו הקודם — פתרגו במידה רבה מאד את העניין המצרי". "הארץ": "ואתה אינך בעד זה?" מ. דיון: "אני בהחלט נגד".

אי לואת הנני לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם הכרזתו הנ"ל של שר הבטחון משקפת את דעת הממשלה?

2. אם כן — מתי קיבלה הממשלה החלטה בעניין עתיד הגבולות והסדרים אחרים ועם מצרים, שהן ושאלות למשא ומתן בין הצדדים שטרם הוחלט בזה?

3. אם לאו — על סמך מה הוכרז שר הבטחון את אשר הכריז?

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מפנה את השאלה לתשובה ושהשיבותי זה עתה על שאלתה של חבר הכנסת אבנרי באותו נושא עצמו.

4. מועד להגשת הצעת חוק לעידוד העליה

חבר הכנסת י. בדר שאל את ראש הממשלה ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):

בישיבת הכנסת מיום 30 באוקטובר 1967 הודיע ראש הממשלה כי בחקתו להגיש לכנסת הצעת חוק לעידוד העליה. ועברו חודשים של יציפה להצעה מסוג זה, והיא טרם הוגשה.

ובכן שואל אני:

1. מתי בדעת הממשלה להגיש הצעת חוק זו לכנסת?

2. מתי יביא כבוד ראש הממשלה, או אחד מחברי הממשלה, את ההצעה לדיון בכנסת?

ראש הממשלה ל. אשכול:

1 — 2. אני מקווה, כי בעוד שבועיים לערך.

2. הצהרת שר הבטחון באוזני כתב "הארץ" בשאלת הגבולות

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ב בטבת תשכ"ח (23 בינואר 1968):

בראיון עם שר הבטחון, מר משה דיין, שהתפרסם במוסף "הארץ" של יום 19 בינואר 1968, הצהיר שר הבטחון: "יכול להיות שעבדול נאצר יהיה מוכן, ללא קשר עם חוסיין, ללכת להסדר אתנו, בתנאי שניסוג לגבול הישן (עם מצרים). בשביל זה צריך לחזור לקווים של 4 ביוני, ואז ייתכן שעבדול נאצר יהיה מוכן להכריז על הפסקת הלוחמה, לשיט חופשי במצרי אילת, ואולי גם להבטיח משהו בעניין הסואץ. אם מוכנים לחזור לקו הקודם — פתרגו במידה רבה את העניין המצרי".

בתשובה לשאלת נציגי עתון "הארץ" אם דוגל שר הבטחון באפשרות הנ"ל, הצהיר שר הבטחון: "אני בהחלט נגד". עוד קודם הצהיר שר הבטחון באותו ראיון: "הנחתי ההאשונה היא שומדינות וערב, ובראשן מצרים, לא ירצו להשלים עם קו הפסקת האש הנוכחי כקו גבול". ובהמשך: "הקווים שאנו נמצאים בהם עכשיו — במצרים, בסוריה ובירדן — הם סיבה למדינות הערביות לרצות במלחמה".

כאמור, הצהיר שר הבטחון כי הוא מתנגד לנסיגה, אפילו יביא הדבר לידי הסדר עם מצרים.

בקשר לכך הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הצהרותיו הנ"ל של שר הבטחון משקפות גם את מדיניות הממשלה?

2. ואם אינן משקפות את מדיניות הממשלה, האם התיחה הממשלה למר דיון למסור את הצהרותיו הנ"ל?

ראש הממשלה ל. אשכול:

מדיניות הממשלה בעניין הוזהרה כמה פעמים בדברי ראש הממשלה ושר החוץ בכנסת. אצטט מדברי בכנסת ביום 30 באוקטובר 1967:

"אין כל טעם להיכנס לדיון בדבר תנאי ההסדר, אלא במשא ומתן ישר. אם יפתח משא ומתן כזה, נגיש את הצעותינו ותנאינו לכריתת חוזה שלום. גישה זו תואמת לחלוטין את הכללים הגדולים של המשפט הבינלאומי ואת מגילת האו"ם".

שר הבטחון באוזניו במוסף "הארץ" לא הצהיר כל הצהרות, אלא הביע חזקתו משלו מבלי להזדקק להיתר מיוחד מאת הממשלה.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד ראש הממשלה, מכיוון שבזמן האחרון אנו קוראים ושומעים לעיתים קרובות ביותר דעות אישיות, כביכול, של שרי הממשלה, הסותרות את הגישה שהוקדאה ברגע זה על ידי ראש הממשלה — האם חושב ראש הממשלה לפעול בעניין זה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

אילו ידעתי שתסתפק בזה שאומר ושאני חושב — הייתי ואומר: אני חושב. לפני החלק השני, לפעול —

5. מהן תמיכה למשפחה באשכול?**שגולדה לה שלישיה**

חבר הכנסת ד. לוי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ז בשבט תשכ"ח (26 בפברואר 1968):

לפני החדשים מספר נולדה למשפחת בן-ישבת מאשכולן שלישיה. מלבד השלישיה על המשפחה לכלכל ארבעה ילדים נוספים. אבי המשפחה העובד בעבודות זמניות משתכר כ-400 לירות לחודש. אין ספק שסכום זה דל לפרנסת משפחה בת תשע נפשות.

כשגולדה השלישיה, הבטיחו משרדי ממשלה שונים תמיכה במשפחה. היום התפרסמה ידיעה ב"ידיעות אחרונות", לפיה כל ההבטחות לא קוימו ומשפחה זו נאנקת תחת נטל הפרנסה. אין ספק שמקרים כגון אלה פוגעים בעידוד משפחות לדיכוי ילודה.

אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיביני:

א. האם נעשו צעדים לתמיכה ניכרת במשפחה הג'ל?

ב. אם לא, מדוע לא, ומתי יקוימו ההבטחות הרבות שהומטרו על אם המשפחה כשילדה את השלישיה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

המשפחה קיבלה תמיכה, שכונה דרך המחלקה לעבודה סוציאלית של עיריית ואשכולן.

התמיכה כללה מכונת כביסה, עגלות, מיטות ומזרזים נים בערך של יותר מאלף ותמש מאות לירות. בן קיבלה המשפחה שתי יחידות דיר גדולות, עליהן היא משלמת בהנחה ניכרת ועבר-ידיה של 42 לירות לחודש בלבד. בן פטורה המשפחה מתשלום מיסים עירוניים. מלבד זאת הוצעה לזכר בן-ישבת הקצבה בסך 60 לירות לחודש, למשך וארבעה וחודשים, לשם עזרה חלקית בעבודות הבית.

ראש הממשלה שלה למשפחת בן-ישבת מתנה כספית, עם הולדת השלישיה, בסך 300 לירות.

ייתכן והמשפחה חקוקה לעזרה נוספת, אולם משניסתה העיריה לבדד מה מצבה הספסי לאמיתו — לא הצליחה. אבי המשפחה נעבד כפועל מקצועי והוא סירב להציג אילו ושהן הוכחות ועל הכנסתו האמיתית, תוך כדי טענה שהוא משתכר 400–450 לירות בלבד.

6. הנחיות לפקידים המטפלים בתושבי מזרח ירושלים

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בשבט תשכ"ח (28 בפברואר 1968):

ביום עיון לפקיד ממשלה ועיריות ביקר ראש עיריית ירושלים את אופן הטיפול של הממשלה בבעיות שנתעוררו עם איחוד ירושלים, וקבל על העדר חשון מרכזית מוסמכת ומתאמת, על ביורוקרטיסם, על העדר הבמה למנטליות המיוחדת של תושבי העיר המזרחית, וקבע כי "האדמיניסטרציה הישראלית במזרח ירושלים נחלה כשלון חרוץ, מאחד שלא הבינה שאי-אפשר להעביר לאיזור הזה מיד את כל הדפוסים הביורוקרטיים הנהוגים במדינה". ("מעריב", 20 בפברואר 1968).

אבקש את כבוד ראש הממשלה להשיביני:

1. כמה חשונות, ואילו הן, מטפלות בתיכנון הפיסי והחברתי של העיר העתיקה, או חלקים ממנה?

2. כיצד נעשה, אם נעשה, התיאום בין הרשויות השונות?

3. מהי הכשרתם המיוחדת של המומחים המייעצים לרשויות השונות, והעוסקים בתחום החברתי של ירושלים המזרחית?

4. האם ניתנה הדרסה לפקידות המטפלת בתושבי ירושלים המזרחית בדבר הבעיות והנוהגים המיוחדים הקשורים בתושבים אלה?

5. ואם ניתנו הנחיות, כיצד אינך המעשה שסיפר עליו האש העיר, בדבר זמן תעודות זיהוי לתושבי מזרח העיר, באופן שאילץ נשים וגברים להתייצב מאותו תור, ובאותו מועד, דבר שפגע בתושבים, ומי אחראי לכך?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אני מפנה את השואל לתשובתי על ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת שסיפרו ואברמוב מיום 4 במארס 1968 והסברי בנושא זה.

7. ידיעה ב"הארץ" על עמדת צה"ל לגבי**הקמת תחנת הכוח דינג ד' בתל-אביב**

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בשבט תשכ"ח (28 בפברואר 1968):

בידיעה ושנתפרסמה ב"הארץ" של יום 21 בפברואר 1968 נאמר, כי בעקבות לחצו של ראש הממשלה אולץ צה"ל לרכך את עמדתו השלילית נגד הקמת תחנת הכוח דינג ד' בתל-אביב.

שאלתי היא:

האם הידיעה הג'ל כפונה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

הידיעה המזכרת ושנתפרסמה בעתון "הארץ" איננה נכונה בהחלט.

8. הצהרות של שרים על קביעת הגבולות

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

בעתוני ישראל נמסר, כי ראש הממשלה הצהיר בירושלים, כי גבולותינו הטבעיים הם על הירדן. באותו יום יצא שר החוץ, מר אבא אבן, בתשובות, נגד המדב-רים למען ישראל הגדולה, ותבע כי ישראל תנקוט עמדה גמישה.

שאלתי הן:

1. האם קיבלה הממשלה החלטה כלשהי, בה נאמר כי גבולותינו הם על הירדן?

2. האם תואמו ההצהרות האש הממשלה ששר החוץ?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. הממשלה טרם קבעה עמדה מוצהרת בעניין. בדבריו של ראש הממשלה כללה ההנחה, שבכוא מועד לקביעת גבולנו, וביחוד לאחר מלחמה או מלח-מות, הנה נהות, הרים ונתונים טבעיים מסיימים באים בחשבון בשורה ראשונה כמתאימים להיות גבול טבעי, בעיקר מבחינה בטחונית.

2. אין סתירה בין דברי ראש הממשלה ושר החוץ. הדברים מקבילים.

הי"ד ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

11. מסידת בניין הקולג' ליד "ארמון הנציב" בירושלים להסתדרות הכללית ולסוכנות היהודית

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את ראש הממשלה ביום י"ב באדר תשכ"ח (12 במארכס 1968):

בעתונות נמסר כי בנין הקולג' ליד "ארמון הנציב" בירושלים, הנמצא באזור שעד למלחמת ששת הימים היה מפורז, נמסר עתה להסתדרות הכללית של העובדים ולסוכנות היהודית לארץ ישראל.

אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. האם היו מועמדים אחרים לקבלת יזמות השימוש בבניין הזה?

3. על-פי אילו אמות-מידה נקבע כי הבניין יימסר להסתדרות הכללית ולסוכנות היהודית, אם אמנם הוחלט כך?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. התשובה חיובית. הבניין יועד במרכז לנוער. סוכם כי מרכז זה יופעל על-ידי הסוכנות היהודית וההסתדרות וישרת נוער מחוץ-לארץ, לרבות משתלמים מכל הסוגים, וכן נוער ישראלי.

2. היו מועמדים נוספים. אולם ועדה בהשתתפות ראש עיריית ירושלים, מינהל מקרקעי ישראל ונציג משרד ראש הממשלה, המליצה על ייעוד הבניין למרכז לנוער.

3. הקריטריונים היו:

א. החשיבות בהבאת נוער מחוץ-לארץ לתקופות שומות בארץ, ובעיקר לירושלים.

ב. התאמת הבניין וסביבתו לתפקיד שלשמו נועד.

12. העברת משרדים ממשלתיים מתל-אביב לירושלים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י"ט באדר תשכ"ח (19 במארכס 1968):

יואיל נא לכבוד ראש הממשלה להשיבני:

1. אילו משרדים ממשלתיים עתידים להיות מועברים מתל-אביב לירושלים?

2. האם יועברו — באם יעברו — לירושלים המזרחית?

3. מתי תסתיימה העבודות בריצוף רחבת הכותל המערבי?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. המכה הארצי של המשטרה, מפקדת פיקוד מחס, השירות הבולאי ויחידות נוספות של משרד החוץ, שירות התעסוקה ונציבות בתי-הסוהר. כן מכרזים אפשרות העברת יחידות של משרד השיכון, החקלאות, מע"ץ ושירותי ההפוסה של החוץ. יש

אורי אבנרי (הגולם הזה — כוח חדש):

כבוד ראש הממשלה, מכיוון שההצעה המוזכרת אינה תואמת בדיוק את מדיניות הממשלה שהקראת קודם לכן, מה מוכן ראש הממשלה לעשות כדי שלא יימסרו הדיעות סותרות?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אמרתי שאינן סותרות, וכך אינך יכול לשאול אותי שוב מה אני מתכוון לעשות, כי זה לא יהיה צודק.

9. טיפול הרשויות הממשלתיות בתושבי מזרח ירושלים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

בכנס המכון הישראלי לניהול תקף לאחרונה ראש עיריית ירושלים, מר טדי קולק, את טיב טיפולן של החשויות הממשלתיות בתושבי מזרח ירושלים.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם נחקרו האשמותיו של מר טדי קולק?

2. מה העלתה החקירה?

3. האם בעקבות החקירה הוצאו הוראות חדשות, או שחל שיפור בטיפול החשויות הממשלתיות?

4. אם חל שיפור — מה טיבו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אני ממנה את השואל לדברי בכנסת בתשובה להצעות לסדר-היום של חבר-הכנסת שם-טוב ואבר-מוב מיום 4 במארכס 1968.

10. ידיעה בעתונות על איגרת מאת ממשלת ישראל אל ראש ממשלת ירדן

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ה' באדר תשכ"ח (5 במארכס 1968):

ב"מעריב" ושל יום 3 במארכס 1968 נתפרסמה ידיעה כדלקמן:

"בירושלים רווחות שמועות, כי ישראל העבירה איגרת לראש ממשלת ירדן, במגמה לעודד שיחות על הסדר עמה".

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם היא נכונה — מה היה תוכן האיגרת?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. אין זה סוד כי אנו מוכנים לשיחות עם ממשלת ירדן, כמו גם עם יתר הממשלות הערביות. הדבר גם ודאי אינו בגדר סוד למלך געצמו ולממשלתו.

2. חושבני שהשואל הנכבד יוותר על תשובתי בגדון.

עיריית ירושלים האחראית להבטחת שירות זה — 2,500 משפחות.

2. המשרד גיהל משא-זמתן ממושך עם קופת החולים הכללית, כדי להבטיח מתן שירותים אמבולטוריים לאוכלוסייה זו במחפאותיה העירוניות של הקופה. בעקבות משא-זמתן זה החליט מרסו קופת-החולים לבטח, במסגרת הקופה בירושלים, כ-30% מאוכלוסייה זו. אמנם אין זה נדון כולל, אבל יש בכך הקלה ניכרת במצב. לעתיד לבוא תוסיף הקופה לבדוק אפשרויות ההתכנון וההרגעה של הסדר זה.

15. מעולות משרד הבריאות למניעת תאונות בית

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבריאות ביום כ"ד בטבת תשכ"ח (25 בינואר 1968):

ד"ר אברהם עצמון, חבר מרסו קופת חולים, מסר ידיעות מדאיות על ריבוי מדאית של תאונות, הקורות בתוך הבית כתוצאה ושל הרעלות, מכות חשמל, נפילות ותאונות אחרות. לפי דברי ד"ר עצמון, רוב הנפגעים בתאונות אלו הם ילדים וקשישים. מספר מקרי המוות בתאונות בית הגיע בשנה האחרונה ל-150.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

1. מה הם הנתונים של משרד הבריאות על מקרי מוות ופציעה כתוצאה מתאונות בית?

2. מה הן הפעולות שפועל משרד הבריאות למניעת תאונות אלה, ושלבשו ממדים של מגיפה במש?

שר-הבריאות י. ברזיל:

1. מן הנתונים המצויים ביד משרד הבריאות מתברר כי מדי שנה קורים כ-200 מקרי מוות כתוצאה מתאונות בית וכ-4,000 פציעות מסיבה זו.

2. משרד הבריאות ער לבעיית תאונות בית, בקרב ילדים, זה ושנים. לפני שנים אחדות הוקדש שבוע הבריאות לנושא תאונות בית והוכן חומר הסברה מתאים. מלבד זאת מסיכרות האחיות הציבוריות לאמ-הות, בביקורי בית ובתחנות לטיפול באם ובילד, כיצד למנוע תאונות בית.

בשנה שעברה העמידה היחידה לחינוך לבריאות במוקד התענינות את נושא ההתעלות הכימיות בקרב ילדים. ללשכות הועבר חומר הסברה בכתב (כחות), עלונים, "סקר עצמאי" (וכ'), בליווי הנחיות לביצוע פעולות הסברה מיוחדות לקראת הקיץ ולקראת החגים, מאחד שנתברר כי בתקופה זו שיכחות ההרעלות היא הגבוהה ביותר.

כן ביצעו בשנתיים האחרונות שני סקרים ומחקר אחד, על מנת ללמד מה הסיבות והגורמים לתאונות בית בכלל, ומה הגורמים להתנהגותיים בסיבתיות זו, בפרט. משהוברר כי עיקר הסיבות לתאונות בית קשורות בגורמים אנושיים-התנהגותיים וכי על מנת להפחית את מספר מקרי תאונות הבית יש צורך בפעולות חינוכיות רצופות, במגמה לשנות את התנהגותן של האמהות, עובדה תכנית חינוכית-הסברתית, אשר הופעלה בשלב גסיוני בנפות חמלה ונתניה ובמחוז חיפה, ותופעל בהדגה בכל הנפות בארץ. תכנית זו מבאה בחשבון את התאים המקומיים וקבוצות האוכל-

לזכור וכל אלה גם תובעים בניינים וחדישים, דבר המחייב השקעת סכומי כסף גדולים וזמן רב.

2. התשובה חיובית.

3. ועבודות הריצוף בחברת הכותל המערבי בבר הסתיימו.

13. שפת ההתכתבות של משרדי הממשלה עם תושבי מזרח ירושלים

חבר-הכנסת א. נח'לה שאל את ראש הממשלה ביום כ"ח באדר תשכ"ח (28 במארס 1968):

בשיחותי עם אהרן ירושלים המזרחית שמעתי מפייהם תלונות על אשר משרדי הממשלה, הפעילים בקרב האזרחים ואשר זה עתה יצורו למדינתנו, אינם מנהלים את ההתכתבות עם האזרחים הערביים בשפתם הערבית. מחדל זה גרם לתושבי ירושלים המזרחית קשיים רבים ולפעמים אי-הבנות.

אי לכך, פונה אני אל כבוד ראש הממשלה:

האם יהיה ראש הממשלה מוכן להורות לכל משרדי הממשלה לדאוג ושלל ההתכתבות עם התושבים בירושלים המזרחית תתנהל בשתי השפות, בשפה העברית וכן גם בשפה הערבית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

משרדי הממשלה אשר תושבי מזרח ירושלים נזקקים להם לעתים קדובות, כמו משרד העבודה, החינוך, ביטוח לאומי, דואר, פנים, מכס, מס רכוש, מס הכנסה ולשכת היועץ לענייני ערבים שבמשרד, נוהגים בדרך כלל לענות לפניותיהם של תושבי מזרח ירושלים בשפה העברית כצידוק תחום בערבית, או בערבית בלבד.

משרדים אחרים, שהאוכלוסייה הערבית נזקקת להם במידה מועטה בלבד, נוהגים לענות בעברית, מאחר שאין הצדקה משקית ומעשית להעסיק כוח-אדם מיוחד לכך.

14. כרוז של קשישים בירושלים על חוסר ביטוח רפואי

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבריאות ביום י"ז בטבת תשכ"ח (18 בינואר 1968):

חברי הכנסת קיבלו כרוז בכותרת: „אל תשליכו לעת זקנה! סכלות סחחו אל תעובו!". משתמע ממנו שאנשי קשישים המרותקים בירושלים, עיר הבירה, נאל-צים לכתת רגליהם למרומי עין-כרם כדי לקבל עזרה רפואית, מחוסר ביטוח רפואי אשר היה מקנה להם את האפשרות לקבל טיפול במרפאות העיר ואף להזמין רופא בביתם במקרה הצורך.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם סכנות כעונות הקשישים כפי שהן מוכרות בסרו הג'?

2. אם התשובה לשאלה הג' חיובית, מה הם הצעדים שנקוט כבוד השר (אם לא נקטו עדיין), כדי שהבעיית המתעוררות אצל הקשישים ימצאו את פתרונן?

שר-הבריאות י. ברזיל:

1. הכרוז המוזכר מתייחס אל אוכלוסיית מבטחי הסעד בירושלים, המונה — כפי שנמסר לנו על-ידי

2 רופאי עיניים; 1 רופא עור; 1 רופא אף-אוזן-גרון; 1 פסיכיאטר.

רופאים פרטיים (בכלל זה רופאי קופת-חולים מסבי, לאומית ושל הציונים הכלליים): 11 רופאים כלליים; 4 רופאי נשים; 2 רופאי ילדים.

בתחנת למניעת מחלות ריאה: 1 רופא ריאה; 1 רופא ריולוג.

רופאי לשכת הבריאות מחוז הדרום: 1 רופא בריאות הציבור; 5 רופאי ילדים; 2 רופאי נשים; 1 רופא כללי (לבדווים), 1 פסיכיאטר.

3-4. רופא מקבל תוספת מיוחדת רק אם הוא משרת באזור מצוקה (אלה אזורי המצוקה בנגב: אופקים, נתיבות, מצפה רמון, דימונה, אילת, ערד, שדרות, ירוחם, קרית-גת). התוספת המיוחדת מתבטאת כתשלום מי אש"ל וכן תשלום בעד תוספת נפשות הנמצאות בטיפול של הרופא. משכורתו של רופא באזור מצוקה מגיעה ל-1,850 ל"י גמ, בקירוב.

רופא שאינו עובד באזור מצוקה ב"ל מקבל משכורת הגילה ועם התוספות המקובלות בכל חלקי הארץ. לגבי רופאי משרד הבריאות – העיר אילת מזכה את הרופאים שם בדרגה נוספת וכן בתמריצים ומניינים במשך ששת החודשים הראשונים להימצאות הרופא במקום. רוב הרופאים המשרתים במרחב הנגב הם רופאי קופת-החולים הכללית ושלחים לשם על-ידי מרכז הקופה.

באמצעות המזרז לוויות כוח-אדם רופאי מחוז-לארץ, אשר על הקמתו מסרתי לבית בתשובתי לשאלתה אחרת, תינתן עדיפות להפניית מועמדים בעלי כשרים מתאימים למרכז קופת-החולים, אשר יוכל להועידם לשירות באזורי מצוקה בכלל ובנגב בפרט.

18. נתונים סטטיסטיים על מחלת שיתוק

ילדים

חברת-הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר הבריאות ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

לאחרונה גברו שמועות על התגברות מחלת שיתוק ילדים.

אודה לבכרד השדר אם ישיבני:

א. האם נבונות השמועות הנ"ל?

ב. כמה חלו במחלה זו בזמן האחרון?

ג. כמה מקרי מחלת פוליו היו בשנים 1964–

1965–1966?

ד. היש צורך להגביר את החיסון נגד המחלה, ואם כן – מתי ייעשה הדבר?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א. אין אמת בשמועות על התפרצות מגפתית של פוליו. מספר המקרים שנרשמו השנה אמנם גבוה יותר מאשר בשנה החולפת, אבל עליה זו היא בהתאם לצפוי במחלה זו.

ב. במשך החודשים ינואר–פברואר 1968 נרשמו בסך הכל 3 מקרי פוליו וחשודים.

ג. בשנת 1964 היו 21 מקרי פוליו; בשנת 1965–3 מקרים, בשנת 1966–11 מקרים.

לוסיה המגוונות, תוך התאמת השיטות ואמצעי ההמח-שה, ובהתאם לבעיות הקונקריות בכל מקום ומקום.

על סמך נסיונו ונסיון אחרים, ובהתחשב באופי הבעיה (בהתאם לנתונים שביצעו), הוברר לנו כי מייצעים ארציים המוניים, חד-פעמיים, בנושא זה אינם מביאים לידי תוצאות ולרוב מחטיאים את המטרה. אי לכך, אנו מנסים לפעול בצורה שיטתית ורצופה ובשליבים מתוכננים, הניתנים למדידה ולהערכה.

16. משבר כספי במגן דוד אדום ברחובות

חברת-הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר הבריאות ביום כ"ט בטבת תשכ"ח (30 בינואר 1968):

נמסר לי ושמעבר כספי חמור מאיים לשתק את סניף מגן דוד אדום ברחובות.

אודה לבכרד השדר אם ישיבני:

א. הנכונה הידיעה הנ"ל?

ב. אם כן – מה בעתך לעשות על מנת לחלץ את מגן דוד אדום ברחובות ממצוקתו הכספית, כדי שלא יסגור את שירותיו?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א. הידיעה נכונה, אולם סניף מגן דוד אדום ברחובות מסיף לפעול, בתקווה שיעליח לגייס השתתפות כספית מוגברת של החשויות הנהנות משירותי התחפה.

ב. משרד הבריאות תומך באופן גלובלי במגן דוד אדום בארץ ואינו מתערב בחלוקת התמיכה בין הסניפים. נציג משרדנו משתתף בסדר בוועדה שמינה מנהל משרד הפנים במטרה להגיע לגיוס מוגבר של אמצעים מאת החשויות המקומיות. לוועדה מוננו גם נציגי השלטון המקומי והאזורי, ומידת פעילותם משפיעה על אף היא על גיוס האמצעים כאמור, המגביר את פעולות מגן דוד אדום.

17. כוח-האדם הרפואי במרחב הנגב

חברת-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום כ"ט בטבת תשכ"ח (30 בינואר 1968):

לפי ידיעות שנתפרסמו בעתונות, מועט הוא מספרם של הרופאים באזורי הדרום של הארץ, דבר הגורם בהכרח לטחנות מדורות לתושבי המקום.

אי לכך הנני לשאול את בכרד השדר:

1. מהו מספר הרופאים במרחב הנגב לעומת מספר התושבים?

2. כמה מבין רופאי המקום רופאים מקצועיים הם ולמי איזה פירוט?

3. מה התוספות והמענקים שרופאי המרחב הדרומי זוכים להם?

4. מה גושה משרד הבריאות לעידוד רופאים, על מנת שיירדו להתיישב במקומות הנ"ל?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. מספר הרופאים במרחב הנגב הוא: 176; מספר התושבים 191,000. זאת אומרת, רופא לכל 1,100 תושב-בית בממוצע.

2. חלוקת הרופאים למקצועות היא: במרפאות קופת-חולים – 62 רופאים כלליים; 3 רופאי ילדים;

2. האם דנו שר הבריאות ושר העבודה בהמלצות הוועדה?
3. מתי יוגשו המלצות הוועדה לדיון בממשלה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. ברשות היושב-ראש אני מתכבד להביא לידיעת הבית כמה נתונים על ההמלצות של הוועדה בדבר ביטוח בריאות ישפלה בראשותו של מר אבא חושי.

ההמלצות העיקריות הן:

א. ביטוח בריאות יכלול גם את השירותים האמ-בולטוריים וגם את השירותים האישפוזיים ויקף את כל האוכלוסיה ללא יוצא מן הכלל וללא שלבי-ביניים.
ב. הביטוח יבוצע באמצעו קופות-החולים. האור-חיים שאינם מבוטחים בשום קופה יצטרפו לאחת הקו-פות הקיימות: העצמאיים לפי סמירתם ואילו השכירים באמצעות איגודיהם. סוגנו תנאים מוקדמים להסמכת קופות-חולים על-ידי הממשלה. תשלומי הביטוח יהיו אף הם על-ידי קופות-החולים, כנהוג עד עתה, או על-ידי מוסד גביה משותף אחר.

ג. השתתפות האוצר בביטוח תיקבע בחוק; ייקבע בחוק חלקם של המעבידים ותובטח אחידות בהענקות וזמני הכשרה והמתנה.

ד. השאלות הקשורות בדרכי ארגון בשטח ההפו-אי הועברו למוסד או לוועדה מיוחדת שתקבע ותסמך לכך על-ידי הממשלה.

2. שני השרים, שר העבודה ושר הבריאות, מינו את הוועדה להנהגת ביטוח בריאות כולל, דנו במשותף בהמלצות הוועדה וכן בהערות והצעות שהגיש המיעוט בוועדה.

3. שני השרים ידאגו לזירוז הדיון בממשלה והם ימליצו על אישור ההמלצות מיסודן ועל עיון בהצעות תיו של המיעוט בוועדה, בייתור בקשר לקביעת מעמד סטטוטורי להשות העליונה לאישפוז, הקיימת ופועלת ליד שר הבריאות.

21. אמצעים למניעת זיהום החוף בסביבות מוצא צינור הנפט אילת - אשקלון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבריאות ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):

כתוצאה מקישור אילת ואשקלון על-ידי צינור הנפט הגדול קיימת סכנה לזיהום וחמור של הסביבה הקרובה למוצא הצינור וכן ליתר חופי החצה בארץ. אבקש את השר להשיבני:

מה עושה משרד הבריאות כדי להתגבר על החרפת זיהום חופי ישראל על-ידי תומרי הדלק שייפלטו משטח מוצא הצינור הגדול?

שר-הבריאות י. ברזילי:

משרד הבריאות בדק את שאלת הזיהום הצפוי של החוף, כתוצאה מפליטת תומרי דלק בשטח מוצא צינור הנפט הגדול אילת-אשקלון.

על סמך האינפורמציה שמסרה חברת תה"ל, המתכננת את הצינור, מתבררות העובדות הבאות:

א. בעלי המפעל ימלאו אחר התנאים למניעת

ד. אין צורך להגביר את החיסון. שיטת החיסון הנהוגה וממדי תואמים, לדעת משרד הבריאות, את מלוא הצרכים.

19. פרסומי משרד הבריאות

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מהו מספר הפרסומים שמשרד הבריאות מוציא לאור?
2. למי מיועדים הפרסומים הנ"ל?
3. מה תפוצתם של הפרסומים האלה?
4. מה גדלו של התקציב הכספי המוקצב לפר-סומים אלה?
5. האם נערך סקר הכדאיות ביחס לפרסומי משרד הבריאות?
6. אם נערך - מתי ומה הוכיח?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. המשרד מוציא לאור באורח קבע את הרבעון „בריאות הציבור” וסקירה שנתית על פעולות המשרד. עתה עומד להתפרסם ספר, באנגלית, על שירותי הברי-אות בישראל 1948-1968.

2. כן מתפרסמים עלונים, דו"חות וחומר ספציפי אחר המוצא על-ידי היחידות המקצועיות והמיועד לשימושם של אנשי מקצוע בתחומים השונים.

3. תפוצת הרבעון „בריאות הציבור” היא של 1,000 עותקים, מזה הרוב באמצעות ההוצאה לאור של משרד הבטחון.

סקירת המשרד הוצאה ב-2,000 עותקים, והספר האנגלי יוצא ב-5,000 עותקים, המיועדים לתפוצה בעיקר בקרב מוסדות הרפואה בחוץ-לארץ.

שיעור התפוצה של הפרסומים האחרים אינו קבוע.

4. ההוצאות לפרסום הסקירה לשנת 1966/67 הסתכמו ב-8,000 ל"י לערך.

הרבעון „בריאות הציבור” מופץ בדרך של מנויים, ואילו הספר על שירותי הבריאות בישראל בשפה האנגלית יופץ על-ידי מכירה.

5-6. לא.

20. המלצותיה של הוועדה בעניין ביטוח בריאות כולל

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר הבריאות ביום כ' בשבט תשכ"ח (19 בפברואר 1968):

כידוע, סיימה ועדת אבא חושי, שנתמנתה על-ידי שר הבריאות ושר העבודה, את עבודתה והגיש להשרים הנ"ל את מסקנותיה בעניין ביטוח בריאות כולל.

בקשר לכך הגני מבקש את כבוד השר להשיב על שאלותי הבאות:

1. האם נידונו המלצות הוועדה בממשלה או בוועדת השרים הממונה על כך; האם אישור ההמלצות

הקליניות בארץ, זה בעקבות פתיחת הפקולטה לרפואה בתל-אביב.

בקשר לכך הגני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה — מה הסיבה לשינוי הנוהג שהיה קיים עד כה?
3. מהו אחוז הרופאים (מבין כלל רופאי ישראל) שגילם כיום הוא 60 ומעלה?
4. האם יש למשרד הבריאות תחזיות על מספר הרופאים שיהיה דרוש בישראל בשנות השבעים?
5. אם קיימות תחזיות כנ"ל — מה הן? האם צפוי בשנות השבעים עורף או מחסור ברופאים? אם צפוי מחסור — באילו ענפי רפואה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1-2. הידיעה אינה מדויקת. נכון שמספר המקומות לקליטת סטודנטים לרפואה בשנים הקליניות הצטמצם נוכח העובדה שבית-הספר לרפואה בתל-אביב כבר קולט תלמידים החל משנות הלימודים הראשונות. עם זאת הוב"טחה ב-1967 קליטתם של כמה ועשרות סטודנטים בשנים השלישיות, הרביעיות והחמישיות בבית-הספר לרפואה מעל למכסת המקומות הרגילה, וזאת בעקבות הקצבה מיוחדת מטעם הממשלה לצורך זה.

גם בשנת התקציב החדשה או משתדלים לקבל הקצבה מיוחדת, כדי לקלוט עוד עשרות סטודנטים לר-מאה בשנים הקליניות.

3. כ-30% מן הרופאים במדינה הם בני 60 ומעלה.
4. כן.
5. לפי התחזיות אשר הוכנו לאחרונה, צפוי בש-נות השבעים מחסור גובר ברופאים. אם יישמר היחס המספרי הקיים בין הרופאים לאוכלוסיה, יהיו דרושים בראשית שנות השבעים כ-460 רופאים נוספים, ועל סף אמצע שנות השבעים יגיע הביקוש, לערך, ל-900 רופאים נוספים.

כדי לקדם פני הדברים, נוקט המשרד, כתיאום עם הגורמים העוסקים בעליה ובקליטה, צעדים לעידוד על-ייתם של רופאים והחזרתם של רופאים ישראלים השוהים בחוץ-לארץ, וכן להגברת יכולת הקליטה של בית-הספר לרפואה בארץ.

24-25. מחסור בתרופות בבית-החולים תל-השומר

חברת-הכנסת ש. ארכלי-אלמוזלינו שאלה את שר הברי-אות ביום ה' באדר תשכ"ח (5 במארכ 1968):

בעתון "מעריב" מיום 4 במארכ 1968 פורסם: "מחסור חריף בתרופות מורחש בבית-החולים תל-השומר, ולמעשה, לא ניתן זה זמן-מה להשיג תרופות מסוימות וחומרים אחרים הדרושים כדי לטפל בחולים בהתאם לצורך. בחודש הגשע בותרת ס.אוס, שהופץ על-ידי ד"ר שיבא, במחלקות בית-החולים, הוא קובע כי המצב, בייחוד סעיף תרופות, חומרי החבישה והסרטים לרנטגן, החמיר לקראת סוף שנת התקציב ועוד עשרה ימים נעמד במשבר חריף."

בהתחשב בכך שמחסור ברפואות עלול לגרום לסבל

זיהום הים, כפי שייקבעו על-ידי "הוועדה למימי חופין", שהיא הגוף הממשלתי המתאים לבדיקת מקרים כאלה. ב. הבעיה נמצאת גם בטיפול ובאחריותה של הוועדה לזיהום הים בנפט, שליד משרד התחבורה, המטפלת בביצוע האמנה הבין-לאומית למניעת זיהום הים בנפט.

ג. לפי האמנה הנוכחת, על מיכליות הנפט לרוקן את מי הנטל שלהן במרחק של 50 עד 100 מילין ימיים מן החוף. בעלי המפעל לא דק שייכבדו אמנה בין-לאומית זו אלא אף תכננו מערכת פריקה וטיהור של מי הנטל של מיכליות.

ד. כל הסידורים לקשירת המיכליות ולטעינת הנפט תוכננו באופן שאין לצפות לשפיכת הנפט.

ה. במקרים של תאונות בתנאי סערה ורוחות חזקות, לא תעלה כמות הנפט הגולמי, שתוכל להישפך כתוצאה משחרור פתאומי של צינור ההטענה, על סדר-גורל של מטר מעוקב אחד, דבר שאינו כלל בגדר בעיה מבחינת זיהום החופים.

ו. בזמן עבודות הביצוע בתחום המפעל יקויים פיקוח קפדני בשטח המוצא, למניעת תאונות עקב פעולות אלה.

לאור כל והאמור נראה שהמכתבים נקטו אמצעי בטיחות סבירים, למניעת זיהום חופי הים.

22. קשיי תקציב בסניף מגן דוד אדום במעלות-תרשיחא

חברת-הכנסת ד. לוי שאלה את שר הבריאות ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):

נמסר לי שסניף מגן דוד אדום במעלות-תרשיחא, המשרת 20 אלף נפש, עומד בסכנת סגירה עקב קשיים תקציביים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. הפכונה הידיעה ולעיל?

ב. אם כן — מה הם הקשיים שנתקל בהם סניף זה?

ג. מה בדעת כבוד השר לעשות על מנת שמגן דוד אדום במעלות ימשיך בפעולתו התקינה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א. הידיעה אינה נכונה. נכון שהסניף יצטרך לצמצם את מספר הנהגים משלושה שנה להגים בתוספת נהג שלישי וחלקי, דבר העלול לפגוע ברמת השירות.

ב. הקשיים שנתקל בהם סניף מגן דוד אדום במעלות הם כספיים, באשר החשיות המוניציפליות אינן מסוגלות לאון את הגרעון ומשרד הפנים השיב בשלילה לפניית הסניף להקצבה נוספת.

ג. באן המקום להעיר שמשרד הבריאות תומך באופן גלובלי במגן דוד אדום בישראל ואינו מתערב באופן חלוקת התמיכה בין הסניפים.

23. תחזיות על מספר הרופאים הדרוש בשנות השבעים חברת-הכנסת א. אבנרי שאלה את שר הבריאות ביום ה' באדר תשכ"ח (5 במארכ 1968):

נודע לי כי להבא לא יוכלו סטודנטים המסיימים שלוש שנות רפואה בחוץ-לארץ להשלים את השנים

אל מחלקת התברואה של עיריית תל-אביב בעניין הצחצה האופפת את סביבת מגוריהם?

2. אם כן — מדוע לא היו כל תוצאות לפניותיהם של תושבי הסביבה הנדונה אל מחלקת התברואה של עיריית תל-אביב?

3. אילו צעדים נקט משרד הבריאות על מנת לחסל את המיטוד הלא-נעים, העלול להזיק לבריאות תושבי הסביבה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. תושבי האיזור הנזכר פנו פעמים חוזרות ונשנות לעיריית דת-גן ותל-אביב.

2. פניות אלה לא נשאו פרי מייד.

3. לשכת הבריאות המחוזית בתל-אביב ערכה בדיקה יסודית אשר העלתה כי מקור הריחות נובע מהצטברות מי ביוב בקטע של נחל אילון שבין גשר עלית ושפך הנחל לירקון. כמות הגשמים ושיריה בחודש פברואר לא הספיקה כדי לשכנף את השפכים לירקון ולים.

בעקבות טיפול משודרן קיבלה על עצמה, לאחרונה, רשות ניקוז מורד נחל אילון לנקוט צעדים מידיים למניעת המיטוד ולנסות למצוא פתרון כולל לבעיה טכנית מסוכנת זאת.

27-28. כוח-האדם הרפואי במחלקה הכירורגית

בבית-החולים „פוריה“

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלנו שאלה את שר הבריאות ביום י"ט באדר תשכ"ח (19 במארס 1968):

בעתון „דבר“ מיום 13 במארס 1968 פורסם: „במה לקת הניתוחים ובחדרי הגיתוח שבבית-החולים „פוריה“ קיים מחסור חמור בכוח-אדם. שני המנתחים של בית-החולים הגיעו לאפיסת-כוחות ממש, הואיל והם נאלצים לעשות את כל הניתוחים הדחופים והשיגרתיים של חולים ואזרחים שיפצצו באחרונה בהפגזות ירדניות וביירות ממארב. במקום חסרים עוד שני דופאים מנתחים והרפאים שישגם נאלצים לקיים תורנות יומם ולילה. הוזהר שבית החולים אינו מצויד במכשירים משוכללים ומיותר דים לניתוחים מסוכנים ולטיפול רפואי מיוחד אחרי הגיתוח.“

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הפרסום בעתונות תואם את המציאות בכללה או בחלקה?

2. אם כן — מה הן הסיבות שהביאו לידי מחסור זה ברופאים?

3. האם המחסור ברופאים יבוא על פתרונו בשבועות הקרובים?

4. האם יסופקו לבית-החולים המכשירים הנדרשים לניתוחים מיוחדים?

חברת-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבריאות ביום כ"ה באדר תשכ"ח (25 במארס 1968):

במחלקת הניתוחים ובחדרי הגיתוח שבבית-החולים „פוריה“ קיים מחסור חמור בכוח-אדם, כגלל ריכוז הפצעים בתקורות גבול באיזור ועמק הירדן ועמק בית-שאן. שני המנתחים של בית-החולים הגיעו לאפיסת-כוחות ממש, הואיל והם נאלצים לעשות את כל הניתוחים

מיותר לחולים המאושפזים בבית-החולים, ועלול לפגוע בהחלמתם, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום תואם את המציאות בכללה או בחלקה?

2. מה הן הסיבות שגרמו למחסור כה חריף ברופאות?

3. האם מוכן כבוד השר לדאוג שבית-החולים תל-השומר יקבל ללא דיחוי את התרופות שהוא זקוק להן?

חברת-הכנסת מ. ידיד שאל את שר הבריאות ביום ז' באדר תשכ"ח (7 במארס 1968):

בעתונות פורסם שימחוסר תקציב קיים מחסור בתרופות וחומרי רנטגן וכדומה בבית-החולים תל-השומר ועוד.

ברור שהמחסור בתרופות עלול להכביד על החולים המאושפזים ומפריע למהלך העבודה התקינה של בתי-החולים.

אודה לסבד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם הידיעה נכונה — מה יעשה משרד הבריאות על מנת לספק את צרכי החולים בתרופות ובחומרי רפואה שונים?

3. מה בדעת השר לעשות כדי שלא יישנו מקרים כאלה בעתיד?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. תקציב התרופות לבתי-החולים בשנת 1967/68 הועמד לפי חוק התקציב על 6 מיליון ל"י. אולם עקב ההתקדמות הטכנולוגית והתפתחות המתמדת של תרופות חדשות נתהווה גרעון בסדר-גודל של 10% מכלל תקציב התרופות.

2. כדי לעמוד בצרכים אלה, העביר המשרד סכום של 350,000 ל"י לספק תרופות, מתוך סעיפי תקציב אחרים של בתי-החולים. מעבר לזה, נותר גרעון של כ-300,000 ל"י בסעיפי תקציב התרופות של בתי-החולים, אשר בשבילן לא הושג כיסוי מן האוצר.

3. בתקציב 1968/69 קיבל המשרד תוספת של 0.5 מיליון ל"י לתרופות. אך יש מקום לחשוש כי סכום זה לא ידייק את ההתקדמות המתמדת בתחום התרופות ואת האפשרויות העולמות בכך. המשרד ער לבעיה זו ומקיים מגע קבוע עם משרד האוצר להסדרתה.

26. צחצה באיזור הירקון בצפון תל-אביב

חברת-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבריאות ביום י"ב באדר תשכ"ח (12 במארס 1968):

„צחצה עזה אופפת ימים אחדים את איזור הירקון בצפון תל-אביב. הריחות הרעים באים מכיוון איזור התעשייה של דת-גן, והם מגיעים לשיאם בשעות הצהריים. תושבי איזור שוכן בכלל, הסובלים בעיקר ממיתוד זה, פנו כבר פעמים אחדות למחלקת התברואה של עיריית תל-אביב, ללא תוצאות“. זאת מוסר עתון „הארץ“, מיום 29 בפברואר 1968.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם פנו תושבי האיזור, הנוכח בידיעה לעיל,

29. מגן דוד אדום כתחום שימוטה של עיריית חיפה

חברת הכנסת ש. ארכלי-אלמולוני שאלה את שר הבריאות ביום כ"ד בניסן תשכ"ח (22 באפריל 1968):

בעתון "דבר" מיום 14 באפריל 1968 פורסם: "שכנים שהותדרו מההתפוצצות והשריפה המהירה בדירת עגמי בחיפה וחשו להזיק אמבולנסים של מגן דוד אדום מהתחנה בחיפה סיחקין, השוכנת כ-50 מטר ממקום האסון, נדחמו לשמוע כי אין בתחנה אמבולנס. תורן התחנה הודיע להם כי האמבולנס היחיד העומד לרשות התחנה יצא מהתחנה ועדיין לא חזר".

בהתחשב בשירות החיוני שממלאים האמבולנסים של מגן דוד אדום בכל ימות השנה ועל אחת כמה וכמה במקרים של אסון חמור, בהם לא פעם יכולה מהירות הבאת הנזקקים לטיפול בבתי החולים לחרוץ את גורלם — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות?
2. כמה תחנות של מגן דוד אדום מצויות בתחום שימוטה של עיריית חיפה?
3. כמה אמבולנסים עומדים לחשות מגן דוד אדום במשך היום?
4. כמה אמבולנסים של מגן דוד אדום נמצאים בפעולה בשעות הלילה?
5. האם קיים פיקוח מטעם משרד הבריאות על שירותי מגן דוד אדום בכלל ובחיפה בפרט?
6. האם נחקר המקרה הגידון על-ידי משרד הבריאות?
7. אם כן — מה הן תוצאות החקירה?
8. באם לא — האם ידאג כבוד השר לחקירת הפרשה?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. נכון ושק אמבולנס אחד שירת את תושבי חיפה רבתי בליל הסדר תשכ"ח, וכי אמבולנס זה היה בנסיעה בשעה שהוזעק להוביל פצועי ההצתה.
2. בתחום שימוטה של עיריית חיפה קיימת תחנת מגן דוד אדום אחת, המשרתת את כל האוכלוסיה מעלתית ועד קרית-טבעון.
- 3-4. לחשות התחנה שמונה אמבולנסים כמוצב כוננות. בשעות היום עובדים שלושה אמבולנסים עם שלושה נהגים, בשעות אחר הצהריים שני אמבולנסים עם שני נהגים, ובשעות הלילה אמבולנס אחד עם נהג אחד.
5. לפי חוק מגן דוד אדום, תשי"א-1950, מיוצג משרד הבריאות רק בהנהלת מגן דוד אדום והאחריות לפעולות היומיות של המוסד אינו בידינו.
6. המקרה נחקר על-ידי ועדה מיוחדת מטעם הנהלת מגן דוד אדום, ולא היה מקום לוועדת חקירה נוספת לאור הדו"ח המפורט שנמסר.
7. לעצם המקרה קבע הדו"ח כי מרגע תחילת התקרית ועד העברת אחרון הפצועים לבית החולים עברו 20 דקות בלבד.

הדחופים והשיגרתיים של חיילים ואזרחים שנפצעו כאח — רוגה בהפגזות ירדניות וכיריות ממארב. במקום הסרים עוד שני רופאים מנתחים, והרופאים שישנם נאלצים לקיים תורנות יומם ולילה. גם האחיות בחדרי הניתוח עמוסות עבודה. הוברד שבית החולים אינו מצויד במכשירי רים משוכללים ומיוחדים לניתוחים מסובכים ולטיפול רפואי מיוחד אחר ניתוח. בגלל המחסור במכשירים אלה היה הכרח להטיס במטוס מ"פוריה" לבית החולים "תל-השומר" את חבר קיבוץ מעג, שנפצע ביריות ממארב בכביש גשר צמח. גם יתר פצועי ההפגזות, חיילים ואזרחים, אינם מחלימים מפציעיהם בקצב הרצוי, בגלל העדר מכשירים רפואיים מתאימים — מוסר עתון "דבר" מיום 13 במארכ 1968.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נבונה האינפורמציה המובאת בדיעה דל-עיל?
2. מה עושה משרד הבריאות לתיגור משרד הרופאים המנתחים והאחיות בבית החולים "פוריה"?
3. האם עומד משרד הבריאות להכוש לבית החולים "פוריה", הסמוך לאזור שהוא עתה המותקף ביותר, ציד פואי ומכשירים הדרושים לניתוחים מסובכים ולטיפול רפואי מיוחד שלאחר הניתוח?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. הפרסום בעתון "דבר" מיום 13 במארכ 1968 בעניין המחלקה הכירורגית בבית החולים "פוריה" אינו תואם את המציאות.
2. התקן של מחלקה זו כולל 4 רופאים: מנהל, סגנו ועוד שני רופאים. כיום מועסקים בה שלושה רופאים וסטוזר. ביום 31 במארכ 1968 נכנסה לעבודה רופאה עולה חדשה מארגנטינה, בעלת נסיון של שתיים עשרה שנים בכירורגיה.
3. המחסור ברופאים בבתי החולים הפריפריים בכללם ידוע. למרות זאת, מצב כוח האדם של הרופאים במחלקה הכירורגית בבית החולים "פוריה" מושביע רצון, וכמוסבר לעיל החל מיום 31 במארכ 1968 התקן מלא, ומסוּף גם כיום להיות מלא.
4. בית החולים "פוריה", כבית חולים פריפרי, מצויד בכל המכשירים הדרושים לכירורגיה כללית, שהם משוכללים וכמצב תקין.
5. מכשירים לכירורגיה ספציפית, כגון ניתוחי חזה, ניתוחי מוח וכדומה, אינם מצויים בו, ושכן אין במצעים בו ניתוחים כאלה. מכשירים לסוגים אלו של ניתוחים נמצאים בארץ, כבחוק-לארץ, במחלקות הכירורגיות המיוחדות הקיימות בבתי החולים המרכזיים ולא בפריפריה.
6. קיים סידור, בתיאום עם הצבא, המאפשר העברה מיידית בהליקופטר של כל המקרים הדחופים התערבות כירורגית מיוחדת — הן האזרחים והן החיילים — לבתי החולים המרכזיים בארץ, ואין ספק שהסדר זה הוא לטובת הנפגעים, המקבלים טיפול ושהוא הטוב ביותר במרחים שנקבעו למטרה זו.

31. מאגר של זהב שבהשוואת ממשלת ישראל

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"ט באדר תשכ"ח (19 במאחם 1968):

נוכח בהחלת הזהב, שהשתררה לאחרונה בעולם, הנני מבקש לדעת:

1. האם יש לממשלת ישראל מאגר של זהב?
2. אם כן—מהי כמות הזהב שבידי הממשלה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. כן, בבנק ישראל.
2. בבנק ישראל מחזיק בחשבוננו זהב בשווי של 45,931,974 דולרים, וכן הוא מחזיק בחשבון ההשתתפות בקרן המטבע הבין-לאומית זהב בשווי של 22,500,474 דולרים.

32. המלצותיה של הוועדה הבין-משרדית לייעול משרדי הממשלה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום א' באייר תשכ"ח (29 באפריל 1968):

1. כמה המלצות לשינויים במנגנון הממשלתי הגי' שה עד כה ועדת הייעול הבין-משרדית?
2. מבין ההמלצות לשינוי — כמה בוצעו עד כה?
3. האם נכון הוא, כי בין כל יתר המלצותיה הציגה הוועדה להקטין את מספר משרדי הממשלה לחמישה-עשר?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

- 1-2. הוועדה הבין-משרדית לייעול משרדי הממשלה עוסקת במשך תקופת פעילותה במספר רב של נושאים שתכליתם הגשת המלצות לשיפור פעולתו של המנגנון הממשלתי.

המספר הכולל של הנושאים שבהם עסקה ועדת הייעול הוא כ-26. פירוט חלק מנושאים אלה כלול בסקירי רות השנתיות על משרד האוצר שהגשתי במשך השנים לכנסת בשעת הדיון על תקציב המשרד. מתוך סך כל הנושאים הללו אפשר לומר כי בוצעו במלואם המלצותיה של ועדת הייעול ב-6 נושאים, לערך, ויתר הנושאים או שבוצעו בחלקם או שגומצאים בשלבים שונים של דיון.

רצוני להוסיף שחבר הכנסת אבנרי פנה לוועדה הבין-משרדית לייעול משרדי הממשלה ובהתאם לבקשתו נמסרה לו רשימת הנושאים שטיפולם בהם ועדת הייעול ושהוגשו לשרים הנוגעים בדבר.

3. כן.

היו"ר ק. לוח:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי: (העולם הזה—בוז חחש):

בהמשך לשאלה 3, האם מתכוונת הממשלה לכצע את ההמלצה המסויימת הזאת של צמצום מספר משרדי הממשלה לחמישה-עשר?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ההמלצות והוגשו, נערכה סקירה שתארה את עבודת הממשלה ב-14 משרדים וב-17 משרדים. ההצעות הוגשו למשרד ראש הממשלה.

המסקנה העקרונית היתה ושהשירותים במקום אינם מספיקים.

8. כאמור, לא ראינו צורך בוועדת חקירה נוספת, מה גם שהנהלת מנן דוד אדום מטפלת בביצוע המסקנות.

30. נתונים השוואתיים על המכוניות המורכבות בארץ ועל המיובאות

חבר הכנסת י. תמיד שאל את שר האוצר ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

סוכני בתי-החרושת למכוניות המייבאים את הרכב מחוץ-לארץ תובעים לצמצם את פער המחירים בין מכונית המורכבת בארץ למכונית המיובאת. המייבאים מציעים להשאיר את הפער במחירים בין 1,000—1,500 ל"י ולא בשיעור של 4,000 ל"י כמו כיום.

בקשר לתביעה זו הנני מבקש את שר האוצר להשיב בכנסת:

1. כמה מכוניות הורכבו בישראל בשנים 1966 ו-1967?
2. מה מספר המכוניות שיובאו לישראל בשנים הנ"ל?
3. על-פי איזה חישוב נקבע הפער הנוכחי הנ"ל?
4. מדוע לא יוקטן הפער כפי הצעת המייבאים רכב מחוץ-לארץ?
5. באיזה סכום התבטאה התמיכה הממשלתית במרכיבי הרכב המקומי?
6. מדוע יש הפליה בזכויות בין מייבאי הרכב לבין מרכיבי?
7. מה התועלת המופקת מהרכבת רכב במקום?
8. האין השד מוכן לבדר נושא זה מחדש?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. בשנת 1966 הורכבו בארץ 2,816 מכוניות נוס-עים; ובשנת 1967 — 2,626 מכוניות.

2. בשנת 1966 הובאו ארצה 7,074 מכוניות נוסעים; ובשנת 1967 — 5,697 מכוניות.

3. המיסים ביבוא ובהרכבה מקומית נקבעו בשנת 1964 לפי המלצות ועדת הרכב הבין-משרדית במגמה לתת הגנה לייצור מקומי שהיה מחוסר מוניטין בין-לאומי.

4. הפער צומצם לפני זמן קצר על-ידי העלאת המיסים על הרכב המורכב בארץ.

5. המדובר בקביעת מיסי הגנה המייקרים את היבוא המתחרה עם התוצרת המקומית. ועל כן אין מקום לקביעת סכום התמיכה הספופה.

6. אין מקום לדבר על הפליה, אלא על הגנה על ייצור מקומי מפני יבוא מתחרה.

7. הרכבת רכב במקום מעסיקה יעובדים, גורמת לחסכון במטבע-חוץ, ומעודדת תעשיות לפיתוח לוחאי, כגון צמיגים, בדים וחלפים, זכוכית צבע וכיוצא בזה.

8. ראה תשובתי לשאלה 4.

המרת ההצמדה בתוספת ריבית לגבי משתכנים שקיבלו משכנתאות החל ב"1 בינואר 1966.

במשרד האוצר מתגבשת הצעה שתביא לידי פתרון מלא ומקיף להמרת ההצמדה בתוספת ריבית גם ליתר המשתכנים שישכרו בכך. ההצעות הוכסאו לדיון ראשון בוועדת השרים לענייני כלכלה, ולאור הנאמר בדיון מעבד החשב הכללי את הפרטים. תוך שבועות אחדים יוצעו למשתכנים תנאי ההמרה.

35. סובסידיה לחברת "צים" בשנת התקציב 1968/69

חבר-הכנסת מ. סרדינס שאל את שר האוצר ביום ח' באייר תשכ"ח (6 במאי 1968):

בהצאתו, במועדון הימי והסכלי באשדוד, אמר יושב-ראש הדיקטוריון של "צים", מר מיסאל צור, שהחברה מקבלת 5 מיליון לירות כסובסידיה לכיסוי הגרעונות.

כדוע אישרה הכנסת, בתקציב לשנת 1968/69, סובסידיה בסך 2,877,000 לירות.

לכן רצוני לשאול את כבוד השר:

א. האם הידיעה נכונה?

ב. אם כן — מאילו מקורות ניתנה לחברת "צים" הסובסידיה הנוספת?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. מתוך נסיון ההפעלה של צי הנוסעים של חברת "צים" נתברר כי ההנחות לגבי הגרעון הצפוי מהפעלתו, שעמדו מאחורי הצעת התקציב לשנים 1968/69, היו אופטימיות מדי.

לאור נסיון זה קיימים דיון מחודש בין גורמי הממשלה הנוגעים בדבר ו"צים" ובהשתתפות ראש הממשלה על מדיניות הממשלה לגבי צי הנוסעים. בסיכומי של דיון זה הוחלט לחתור להמשך קיומו של הענף, ולפיכך — לבקש את הגדלת הסובסידיות בהתאם לכך.

ב. הסובסידיה המוגדלת עומדת עתה על "צים". בכוונתנו לפנות בעניין זה בבקשת תיקון תקציבי לוועדת הכספים של הכנסת. כל עוד לא יאושר תיקון התקציב, לא יבוצע כמובן התשלום.

36. הצעותיה של ועדת הייעול הבין-משרדית לגבי החברה לפיתוח מפעלי תיירות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום ח' באייר תשכ"ח (6 במאי 1968):

1. האם הגישה ועדת הייעול הבין-משרדית הצעות לגבי החברה הממשלתית לפיתוח מפעלי תיירות?

2. אם כן — מה היו ההצעות?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. כן.

2. עיקר ההצעות היו להעביר חלק מן הפונקציות שהחברה ממלאת כיום למשרד התיירות, ואת חלקן האחר — לבנק לפיתוח התעשייה.

הי"ד ק. לוז:

ושאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

33. נהוגים על המחשבים במשרדי הממשלה

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמולינו שאלה את שר האוצר ביום ח' באייר תשכ"ח (6 במאי 1968):

מוסד העובדה שמספר המחשבים הנרכשים על-ידי משרדי הממשלה ומוסדותיה השונים גדל מדי שנה בשנה ובהתחשב בהוצאות הגדולות הקשורות בהפעלת המחשבים, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מהו מספר המחשבים העומדים לרשות משרד די הממשלה ומוסדותיה השונים?

2. האם המחשבים מנוצלים במלוא יכולתם?

3. אם לא — מהו אחוז הניצול שלהם?

4. האם עומדים משרדי הממשלה ומוסדותיה לרכוש מחשבים נוספים ב-1968?

5. האם קיים פיקוח על רכישת המחשבים וניצולם היעיל?

6. האם קיים גוף מוסמך הדואג לאחידות מידית של המחשבים הנרכשים על-ידי מוסדות הממשלה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. לסוף 1967 עומדים לרשות משרדי הממשלה 23 מחשבים. באותו זמן היו ברשותן של הרשויות המקומיות 4 מחשבים וברשותן של החברות הממשלתיות — 11.

2. בדרך כלל, כן. רוב המחשבים מופעלים למעלה ממשמרת אחת ליום, ויש כאלה הפועלים שתיים עד שלוש משמרות ליום.

3. דאי תשובתי לשאלה 2.

4. ב-1968 יותקנו 2 מחשבים נוספים שגורשו עוד ב-1967, והזמנו 6 מחשבים אשר יותקנו בסוף 1968 או במשך שנת 1969.

5. כן. קיימת ועדה בין-משרדית לאוטומציה שתפקידה לפקח על רכישת מחשבים. כל רכישת מחשב חדש על-ידי משרד ממשלתי או הגברת כושר תפוקתו של מחשב ישן טעונים אישור של הוועדה הנ"ל. אין עדיין מנגנון לפיקוח על ניצול יעיל של המחשבים, אולם הוא מוקם עתה.

6. הוועדה הבין-משרדית לאוטומציה, שהוכרזה.

34. ביטול הצמדת המשכנתאות למדד יוקר המחיה

חבר-הכנסת מ. ביבי שאל את שר האוצר ביום ח' באייר תשכ"ח (6 במאי 1968):

כבוד שר האוצר הודיע בהודעותיו שונות כי יש בדעתו לבדוק אפשרות ביטול ההצמדה של המשכנתאות לאינדקס יוקר המחיה.

על כן אודה לכבוד השר אם ישיבי:

אם אמנם עשה כן ומה תוצאות העלו בחינותיו בנדון?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

כדוע ניתנות באופן יזום, כבר ממוחצית 1967, כל המשכנתאות מכספי הממשלה ובהכונת הממשלה ללא הצמדה.

כן בוצעה החלטת ועדת הכספים של הכנסת בדבר

— שאילתות ותשובות (אבנרי, דינשטיין, י. תמיר, לוז, ש. תמיר, אונא, שם-טוב) —

2. מהו פירוט הנזק שנגרם על-ידי כל אחד משלושת הבנקים הנ"ל, בנפרד?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. ההפסד שניתן לפרוטו עד כה הוא בסך 32.4 מיליון לירות. אשר להפסד הכולל, לא ניתן עדיין להעריך כו כיום, מפני שמימוש הנכסים שניתנו כבטחונות לבנקים ומימוש נכסיהם הם הוא תהליך ממושך, והק עם סיומו יתברר ההפסד הכולל. ניתן להניח שהפסד זה עשוי למדול באופן ניכר.

2. פירוט הנזק עד כה על-ידי כל אחד משלושת הבנקים הוא כלהל:

בנק אלון בע"מ — 1.4 מיליון לירות; בנק פויכטוונג-גר בע"מ — 20 מיליון לירות; בנק קרדיט בע"מ — 11 מיליון לירות.

39. פיקוח על השכר בחברות הממשלתיות

חבר-הכנסת מ. אונא שאל את שר האוצר ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

ביום כ"ב באדר ב' תשכ"ז שאלתי את כבוד השר, בשאלתה מס' 2657, על משכורותיהם של מנהלי חברות ממשלתיות. בסיופה של תשובת השר, שניתנה ביום 23 במאי 1967, נאמר: „ברשות החברות הממשלתיות, הצריכה לעסוק במעקב ובפיקוח על השכר בחברות, תוקם בקרוב יחידה מיוחדת לצורך זה“.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. ההוקמה יחידה כאמור?

ב. מה היו פעולותיה של יחידה זו ומה תוצאות פיקוחה ומעקבה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. בנובמבר 1967 הוקמה בהשרות החברות יחידה לטיפול בשכר בחברות הממשלתיות.

ב. היחידה עוסקת באיסוף מידע ובמעקב על השכר ועל תנאי העבודה בחברות הממשלתיות. לאחרונה נעזרות חברות ממשלתיות בשירותי היחידה בנושאים שהיא עוסקת בהם.

40. הסדרים לביטול ההצמדה של המשכנתאות מכספי האוצר

חבר-הכנסת ו. שם-טוב שאל את שר האוצר ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

בכמה הזדמנויות הודיע כבוד השר מעל במת הכנסת שמשדד האוצר מחפש אפשרות לבטל את ההצמדה של המשכנתאות שניתנו לאזרחי המדינה מכספי האוצר ומכספי הבנקים לפני 1 בינואר 1966.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם כבר נמצא הסדר לבעיה הנ"ל?

2. אם כן — מה טיבו ומתי יופעל הסדר זה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1-2. בעניין זה השיבותי היום על שאלתה של חבר-הכנסת ביבי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
מה ביחס לביצוע, כבוד סגן השר?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

הביצוע משתנה, היות וקיימת במשרד התיירות התנגדות לביצוע חלק ניכר מן ההמלצות שהגישה הוועדה ליעול בין-משהי, והדבר נמצא בדיון בין הוועדה ובין משרד התיירות.

37. רכישת מקלטי טלוויזיה על-ידי פקדי המכס בהנחה מיוחדת

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר האוצר ביום י' באייר תשכ"ח (8 במאי 1968):

היום פרסם „הארץ“ ידיעה, לפיה רכשו פקדי ממשלה המועסקים במכס מקלטי טלוויזיה מאת סמה יבואנים במחירי הנחה מיוחדים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. והאם הידיעה נכונה?

2. ואם כן — כיצד איחזק שפקידי מכס זכו להנחה מיוחדת ומהי?

3. האם ההנחה היא כדין ואם לאו — מה עשה השר בנידון?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הידיעה נכונה בחלקה.

2. מנהל המכס והבלו ישבדק את הידיעה מצא שההנחה שהוצעה לוועד העובדים הוצעה על-ידי אותם יבואנים גם לקונים אחרים שרכשו מהם כמויות גדולות יחסית.

3. מימצאי הבדיקה של מנהל המכס הועברו על-ידי לנציבות שירות המדינה, שהיא הגוף המוסמך לטפל בכל הקשור בהתנהגותם של עובדי המדינה.

הי"ר ק. לוז:

ישאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

האם נכונה ההנחה, אזוני סגן שר האוצר, שעל-ידי סידורים מסוג זה מקופח האוצר בבלו ובמכס?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לא. אני חושב שאין ההנחה נכונה. אבל הדבר ייתכן וייבדק, ומימצאי הבדיקה יפורסמו.

38. המסדים שנגרמו על-ידי התמוטטות הבנקים „אלון“, „פויכטוונג“ ו„קרדיט“

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום י' באייר תשכ"ח (8 במאי 1968):

בעקבות פרסום דו"ח מס' 18 של מבקר המדינה, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהו ההפסד הכולל שנגרם על-ידי התמוטטות הבנקים „אלון בע"מ“, „פויכטוונג בע"מ“ ו„קרדיט בע"מ“?

חוברת כ"ז, ישיבה רפ"ז

— שאלחות ותשובות (פלד, דינשטיין, לוז); חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (לוז, דינשטיין) —

2. יצאו מן השירות בשנת 1967/68:

377	להגל פיטורין
987	התפטרות
157	פטירה
494	שירות בצבא
419	סיום חוזה או תפקיד
46	סיבות שונות

3. גתקבלו לשירות — 4,221.

4. כן.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר הכנסת פלד.

נתן פלד (מפ"ם):

אם מדיניות ההקפאה בעינה עומדת — כיצד זה גת קבלו למעלה מארבעת אלפים עובדים נוספים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ועל כך אני מקבל את ההסברים מנציבות המגנן.

הגידול גטו היה, כאמור, 2,636, לפי המספרים האלה, היינו: 4.7%, שהוא גדול במקצת מן הגידול המיוחד באוכלוסיה שהיה 3.2%, לרבות מזרח ירושלים. עיקר הגידול המיוחד נגרם בשל הרחבת הפעולות והתפקידים הקשורים בהחזקת השטחים, שעליהם אין ההקפאה חלה. עיקר התוספת היתה במשרד הבטחון, במשרד הבריאות, במשרד הדואר ובמשרד הסעד — אלה למעשה ארבעת המשרדים שקיבלו עובדים למעלה מן הגידול באוכלוסיה באותה שנה. כל יתר הגידול היה פחות, והגידול נבע מחו-קים שונים. ההקפאה איפוא לעולם איננה אבסולוטית, ומה שנובע מחוקים, או משינויים או מתפקידים חדשים — בודאי חייבים אנו לאפשר לקבל את העובדים הנוספים במגנן הממשלתי.

ד. חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח — 1968 *

(קריאה ראשונה)

ביולי 1968 על-ידי החוק לקיום תוקף תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח—1968; בזמן הדיון על החוק הוגלו נבדקו פרטי הנוסח של תקנות ההגנה (כספים), 1941, שהוא החוק הבסיסי, והוכנסו בהם שינויים מסוימים.

יש צורך בהמשך קיימה של מערכת הפיקוח על מטבעותינו גם לחבא, והחוק המוצע צריך לשמש מכשיר ומסגרת לפיקוח זה. נושא זה נבדק לאחרונה על-ידי ועדה אשר גם מציתה הציעה להשאיר את הפיקוח על מטבעותינו, אם כי יש לדאוג באופן מתמיד לשינויים ולשיפורים במחלי הפיקוח.

אמנם בשנים האחרונות חל שיפור ניכר במאון השלומים של המדינה, גדלו הוצאות במטבעותינו, אך כידוע טרם הגענו לאיזון מלא במאון המסחרי שלנו. לכן עלינו לשמור על המכשיר המאפשר לנו להגדיל את ההכנסות במטבעותינו מיצוא סחורות ושירותים, ולהק-טין את ההוצאות במטבעותינו.

41. נתונים סטטיסטיים על שירות המדינה

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר האוצר ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

הריני מתכבד לשאול:

1. כמה עובדים היו בשירות המדינה בתאריך 1 באפריל 1967?

2. כמה עובדים בשירות המדינה פחשו לגימלאות בין 1 באפריל 1967 ל-1 באפריל 1968?

3. כמה עובדים חדשים גתקבלו לשירות המדינה בין 1 באפריל 1967 ל-1 באפריל 1968?

4. האם עומדת בעינה המדיניות של הקפאת מגנן המדינה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. ביום 31 במאס 1967 היו בשירות המדינה:

40,614	קבועים, זמניים ועל-פי חוזים
330	שרתים

40,944	ארעיים
8,369	מתמחים
149	

סה"כ 49,462

ביום 31 במאס 1968 היו בשירות המדינה:

42,663	קבועים, זמניים ועל-פי חוזים
8,981	ארעיים
181	מתמחים

סה"כ 51,825

מספר זה אינו כולל שוטרים ומורים.

היו"ר ק. לוז:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 13), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה. שני הנואמים ישעוד צריכים היו לנאום פה — אינם באולם. אני נותן איפוא את חשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה למשתתפים בדיון. אני מתנצל מראש על כך שייחסן ובאמצע דבריו נצטרך להפסיק, לרגל ביקורו של נשיא מלאווי שיגיע לכאן בערך בשעה חמש. נפסיק, ואחר-כך כמובן נמשיך.

סגן שר האוצר מציע שנדון תחילה בסעיף ג' בסדר-היום: הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח—1968, (קריאה ראשונה), אשר מת-אימה יותר למועד בואו של נשיא מלאווי. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תקפן של תקנות ההגנה (כספים), 1941, הוארך בפעם האחרונה עד 31

— חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (דינשטיין, לוי, אבנרי, גולדשטיין) —

כבוד סגן השר, שלא להטיל באזורים אלה פיקוח ממשי על המטבע, מבלי שהדבר גורם לזעזועים במשק הישראלי — מדוע אי-אפשר לטל בהדרגה את הפיקוח הזה גם בישראל? בגדה מתנהל כיום סחר חופשי לגמרי במטבע-חוץ, והלירה איננה מתמוטטת. השער ללירה הוא שם, בערך, כמו ברחוב לילינגבלום, וסוחרי רחוב לילינגבלום מנצלים כיום את הגדה לעסקיהם.

הפיקוח על המטבע נוקשה מדי. הבאים מחוץ-לארץ ורוצים לקבל בתוחה את השקעותיהם, מפסידים חלק מהקצב כאשר הם רוצים להמיר את הלירות בתורה לז"ר, מכיוון שאינם מקבלים את סכום ההשקעה לפי שער החליפין החשמי. בהרבה מקרים עליהם להמיר את הלירות בדרך של רכישת ניירות-ערך, ואז הם צריכים לשלם יותר על כל דולר. מה הצורך בכך?

ההעיון של איחוד השויות לגבי משקיעים צריך להתבצע מיד ובמיוחד בתחום זה של פיקוח על המטבע. מוטב להעביר את הכל לבנקים — דבר שנעשה בשנים האחרונות — ולא לשנות לעתים קרובות מדי את ההוראות.

שוב עניין עקרוני: הפיקוח מוסדר באמצעות תקנות הגנה. הכנסת יכולה בנקל לקבל חוק בדומה לחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, ובאמצעותו להסדיר את כל ענייני הפיקוח מבלי להזדקק לתקנות ההגנה המיושנות.

היו"ר ק. לוי:

חשון הדיבור לחבר-הכנסת גולדשטיין, ואחריו — לחבר-הכנסת שם-טוב.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק הבא להאריך את התקנות לפיקוח על מטבע-חוץ הוא מוצדק, לאור המצב הבטחוני שאנו נמצאים בו. אולם, קדמה לחוק הזה ועדה שמיתתה הממשלה לבדיקת הוראות הפיקוח על מטבע-חוץ, שהיושב-ראש שלה היה מר מולכו. לצערי, לא הייתי באולם ולא שמעתי אם אמר סגן שר האוצר משהו ביחס לוועדה זו.

הוועדה הזאת המליצה המלצות רבות. ראשית כל, הציעה לאפשר אשראי ספקים, כלומר, שיצרנים יוכלו לקבל אשראי בחוץ-לארץ, לרוב, הם יכולים לקבל בחוץ-לארץ אשראי זול מן האשראי שאפשר לקבל בישראל. אני יודע, כי נגיד בנק ישראל מתנגד להמלצה זו בנימוק שהדבר ייצור לחצים אינפלציוניים, כלומר, זהו עניין של הגדלת האשראי. אני מקבל הנחה זו של נגיד בנק ישראל, כי לנגיד יש אמצעים רבים, לסגור את הבח"ש במקרה של לחצים אינפלציוניים, אמצעים שכבר נקט, כגון הגבלת הנוזלות. כן פועלת הממשלה כיום על-ידי מילווה מן הציבור — ויוציאו מן הציבור כ-350 מיליון לירות לצרכי בטחון. תתרום לכך גם הקטנת תקציב הפיתוח בסכום של 200 מיליון לירות. לפיכך יש לאשר ליצרנים אשראי ספקים. אני יודע, שיצרנים תובעים זאת במשך כל הזמן. חזיתי היא שיש לאפשר זאת.

בהמלצות אלה ישנה המלצה נוספת חשובה מאד. עד היום, כאשר השקיע נתין-חוץ כסף במניות הנסח"ר בבורסה על-ידי המרת הכספים שהיו ברשותו בכסף ישראלי, היה רשאי להוציא בתורה את ההשקעה. אבל אם השקיע את כספו במניות שאינן נסחרות בבורסה, לא יכול היה לעשות זאת, אלא על-ידי הפסד של 8% —

ארבעה נימוקים עיקריים מכריעים את הכף בעד המשך קיומו של הפיקוח:

א. תמורות היצוא מישראל (הגלוי והסמוי) בצי-השקעות הן מחוץ-לארץ ומקורות ההכנסה הרגילים האחרים אינם מכסים את הסכומים הדרושים במטבע-חוץ לצרכי יבוא טובין ושירותים ולפיהן החובות בחוץ-לארץ.

ב. הגרעון במאזן המסחרי של ישראל מתבסס מהעברות חד-צדדיות, כגון פיצויים אישיים מגרמניה, תרומות המגבית המאוחדת, מענקים, מפעל מילווה העצמי-אות הפיתוח ומילווה אחרים במטבע-חוץ; כל אלה מקורות, שהמשכיותם בקנה-המידה הנוכחי אינה מוב-טחת לתמיד.

ג. הצורך להבטיח שליטה מוחלטת בידי הממשלה בכל המשאבים האפשריים במטבע-חוץ לצרכי בטחון ולמקרה של שעת חירום.

ד. אי-היציבות במצב המוניטרי הבינ-לאומי מחייבת השגחה של המדינה על כל מקורות מטבע-חוץ.

עלי להזכיר לבית, כי פרט למספר קטן של ארצות, לא בוטל הפיקוח על מטבע-חוץ בעולם, אף במדינות שמצבן הכלכלי טוב הרבה יותר משלנו. הפיקוח על מטבע-חוץ איננו חמור יותר במדינת ישראל מאשר במדינות מבוססות אחרות, ובזמן האחרון הוכנסו הקלות ניכרות בקשר לעיסקאות הכפופות לפיקוח על מטבע-חוץ. על-פי המלצות הוועדה שהזכרתי לפני כן, ועדת מולכו, יונהגו הקלות ושיפורים נוספים במערכת הפיקוח.

בהתאם לכך, אדוני היושב-ראש וכנסת נכבדה, אבקש להעביר את הצעת החוק המוגשת לפניכם לוועדת הכספים.

היו"ר ק. לוי:

חשון הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת גולדשטיין.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. נדמה לי, שאין איש בבית הזה המציע לבטל לגמרי את הפיקוח על מטבע-חוץ. אולם נראה לי שהבית אינו יכול לקבל את המשך הפיקוח במלוא היקפו, כפי שהוא נדחש כיום, כדבר מובן מאליו.

עקרונית, אני גורס שיש לצמצם את הפיקוח על המטבע, על מנת להביא לידי ביטול המוחלט במרוצת הזמן.

למטבע שלנו צריך להיות שווי אמיתי, ולא שער-חליפין כפוי ומלאכותי. פיקוח על המטבע — הרי זה כמו לגרל ילד בחממה; יום אחד צריך להוציא אותו מן החממה.

אילו שמענו היום מסגן שר האוצר לפחות תחזית כל-שהיא, ולו תיאורטית ביותר, באילו שלבים רוצים לפרק את הפיקוח הזה, היה הוויכוח כולו נכנס לפרספקטיבה נכונה.

טענת האוצר היא שכל ביטול וצמצום יביאו לידי מהפכה, טענה ששמענו פעמים רבות במשך השנים האחרונות. לאחרונה יש לנו דוגמה חיה: נוכחנו לדעת שהפיקוח ניתן לביטול — באופן מעשי — בירושלים המזרחית ובגדה, מה נעשה ללא כל זעזועים. אם אפשר,

חבורת כ"ה, ישיבה רפ"ז

— חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (גולדשטיין); ביקור נשיא מלאווי ד"ר קמוזו בנדה בכנסת (לזו); (נאום נשיא מלאווי) —

עבודה חשובה. רציתי לשמוע מפי סגן שר האוצר אם הממשלה מתכננת לבצע את המלצות הוועדה, ולא — לאילו סעיפים היא מתנגדת.

אמרתי ואני חוזר על כך גם עכשיו: במצב הבטחוני שלנו אין אמצע יכולים לחשוב על ביטול תקנות ההגנה.

10%, כקוה כסף וחסום. הוועדה ממליצה לאפשר לעתיד חוץ לקבל כספו בחוזה בכל מקרה.

אני יכול לסקור את כל ההמלצות. ועדה מכובדת מאד ישיבה וזנה בעניין זה. רק לפני שעה וחצי נחמד לי שגנלי לנאום ולא הספקתי לעבור על החומר של ועדת מולכו. אבל לפי מה שהספקתי לראות, עשתה הוועדה

ה. ביקור נשיא מלאווי ד"ר קמוזו בנדה בכנסת

1. דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת

הסיוע שלנו למלאווי התבטא בעיקר בשני שטחים: סיוע רפואי והדרכת תנועת הנוער המלאווי. צוות המד-ריכים של ישראל מסייע לאירגון תנועת נוער ולניהולה. הם פעילים בעיקר בהשגרת אנשים לעבודה בהתיישבות הקולאית, במלאכות שונות, בסלילת כבישים, בבניית גשרים ובאימון גופני.

עוד ב-1963, כשיצאו הרופאים האירופיים את מלא-ווי, שלחנו רופאים ישראליים להחזקת השירותים הרפואיים. שלוש-עשרה בנות ממלאווי הוכשרו כאחיות בבית-הספר לאחיות של "הדסה". כיום פועלים במלאווי בצוות ההפואי שלנו: שני רופאי עיניים, רופא פנימי ורופא פסיכיאטר.

ועשרות אחדות של אזרחי מלאווי השתלמו בישראל בתחומי החקלאות, פיתוח קהילתי, חינוך מקצועי ועוד. ידועה לכל תמיכתה האמיצה של ממשלת מלאווי ביישואל בדיון בעצרת האומות המאוחדות על ההתנחלות שויות במזרח התיכון. עמדה זו שנקבעה על-ידי כבוד הנשיא, ששוכנע בצדקתנו, היא ביטוי מובהק של יחסי ההבנה ההדדית בין שני העמים.

אנשים רמי-מעלה ממלאווי ומישראל עזבו ביקורים הדדיים, אך בשמחה מיוחדת אנו מקבלים את כבוד הנשיא ד"ר בנדה. אנו בטוחים שביקורו אצלנו יסייע להגברת החשי הידידות ההדדיים ויגביר את שיתוף-הפעולה. אנו מברכים אותו ומאחלים למדינתו ולעמו שגשוג והתקדמות בחומר וברוח.

אבקש את כבוד הנשיא לשאת את דברו לפני הכנסת.

הי"ר ק. לזו:

חברי הכנסת, יש לי הכבוד לברך ביישבת הכנסת את הוד מעלתו ד"ר קמוזו בנדה, נשיא מלאווי.

תולדות חייו של כבוד הנשיא דומים לסיפור אגדה על יער בן שלוש-עשרה, שיערב מולדתו ויצא לחפש דר-כו כפועל ועבד במקומות שונים ובתנאים קשים ברחובות ובמדינות אפריקה הדרומית, מד לארצות-הברית ושם למד והגיע לתארים של מוסמך לפילוסופיה וד"ר למדי-צינה. החל משנת 1945 התחיל להשתלב בתנועה להגדרה עצמית של עמי אפריקה תוך מגע עם מנהיגי התנועה בארץ מולדתו ניאסלנד, הקרויה עכשיו מלאווי. ב-1953 חזר לאפריקה. ב-1958 הוכר כמנהיג התנועה במאבקה לעצמאות. ב-1959 נאסד וישב במאסר למעלה משנה. עם שחרורו נשלח כראש המשלחת של מולדתו לוועידה בלוג-דון בענייני ניאסלנד. בספטמבר 1961 נבחר כחבר הא-סיפה המחוקקת של ניאסלנד, כמנהיג מפלגת הרוב וכשר. ב-1963 היה לראש הממשלה.

ביוני 1964, אחרי הבחירות הכלליות, נכונה ניאס-לנד כמדינה עצמאית בשם מלאווי. ושנתיים לאחר מכן, עם הכרזת מלאווי כרפובליקה במסגרת הקומונוולט הב-ריטי, היה ד"ר בנדה לנשיא ראשון של מלאווי.

מדינת ישראל עקבה בהתעניינות ובמתיחות אחרי תהליך ההשתחררות וההתעצמות של מדינות אפריקה. במידת יכולתה הוסיטה למדינות הצעירות מנשיונה ומן היזע שלה.

אנו רואים את השתתפותנו בקידום הפיתוח של המדינות והעמים של אפריקה כחובה וכזכות כאחד.

2. נאום נשיא מלאווי

ד"ר קמוזו בנדה (נושא דברו בשפה האנגלית):

Dr. H. Kamuzu Banda, President of Malawi:

Mr. Speaker and Honourable Members, It is not easy for me, to tell you how happy I am to stand before you this evening. I am happy for more than one reason. As I stated when you welcomed me at the gate of Jerusalem last evening, for me to be here, is a thing that seems altogether a dream.

As you may have read in the newspaper, I am from Malawi, a former protectorate, the British protectorate of Nyasaland. As a boy I read the Bible. It was taught at Sunday-school. We

learned about Jerusalem, Palestine, Bethlehem and Jordan. I never thought then it would be possible for me to come here. More recently, when I was in Britain, during the war, I used to read of the struggle of the people who came here to make a home, because of the dream of one man who organized the Zionist movement in order to establish a state, a home for his people. Finally, in 1948-49, the dream which some thought dead, became a reality, in the form of the State of Israel, the independent, sovereign State of Israel.

Even then I never thought it would be possible for me to be here, to put my feet on the sacred soil of this country. You can understand, therefore, my feeling and my emotion in being here, not only to be here, but to be here as a state guest, invited by your president, your government and the whole people. Even now as I stand here in front of you, Mr. Speaker and Honourable Members, it hardly seems real to me. I keep asking myself whether I am really here in Jerusalem, really in Israel, whether the people around me are real or phantasies. You don't know what it means for me.

In your welcome address, you described what I tried to do to advance my people's cause. But if I did all that, it was through inspiration from others like yourself in this country and from great figures in history.

After all, I would like to remind you that there is some resemblance between you, the Israel people, or the Jewish people, and us the Malawians. We are people who believe in helping ourselves before we ask others to help us. We are a determined people, a courageous people, and some say, a brave people. So I was greatly touched by what you said in your welcome address when you mentioned some of the things I did, even my stay in prison. All this to me was part of my job, to bring my people to where I wanted them to be in this world, in their own country. That was why I did not mind all the difficulties, I had your example before me and I had the example of others before me, to go by and to follow. Now my country is independent just as Israel is an independent sovereign state, after two thousand years of your people's wandering all over the world.

All this was something from which, among other things, I personally gained great inspiration. To be here now, gives me even greater inspiration. When you came here, this place was a desert with rocks all over, but you removed them. You brought soil from far away, and what was once a desert, you turned into a fertile field in which you grow many different kinds of crops which are said to be grown only in the tropics like in our Malawi.

Yours was a small country until last June, hardly 8000 square miles, with a population of just over 2 million. We in Malawi are much luckier than you. We have 35,000 square miles of which 9000 are water, leaving us still much more land than you have. They call us a poor people, a poor country, but seeing what you have accomplished here and reading what you have done in this country, gives me great hopes for the future. This is why I am so grateful for what you have

already done, and what you are doing now for my country. And I must make it public.

From the time we became independent, because of my association with some leaders of this country in London, in New York and in other places, I felt inclined to ask you for your help. I remember the first time I did so, in 1963, when we were short of doctors. You sent us doctors. Later on when we were about to become independent I asked you for instructors to train our youth and for some agricultural experts. You sent us these. As I am speaking, we have not only some of your agricultural experts, but also some doctors helping us there and, in particular, instructors for our young pioneers. Because our country is agricultural we want to emphasize the development of agriculture in the training of our youth. Therefore being here now gives me even greater hopes for the future. This is why, Mr. Speaker and Honourable Members, I am so happy to be here.

I would be much happier if things were not as they are now. I refer to the unhappy situation which we are in. I am personally concerned about what is going on in the Middle East. After all the Middle East and Africa are almost one geographical area. What affects you here affects us in my part of the world. That was why, when you were in a grip last June, I felt bound to express my opinions as I saw the situation, come what might. I am a man who believes in speaking the truth the way I see the truth no matter who disagrees or agrees with me.

I am so happy now to be here in a united city, united Jerusalem. I have just come from Bethlehem. There I was received by a mayor who, judging by his colour, was not an Israeli but an Arab. Yet when we are away from here, reading the papers and listening to the radio, you would not think that there was any cooperation between the Jewish people and the Arabs. And this is one of the reasons I am so happy I came, because I have seen with my own eyes an Arab mayor welcoming me side by side with an Israeli army officer. When I go back home, now, whether at meetings of O.A.U. (Organisation for African Unity) in Addis Ababa or at the meetings of the Commonwealth Prime Ministers Conference in London, and even more, at the meeting of the General Assembly of the U.N. in New York, I will tell my colleagues that they speak from what they read in the paper, from what they hear on the radio, but I speak of what I saw with my own eyes, and what I heard here with my own ears. Therefore whatever they say, whatever they may think, about this Israel-Arab problem, I think the stand I took last year was

the right one. I thought I knew facts as I gathered them from history, on which I could act and did act accordingly. Now I am convinced that I was more than right. Therefore when I am back at home I shall be in a much better position to speak of the Israeli-Arab conflict.

As I said, your problem here in the Middle East is our problem over there. Therefore we can not be indifferent. We who are called African leaders can not be indifferent, but whatever we do, we must not do it moved by emotion or personal prejudice. We must do it, whatever it is that we do, from genuine conviction of the rightness and justness of the cause which we support or which we champion. We must not take any action or any stand on any issue in the Middle East just because so and so is my friend in the General Assembly of the United Nations and I want his vote. No! No! In my view that is not the way. We must study the question, find out facts, and see who is in the right and who is in the wrong. After we have convinced ourselves as to who is in the right and who is in the wrong,

we can take a stand, and once we take a stand, we must not be swayed by fear, whether it be the fear of becoming unpopular, or the fear of not towing the popular line.

Let me repeat. What happens here, affects us Africans. What happens here cannot leave Africa without feeling its aftermath in Africa.

This is why, Mr. Speaker and Honourable Members, I would like to thank you very much indeed, for the opportunity to meet you and to express my deep thanks to your government and to the people of this country for everything you are doing to help us, and at the same time to tell you, how I feel about the problems of the Middle East.

You can always rely on me, to do my best. No matter where, whether in Africa, Europe or America, according to my understanding of the situation.

Thank you very very much.

(Applause)

(תרגום עברי)

סיתי לעשותם כדי לקדם את שאיפות עמי. אבל אם עשיתי כל זאת, היה זה בהשראתם של עמים כמותכם בארץ זו ושל דמויות חולות בדברי-הימים.

עם זאת רוצה הייתי להזכירכם, כי יש כמה קווים דמיון ביניכם, עם ישראל או העם היהודי, ובינינו בני מלאווי. אנו עם האומנים שכוחות עצמו יהיו בעזרו קודם שאנו מבקשים עזרה מן החולות. אנו עם ימ-ירצון, נחוש, ויש אומרים גם אמיץ. משום כך כה נגע הדבר ללבי כשמ- נית בדברי ברכתך כמה מן המעשים שעשיתי, אף את דבר מאסרי. כל זה היה בעיני חלק מתפקדי — להביא את עמי למחוז חפצו שביקשתי בשבילי עלי אדמות, לעצמאות ארצו. דוגמתכם שלכם היתה לגנר עיני, וגם דוגמתם של אחרים, ללכת ולפעול על-פיהן. עכשיו ארצו עצמאית כדרך ישראל עצמאית וריבונית לאחר אלפיים שנות נדודים ושל עמכם בחתכי תבל.

מכל אלה שאבתי אישית, בין היתר, השראה גדולה. והשראה גדולה עוד יותר ניתנת לי בעצם שהותי כאן וקשיו. כשבאתם אתם לכאן, היתה ארץ זו כולה מדבר וסלעים, אבל אתם סילקתם כל זאת. אתם הבאתם אדמה ממרחקים, ומה שהיה לפנים ישימון הפכתם לשדות פור- חים, המצמיחים לכם יבולי זנים שונים, ובהם כאלה הצומחים דק בארצות טרופיות כמלאווי שלנו.

האצבם שלכם היתה ארץ קטנה עד חדוש יוגי של אשתקד, לא יותר מן 8,000 מיל מרובע, ואוכלוסייתה — מעט מעל שני מיליון נפש. אנו במלאווי בני-מול יותר מכם. לנו 35,000 מיל מרובע. אמנם 9,000 מהם מים, וככל זאת עדיין הקרקע שבשדותנו מרובה משלכם. אומ- רים עלינו שאנו עם עני, ארץ דלה, אבל כשהוא אני את הישגים פה וקורא על מה שעשיתם בארץ זו, אני מתמ-

אדוני היושב-ראש וחברי כנסת נכבדים.

לא קל לי הדבר לעמוד לפניכם ולומר לכם כמה מאושר אני הערב. זאת מכמה וכמה סיבות. כפי שכבר אמרתי שעה שקיבלתם אמש את פני בשערי ירושלים — להיות כאן הרי זה בשבילי דבר הדומה כולו כחלום.

כפי שזכרתי כבר קראתם בעתון, אני בא ממלאווי, פרוטקטוריאט לשעבר, הפרוטקטוריאט הבריטי של ניאס- לג'י. בעודי נער קראתי בכתבי-הקודש, שלימדו אותם בבית-ספר של יום האשון. למדנו על ירושלים, ארץ- ישראל, בית-לחם והירדן. אז לא עלה כלל על דעתי שיום יבוא ותינתן לי האפשרות לבוא לכאן. מאוחר יותר, כשהייתי באנגליה בימי המלחמה, קראתי על מאב- קם של הגאנשים והגנשים שבאו לכאן לבנות לעצמם בית — להגשים את חלומי של אותו אדם אשר איתן את התנועה הציונית כדי שתקים מדינה ובית לעמו. בסופו של דבר, בשנים 1948—1949, היה חלום זה, שעדמה בעיני רבים חלום-שווא, למציאות — בדמותה של מדינת ישראל, מדינת ישראל העצמאית והריבונית. ואף אז לא עלה על דעתי שאפשר יהיה לי לבוא לכאן, להציב רגלי על אדמת הקודש של ארץ זו. לזיכך ודאי תבינו לעוצם רגשותי וחוויותי להיות כאן, ולא זו בלבד אלא להיות כאן כאורח המדינה, מוזמן על-ידי נשיאכם, ממשל- תכם והעם כולו. אפילו עתה, שאני עומד כאן לפניכם, אדוני היושב-ראש וחברי כנסת נכבדים, קשה לי לתפוס שאמנם מציאות היא. אני חוזר ושואל את עצמי אם אמנם אני כאן, בירושלים, בישראל; אם בני-האדם שמסביבי הם מציאות או פרי הדמיון. אין אתם יודעים מה משמעות הדבר בשבילי.

בדברי הברכה מנית, אדוני היושב-ראש, דברים שני-

— ביקור נשיא מלאווי ד"ר קמוזו בנדה בכנסת (נאום נשיא מלאווי) (לזו); חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (סרלין, שם-טוב) —

ואו כי נכונות העובדות יהלתי מדברי הימים ושעליהן ביססתי את עמדותי ואת מעשי. עתה משוכנע אני כפליים בצדקת דברי. ומשום כך, כשאשוב לארצי ייקל עלי הרבה יותר לדבר על הסכסוך ישראל-ערב.

כפי שאמרתי, בעייתכם כאן במזרח התיכון היא בעייתנו. ולפיכך אי-אפשר לנו להיות אדישים, אנו, הקרויים מנהיגים אפריקניים, אין אנו יכולים להיות אדישים, אבל כל אשר נעשה חלילה לנו לעשותו מתוך רגשות או דעות קדם אישיות. עלינו לפעול בכל בהתאם להכרתנו הכנה בצדקתו של העניין שאנו תומכים בו או מגינים עליו. אסור לנו לפעול פעולה או לנקוט עמדה מסוימת בבעיה כלשהי במזרח התיכון רק משום שפלוגי או אלמוני הוא ידידי בעצרת הכללית של א"ם ואני מעוניין בקול שלו בהצבעה. לא ולא! לדעתי, לא זה הדרך. אנו חייבים לחקור את הבעיה, לבחון את העובדות ולמצוא מי צודק ומי אינו צודק, ורק אז עלינו לנקוט עמדה. ומשנקטנו עמדה שוב אין לסטות ממנה משום פחד, משום חשש להיות לא-פופולארי, החשש מפני הליכה בניגוד לקו המקובל.

הרשוני נא לחזור ולומר, שהמדרש כאן נוגע גם לנו, לנו כאפריקנים. כל הקורה כאן אי-אפשר שאפריקה לא תחוש את העלל להשתלטל ממנו בסופו של דבר. משום כך, אדוני הוישבי ראש וחברי כנסת נכבדים, מבקש אני להודות לכם באמת על ההזדמנות להיפגש עמכם, ולהביע את תודתי העמוקה לממשלתכם ולעם היושב בארץ זו על כל המאמצים לבוא לעזרתנו. ותודה גם על הזדמנות זו לומר באזניכם דעתי על בעיותי של המזרח התיכון.

יכולים אתם לסמוך עלי שאפעל כמיטב יכולתי בכל מקום ומקום — אם באפריקה אם באירופה ואם באמריקה — בהתאם להבנתי במצב העניינים. תודה רבה.

(מחיאנות כפיים)

הי"ד ק. לזו:

אני מזדה לכבוד נשיא מלאווי על דבריו. אני מקווה שהדברים נרשמו וגם הוקלטו. בדברי הכנסת הם יופיעו באנגלית, וכמובן גם בעברית. כבוד הנשיא יקבל את החוברת של "דברי הכנסת" שבה יופיע נאומי.

אני מקווה שבכבוד הנשיא יספיק בתקופת שהותו הקצרה בישראל לראות, לשמוע ולהשתכנע; והוא יעביר לעם המלאווי את רגשות ידידותנו.

אני מאחל לו הצלחה אישית, ולמדינתו — שגשוג ופריחה.

אבקש את כבוד הנשיא להילוות אלי לסיור בבניין הכנסת.

לא תקוות גדולות לעתיד לבוא. וכל כך אני אסיר-תודה לכם על מה שעשיתם בעבר ועל מה שאתם עושים עכשיו למען ארצי, ושאי חייב לתת לדבר פומבי.

משעה שקיבלנו את עצמאותנו מצאתי עצמי נמוך, בזכות קשרי עם כמה מנציגי ארצכם בלונדון, בניו-יורק ובמקומות אחרים, לבקש מכם עזרה. כזכור לי, בפעם הראשונה נעשיתי זאת עוד בשנת 1963, כאשר חסרו לנו רופאים. אתם שלחתם אלינו רופאים. מאוחר יותר, כשעמדנו לקבל את עצמאותנו, ביקשתי מכם מדריכים להסדרת צעירינו ומזמחי חקלאות אחרים. אתם שלחתם לנו גם את אלה. וכפי שאמרתי, לא רק מומחים חקלאיים שלכם נעשים אצלנו, אלא גם כמה רופאים משלכם מסייעים לנו, ובמיוחד חשובים לנו המדריכים המסשירים את חלוצינו הצעירים. ארצנו ארץ חקלאית ואנו מבקשים לפתח את החקלאות בעיקר בעזרת הדור הצעיר. שהווי כאן נוסכת בי תקוות גדולות יותר לגבי העתיד בתחום זה, ולכן, אדוני הוישבי-ראש וחברי כנסת נכבדים, כה רבה שמחתי.

ואולם שמחתי היתה רבה יותר אילו שונה היה המצב כאן משהוא עכשיו. אני מתכוון למצב-הדברים העונם שכולנו נתונים בו. מודאג אני אישית מן המתרחש במזרח התיכון. בסופו של דבר המזרח התיכון ואפריקה הרי הם כמעט איחור גיאוגרפי אחד. מה ינוגע לכם נוגע גם לנו בחלק העולם שלי. וזו היתה הסיבה שבינוי אש-תקד, כאשר נמצאתם במיצר, ראיתי חובה לעצמי לצאת ולהביע את השקפותי, כפי שאני רואה את פני הדברים, ויהי מה. אני נמנה עם אותם בני-אדם המאמינים בהכרח לומר את האמת כפי נראית לנו, בלי להתחשב בכך מי מסכים עמי ומי אינו מסכים.

ומאושר אני כל-כך להיות ועשיו כאן בעיר מאוחדת, בירושלים המאוחדת. עתה זה באתי מבית-לחם. שם נתקבלתי ועל-ידי ראש-עיר, שלפי צבע פניו נראה הוא לי ערבי ולא ישראלי. אבל בשנמצאים החוקק מכאן וקוראים בעתונות ומאזינים לראדי, לא על נקלה יאמין אדם שיש שיתוף-פעולה בין העם היהודי ובין הערבים. אף זו אחת הסיבות לשמחתי כאן, ושכן ראיתי במו עיני ראש-עיר ערבי מקבל את פני לצידו של קצין-צבא ישראלי. כשיאשוב עתה הביתה ואשתתף אחר-כך בשיבות של O.A.U. (ארגון האחדות האפריקנית) באדיס-אבבה או בשיבות הוועידה של ראשי ממשלות הקומונוולט בלונדון, ובעיקר במושב העצרת הכללית של א"ם בניו-יורק, — אומר לעמיתי שהם מדברים על סמך מה שהם קוראים בעתונות ושומעים ברדיו, ואילו אני מדבר על סמך מה שבעיני ראיתי ובאוזני שמעתי. ולפיכך, חרף כל מה שהם עלולים להגיד או לחשוב על בעיה זו של יחסי ישראל-ערב, אני סבור שהעמדה שנקטתי אשתקד היתה העמדה הצודקת. סבור הייתי

1. חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח — 1968

(המשך הדיון)

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני הוישבי-ראש, כנסת נכבדה. בכל החלטות שהכנסת דגה ומחליטה על מתן תוקף מסף לקיום תקנות ההגנה (כספים), נמצאים חברי כנסת ממפלגות מסוימות המשמיעים תביעה לביטול הפיקוח על מטבע

הי"ד י. סרלין:

הכנסת תחזור לסעיף ג' בסדר-היום: חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח — 1968, קריאה ראשונה. חשון הדיבור לחבר-הכנסת שם-טוב, ואחריו לחבר-הכנסת טיאר.

ערך, שאינם רשומים בבורסה, או נכסי דלא ניידי או כל נכס אחר, – יכול אותו משקיע, בכל יום שירצה, לבוא ולהוציא את הדולרים שלו חזרה בשער הרשמי של הלירה. אפשרות זו, שעד עכשיו היתה מוגבלת רק למפעלים מאושרים או להשקעה מאושרת, ומעכשיו היא תינתן לכל השקעה, היא פרצה שתאפשר לאזרחים רבים, למפעלים רבים ולבעלי עסקים רבים, הרוצים לקבל הלוואות במטבע חוץ – לעשות זאת בדרך עקיפה, למרות שנגיד בנק ישראל מתנגד לכך, בצדק, וגם ועדת הכספים החליטה שהיא תכביד על כל בקשה להלוואה בדולרים בחוץ-לארץ.

מה מתקבל על-ידי הקלה זו? מספיק שאזרח ירצה לקבל הלוואה בחוץ-לארץ בדולרים, והוא ימצא אדם שיתן לו סכום דולרים תמורת "מכירה" של גירות-ערך, אפילו לא רשומים בבורסה. מכירה זו היא פיקטיבית. למעשה היא הלוואה מוסווית. הוא יקבל מהמשקיע את הדולרים, ישלם לו ריבית כמה שהוא רוצה, כעבור שנה ימכור לו חזרה את המניות ויאפשר לו להוציא את הדולרים תמורת לירות בשוק הרשמי. על-ידי זה אנו פותחים שער ענק לעקיפת הפיקוח על אי-מתן הלוואות במטבע זר. תמורת כל הלוואה מוסווית מואת של דולרים תפסו לירות חחשות, וזה יהווה גורם אינפלציוני רציני ותמור.

נתתי דוגמה אחת, כיצד אותה הקלה של ועדת מולכו – ושאושה על-ידי ועדת השרים לענייני כלכלה, לצערי – מהווה פירצה בעצם המדיניות של הממשלה בלבימת עלייתם של אמצעי התשלום במשק.

לכן לא מספיק שאנחנו מאריכים עכשיו בשלוש שנים נוספות את החוק המאפשר פיקוח על מטבע חוץ. ההקלות שהמליצה עליהן ועדת מולכו הן פגיעה באמי-צעי הפיקוח מנקודת ראות אותם דברים שאתה, אדוני סגן שר האוצר, השמעת עכשיו. אני מקווה שעוד תהיה הזדמנות לכנסת, או אולי לוועדת הכספים, לדון לגופן של המלצות ועדת מולכו, כדי להביע התנגדות לאותן המלצות.

היו"ר י. סרלין:

חשות הדיבור לאחרון המתווסחים בדיון זה, חבר הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בימים אלה חוגגת ירושלים רבתי שנה לגאולה. כן הלי לעד גם לירושלים וגם לשטחים ששותתו לפני שנה על-ידי צה"ל.

תיקון החוק המוצע בא להנציח פיקוח שהיה קיים כל הזמן. הצעת החוק באה להאריך את הפיקוח בשלוש שנים נוספות. חברי סיעתי בכנסת העלו בדיונים שונים מעל במה זו את הדרישה לביטול הפיקוח על מטבע חוץ. אנו סבורים שביטול הפיקוח יביא לא רק לשינויים ולשיפורים, אלא גם להשקעות, לעידוד השקעות ולאמון בכלכלתה של מדינת ישראל.

חבר הכנסת שם-טוב העלה בנימוק מרכזי את התהליכים האינפלציוניים. אני רוצה להזכיר לו, שהתהליכים האינפלציוניים נגרמים בדרך כלל על-ידי הצרכן והממשלה, ויש בידי הממשלה אמצעים רבים כדי לבלום אותם.

חוץ. אני מודה שהפעם נשמעה התביעה באוקטבה נמוכה יותר, פרט לחבר הכנסת אבנרי, שדרש ביטול הפיקוח בישראל, בגלל אי-קיום פיקוח על מטבע חוץ בשטחים המוחזקים. הפיקוח בשטחים המוחזקים ובירושלים נובע משיקולים שונים לגמרי מאותם שיקולים המחייבים פיקוח במדינת ישראל.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

יש פיקוח.

ויקטור שם-טוב (מ"ם):

בכל מקרה משמיעים טענות נגד הפיקוח, הן נראות לי מוזרות ביותר. אמנם יש, ליברלים מושבעים" הרוצים לבטל כל פיקוח במשק, וכן גם פיקוח על מטבע חוץ. אבל בצדק ציין סגן שר האוצר בנאום הפתיחה שלו, שיש מדינות רבות המקיימות פיקוח על מטבע חוץ, ואם נביא בחשבון את המצב בשוק ההון העולמי, אין לי ספק שמספר המדינות המקיימות פיקוח לא רק יקטן, אלא אף יגדל, ותתווספה להן עוד מדינות.

אם דרוש פיקוח במדינות אחרות – על אחת כמה וכמה במדינת ישראל, מתוך סיבות חשובות ביותר. עובדה היא שקיים גחון מתמיד במאזן המסחרי שלנו. את הגרעון הזה אנחנו מכסים על-ידי תקבולים חד-צדדיים. ועובדה היא שיש משקל רב לתקציב הבטחון בכלל תקציב המדינה וחלק גדול ממנו מתממש במטבע חוץ. נוסף לכך חייבת הממשלה לאפשר יבוא גדול של סחורות ושירותים, שבלעדין אין המשק יכול להתקיים. מסתבר איפוא, שמדינת ישראל חייבת יותר מכל מדינה אחרת בעולם לדאוג לכך שהשליטה על המטבע החוץ תהיה בידי המדינה במידה מקסימלית. לכן כל תביעה להסרת הפיקוח או החלשתו נוגדת את האינטרס היסודי של המשק הישראלי.

אולם ביקשתי את חשות הדיבור לא רק כדי לומר דברים אלה, שהם מובנים מאליהם וכמעט מיותרים. אני רוצה לומר מלים אחדות על ההמלצות שהזכיר סגן שר האוצר בנאומו, ושעליהן דיבר גם חבר הכנסת גולד-שטיין, המלצות ועדת מקסימלית. שאלם נלקט אותה לשון זהירה שנקט סגן השר הרי באו להקל על הפיקוח. אינני מתיתס עכשיו לכל ההמלצות של הוועדה הזאת, אלא להמלצה אחת, שאני רואה אותה כעיקרית.

ההקלה העיקרית, שעליה המליצה ועדת מולכו, במידה שידוע לי כבר אפשרה על-ידי ועדת השרים לענייני כלכלה. אותה המלצה מהווה פחצה חמורה בפיקוח הקיים על מטבע חוץ, ולכן יש לראותה כשליטת ומזיקה למשק, במיוחד נוכח המצב בו אנו נתונים עכשיו.

מדיניות הממשלה היא מדיניות של שמירה על היציבות, בלימת תהליכים אינפלציוניים, צמצום זרם הלירות במשק. הרי רק לפני כמה שבועות דנו על הדין וחשבון של נגיד בנק ישראל בעניין עליית אמצעי התשלום. הלא הצורך בשמירה על היציבות ובלימת הביקוש האפקטיבי ומתגבר, המחייב פיקוח על כמות אמצעי התשלום במשק, מכתוב לנו מדיניות של הגבלת קבלת הלוואות במטבע זר בחוץ-לארץ. על-ידי ההקלה שנתנה ועדת מולכו, המאפשרת עכשיו לכל משקיע דולרים במשק להוציא את השקעתו חזרה – יהיה זה אפילו משקיע שהשקעתו היא קניית גירות

זוכרים את הזעקה הגדולה שקמה בבית זה נגד מס הנסיעות. אבל אפילו באהצות־הברית העצומה, האדירה, השלוה, המשובשת, הפרושת, הדיע שיאה ושישקול אמצעי זה ברצינות, כאן בבית זה, שמענו שמוס נסיעות פוגע בחופש הפרט ובחופש התנועה. בארצות־הברית לא הדיעו מאפשרות של הטלת מס זה, אלא הבינו את נחיצות הדבר.

האם מדינת ישראל, עם הגרעון שיש לה במאזן המסחרי, יוכל להרשות לעצמה ביטול מטבע חוץ? חבר־הכנסת שם־טוב, אין גרעון במאזן התשלומים, יש גרעון במאזן המסחרי. הוא מתכסה על־ידי הכנסות מתקבולים עונים במאזן התשלומים. לפי ההגדרה, מאזן התשלומים מאוזן, ואילו המאזן המסחרי הוא גרעוני.

חבר־הכנסת אבנר ויאל אותי מה התחזית. אינני מביאים תחזית. אנו מציעים להאריך תקנות הפיקוח על מטבע חוץ לשלוש שנים נוספות, עד יולי 1971. זוהי התחזית. אמרתי פעם בוועדת הכספים, כאשר הייתי המפקח על מטבע חוץ — וכיהנתי בתפקיד זה שמונה שנים בעתות קשות למדינה במטבע חוץ — שאני מאחל לוועדת הכספים, למדינה ולעצמי, ושאחיה המפקח האחרון על מטבע חוץ, אבל הדבר אינו תלוי בנו. האם מיישור מאתנו מאוהב בפיקוח על מטבע חוץ, ומשום כך הוא קיים? הפיקוח ליבש צורה ויפשוט צורה בהתאם להתפתחותו של המשק. ושינויים, הקלות ושיפורים, או הכבד — כל אלה יבואו בהתאם להתפתחותו של המשק. הפיקוח על מטבע חוץ הוא דינאמי, הוא מתאים את עצמו להתפתחות המשק. נקווה שהתפתחותו תהיה בקו מתמיד של ליברליות ושל הפשטה. זוהי תקוותנו. אם חלילה נגיע למצבים שיאלצו אותנו לקפוץ ידנו במטבע חוץ, נעשה זאת. לא מפני שמישהו מאוהב בפיקוח, אלא משום שזה יהיה כורח המציאות. נקווה שמצב המשק יתפתח עד 1971 באופן כזה שנוכל לדבר על פיקוח שונה מהקיים כיום. גם הפיקוח היום שונה לחלוטין מזה שהיה לפני שלוש שנים, וזה שהיה לפני שלוש שנים היה שונה מזה שהיה לפני שש שנים.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אולי נגיע למצב זה עוד לפני תום שלוש השנים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

יכול להיות. ואז נעו ונבוא בהצעה לבטל את הפיקוח. אני מודיע על כך עכשיו. אין על כך חילוקי דעות באוצר; אין באוצר בית־ההלל ובית־שמיאי בעניין זה.

שמעתי מפי חבר־הכנסת אבנר, שהפיקוח על מטבע חוץ הוא בבחינת חממה. אינני יודע מה הפיקוח על מטבע חוץ ולחממה. אני יודע מה לעניין פיקוח חוץ ולירושלים המזרחית ולגדה. היה פיקוח מלא כל הזמן על הלירה, והוא קיים גם עתה. כי הטרנזאקציות, הנעשות בגדה המערבית, בטלות בשישים. אינני רוצה להיכנס לכל המבנה הקיים שם. היבוא, הנעשה מעבר לים, חייב להיעשות בתנאים שלנו. אי־אפשר לומר שאין פיקוח באזורים אלה. יש פיקוח — אותו פיקוח הקיים אצלנו. על מטבע אחד, הדינר, ביטלנו חובות ההצחתה, אבל לא ביטלנו את הפיקוח בגדה.

שני נושאים עניינים הועלו על־ידי חברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח זה. לגבי נושא אחד נדמה לי שקיימת אי־הבנה, והוא הפיקוח על מטבע חוץ החל על זרים,

אנו כולנו — הקואליציה והאופוזיציה — שותפים לדעה לגידול הכנסות המדינה במטבע חוץ והקטנת ההוצאות. את חברי סיעתי שובשים שביטול הפיקוח על המטבע יביא לשיפור במצב.

אנו מביעים צערנו על שאין אנו שותפים — ולמעשה אין האופוזיציה כולה שותפה — לדיונים בוועדת הכספים. אנו מוחים על כך. ההצעה, כפי שהוגשה על־ידי הממשלה, לא תקבל משום כך תמיכתנו. אנו נתנגד לה.

הי"ר י. סרלין:

נשמע עתה את תשובת סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הקשבתי קשב רב לדבריהם של ארבעת חברי הכנסת שנטלו חלק בוויכוח בנושא זה — הפיקוח על מטבע חוץ. אני לתומי סבור הייתי, שלאחר כל כך הרבה שנים שבהן זכה הנושא לדיון מלא ומפורט, אולי עתה נחסוך מעצמנו את הדיבור בנושא זה, כאשר הדברים נוגעים לביקורת לשם ביקורת, ולא לגופו של עניין. קושה לי להאמין ששלוחה מתוך ארבעת חברי הכנסת, שנטלו את רשות הדיבור, אמנם סבורים באמת ובתמים שמדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה לבטל את הפיקוח על מטבע חוץ. ואף אם עוד היה מקום לדון בכך לפני מספר שנים, נדמה לי שהמציאות הכלכלית העולמית של התקופה האחרונה לימדה אותנו משהו.

הבחינה חברי הכנסת, כמה ארצות בעולם ביטלו את הפיקוח על מטבע חוץ, ומי הן אותן ארצות? — אני חושב שקשה יהיה למנותן באצבעות יד אחת. ארצות־הברית הגדולה והעשירה הנהיגה לאחרונה שורה של הגבלות חמורות מאוד. אני מתאר לי איזו זעקה היתה קמה אצלנו, אילו היינו מטיילים הגבלות אלו. במשטחים רבים אנו ליברליים יותר מארצות־הברית. ואני שואל את עצמי: האם באמת אנו יכולים להרשות לעצמנו אותה ליברליות? אני, שהנני מצדד בפיקוח חמור, סבור שאולי הגענו לקצהו של בול מסוים, ואינני יודע אם איננו מרחיקים לכת.

שמעתי בעניין רב דבריו של חבר־הכנסת שם־טוב. אבל עלי להזכיר, ששווייץ החופשית הנהיגה לאחרונה הגבלות וזמורות, במסגרת מלחמה נגד הלחצים האינפלציוניים, לגבי משקיעים זרים הרוצים להשקיע כספים במשק. הם אינם יכולים לעשות זאת אוטומטית, אלא צריכים לתת הסברים. יש שם רשימה המפרטת כמה מותר ובמה אסור להשקיע.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הפיקוח על מטבע חוץ איננו מטרה בפני עצמה. הפיקוח איננו סיבה, אלא תוצאה. הפיקוח על מטבע חוץ הוא בחלקו כבואה של המשק ולא מטרה לשמה. אין מקום לאידיאולוגיה בעד פיקוח או נגד פיקוח. יכול להיות ויכוח ענייני ומעשי, אם יש צורך בפיקוח או אפשר לוותר עליו.

מדינת ישראל מרוויחה בעמל בפיה 65–70 סנט על כל דולר שהיא מוציאה, בכלל זה הדולרים שאנו מוציאים לבטחון. כזה הוא מצבנו הכלכלי. היש מיישור המעלה על דעתו שבמצב כזה אפשר לוותר על הפיקוח על מטבע חוץ? ארצות־הברית, בעלת העודף במאזן המסחרי, כאשר חלה הרעה כלשהי במאזן המסחרי שלה, הנהיגה הגבלות על מטבע חוץ, אפילו לגבי תיירות. אתם

אנו חייבים להיות מוענשים אם קנינו בעצמנו דירה, האם אנו חייבים להפסיד 8%–10%?

דבותי חברי הכנסת, למעשה ההחלטה הקלטה פנימית לגבי משקיעים זרים. הם יהיו פטורים מכבלי הפיקוח. העברות שוטפות של מטבע במטבע פטורות, העברות קא-פיטליות – חל עליהן פיקוח מלא.

חברי הכנסת גולדשטיין שאל מה עלה בגורלן של המלצות ועדת מולכו. נדמה לי שכבר פורסם בעתונות, שמרבית המלצות של ועדת מולכו נתקבלו, פרט לשתי המלצות. לגבי המלצה בנושא אחד קיים ויכוח בין כל-כלנים, והוא אשראי ספקים. המלצה שניה היא טכנית והיא קשורה במתן היתרים לסוכנים מורשים, שחנניות מוהשות תוכלנה לסחור בדולרים. עד כה אין נטיה לקבל המלצה זו, לפתוח את השערים ולהתיר לכל החנויות ולכל הסוחרים מסחר חופשי בדולרים. אשר להמלצה על אשראי ספקים, קיים ויכוח בין הכלכלנים, כי קיים בכך סיכון. אנו לוחמים נגד תהליכים אינפלציוניים, ואינו ימלים להיות בבחינת יד מין מקבלת ויד שמאל דוחה. מצד אחד אנו מקטינים את תקציב הפיתוח ופוגעים קשות בחברים חיוניים; מצד שני אנו פונים לאזרחי המדינה שירכשו מלווה בטוחון מרצון; זממד שלישי נפתח את השערים ונתיר אשראי ספקים, שלמעשה בחלקו – כפי שטוענים רבים – הוא בבחינת הדפסת כסף.

הממשלה דנה בשתי המלצות הללו והחליטה, בשלב זה, שלא לקבלן. הממשלה החליטה לקבל כל המלצותיה של ועדת מולכו פרט לשתי הצעות אלה, שגם לגביהן לא מסגרה הדלת, אלא נאמר שיהיה דיון נוסף בהן.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני חוזר ואומר: הפיקוח על מטבע חוץ יתכווץ או יתרחב, יהיה ליברלי יותר או נוקשה יותר, בהתאם להתפתחות המשק. הוא יסתגל ויתאים עצמו להתפתחות המשק, ואני מבטיחכם נאמנה שהפיקוח איננו מטרה בפני עצמה.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הספ"פ.

היו"ר ק. לוז:

אנו עוברים להצבעה בקריאה ראשונה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח–1968 לוועדת

הכספים	— רוב
נגד	— מיעוט
נמנע	— 1

ההצעה להעביר את הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ח–1968, לוועדת הכספים נתקבלה.

ובניהם על משקיעי חוץ. נדמה לי שהחברי-הכנסת גולדשטיין ואבנרי, שדיברו על נושא זה, הנחמנים אינם נהירים להם. היות ואנו נמצאים במציאות דינאמית, ולא סטאטית, היה זמן ושזרים היו משקיעים בהשקעות בלתי-מוכרות, או השקעות שלא עברו דרך מרכז ההשקעות. לא סגרנו בפניהם אפשרות זו, ומותר היה להם להשקיע. אבל הקמנו סכר, או נתנו תמריץ שלילי לגבי השקעות אלה. אמרנו שאפשר להשקיע מטבע זר בהשקע מימוש ניירות-ערך זרים. עתה אנו עומדים לבטל סייג זה, אבל לא במלואו. אי-אפשר גם היום – לאחר ההקלות וההמלצות של ועדת מולכו – לקבל הלוואות.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

המשקיע ימכור מניות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

הוא אינו יכול לקבל הלוואות. יש כלל שההלוואה צריכה להתפרס על תקופה מסוימת והריבית צריכה להיות בגובה מסוים. אם התקופה אינה בהתאם לתקופה שנקבעה או הריבית גבוהה מזו שנקבעה – אי-אפשר לקבל את המלווה. בוודאי שאפשר להערים ולעקוף סייג זה. בוודאי שאפשר לעשות קומבינציות, לקנות ניירות-ערך, לעשות תווה לשנה וכעבור שנה לקנות חזרה את ניירות-הערך ולשלם תוספת מחיר במקום ריבית. בוודאי שהדבר אפשרי, וייתכן שיהיה מקרה אחד מזה. אבל אנו מחוקקים חוקים לא בשביל מערימים. חבר-הכנסת שטרן מתאונן תמיד שחוקקו חוקים שנועדו לאנשים שאינם ישרים. אנו מחוקקים חוקים לא לשאינם ישרים ולא למערימים, אלא לכלל ישראל. ואנו קובעים סייגים פנימיים. צריך להביא אישור מהונועים בדבר; צריך להביא אישור מרואה-החשבון על המחיר הריאלי. בוודאי שאפשר להערים. אבל נחיה ונראה כיצד יתפתחו הדברים. נעמיד את החוק במבחן ונראה כיצד הוא פועל. בעניין זה כבר מופעל החוק הלכה למעשה וענש-רות מיליונים מועברים בצורה כזאת. יכול להיות מקרה או שניים של הערמה. נתפוס אותם. אולי חלק לא נתפוס, אבל בגלל מקרה אחד או שניים, האם איננו צריכים לבטל סייג זה? אני מסכים שרכוכות בכך סכנות. אבל כפי שאמרתי, נבחן את הדבר תוך כדי הפעלתו. אין בכוונתנו להיות אסורים בכללים שונים על עצמנו. נבחן את הדברים תוך כדי התפתחותם. היות ואין זה עניין של חוק, אלא של הוראות המשתנות מפקידה לפקידה, נוכל לשנותן ונוכל לקבוע סייגים נוספים במקרה הצורך. על כל פנים, היינו סבורים שהגיע הזמן לאפשר למשקיעים זרים להיכנס בשער הרשמי ולצאת בשער החשמי.

אנו מבטים לדבר על עידוד העליה. באו יהודים רבים מארצות הברית ואמרי: אנו רוצים לבוא; אנו מוכנים לקנות דירות לזו ולילדינו; אנו רוצים לשהות בארץ תקופת-מה. אבל אם תספיק לא יעלה יפה, האם

ז. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 13), תשכ"ח - 1968 *

(קריאה ראשונה)

על המשפט האנגלי, ואני מזכיר זאת, כי נשמעה טענה שאנחנו עושים כאן דבר שאין לו אחיזה בחוקים אחרים; יש לזה אחיזה בחוקים אחרים. אין אני צריך לחזור על הדוגמה, והינני שהעברה ממלאי עסקי לרכוש פרטי רואים גם אותה כקניה או כמכירה מצד המלאי העסקי לצורכי מס הכנסה. זה מופיע בתיקון מספר 85 לפקודה, היינו בסעיף 14 להצעת החוק המונחת לפנינו.

בהצעת התינוחת לפנינו, אף היא בסעיף 14 לתיקון, אפוא מתכוונים למנוע מכירת נכסים במחיר גמול ממחירים הממשי. אין בהצעה זו משום חידוש, באשר הוראה דומה לזו קיימת כבר מאז שנת 1963 בחוק מס שבח מקרקעין. עיקרה של ההוראה הוא, שמחיר המכירה של נכס הוא שווי בשוק, וקביעת שווי זה אינה שרירותית, אלא נקבעת בהתאם לנסיבותיה של כל עסקה ועסקה. יתר על כן, אם העסקה נעשית בכתב ובתום לב, חייב המנהל לראות את הסכום שנקבע בהסכם כשווי המכירה.

עשיו ברצוני להשיב על הביקורת ושנמחתה על סעיף 15 להצעת החוק, סעיף 86 לפקודה. סעיף זה מתיר לפקיד השומה להתעלם מעסקה שהיא מלאכותית או בדויה ונועדה להפחית את סכום המס שבעל העסקה חייב בו. הוראה חשובה זו פגומה היום בנוסחה והאפשרות להפעילה מצומצמת ביותר. עתה מוטע להתקן נה ולקבוע כי הסמכות של פקיד השומה להתעלם מעסקה שהמטרה העיקרית בעשייתה היא להפחית את סכום המס.

שלמה כהן-צידין (נח"ל):
אפילו אם העסקה אינה בדויה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לגבי הערת חבר הכנסת שטרן בנדון רצוני להעיר, כי נתמסר לטענות סעיף 86 אינו סעיף של עונשים. המחוקק, שהביע כוונתו לנכות מס מסויים מאת הנישום, אינו יכול להחליט עם עקיפת כוונה זאת כאשר המדובר בעסקה או בפעולה שמטרתה העיקרית היא להפחית את שיעור המס שנקבע בדיון. לדוגמה אני יכול להביא את המקרה של "מפי". עניין מפעל זה הועבר לבית המשפט העליון. במקרה זה נדקשה חברה בעלת הפסדים שאליה גולגלו רווחים מעסק אחר, ור"כ בייש זאת בצורה איך ורק לשם קיזוז אותם הפסדים. מאחר שכל הפעולה תכליתה לא היתה אלא למנוע מס, החליט בית המשפט העליון כי צדק פקיד השומה כאשר התעלם מפעולה זאת. היינו לא שהעסקה בוטלה, אלא פקיד השומה התעלם מהעסקה ושכל מטרתה היתה לחסוך מוסק מתשלום מס. אני יכול להביא עוד דוגמאות.

עכשיו אפוא באים לתקן את המצב, וזאת על מנת להסיר ספק, למרות שפקיד השומה זכה במשפט שהתקיים לפני בית המשפט העליון. בית המשפט העליון, אפילו ללא אותו תיקון, קבע שעסקה שכל מטרתה אינה אלא להעלים מס, ולהערים על שלטונות המס, פקיד השומה רשאי להתעלם ממנה.

היו"ר י. סרלין:

אני עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 13), תשכ"ח-1968, קריאה ראשונה. הדיון בחוק זה כבר נסתיים. נשמע עתה תשובת סגן שר האוצר. רשות היבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נמכדה. כפי שזכר ציינתי בדברי הפתיחה בקריאה הראשונה של החוק, מרבית התיקונים הכלולים בהצעת החוק הנוכחית באים להשיב לים את ההוראות שנמצאו חסרות עקב ביצוע פקודת מס הכנסה הלכה למעשה. מותר להניח שלא כל התיקונים שמציעה הממשלה יהיו נקיים מביקורת. בדברי הפתיחה כבר אמרתי, שוועדת הכספים של הכנסת תיכנס לעומקן של ההצעות, אני מניח שהיא תמצא מענה מאוזן לבעיות שיתעוררו.

ציינתי בדברי הפתיחה, שבהצעה המונחת לפניכם יש הרבה הוראות טכניות מינהליות. ואין ספק ושקשה להיכנס לניתוחן המלא אגב דברי פתיחה, או אפילו בדברי סיכום, כי יש לרדת לפרטים רבים, יש לראות את הפקודה כולה ויש לנתח אותה, כי סעיף אחד בפ"קודה משלים את הענין. על כן דיון מלא ומעמיק ייתכן אך ורק בוועדת הכספים. אולם רצוני להגיב עתה על מספר הערות שהושמעו אליי ידי חברי כנסת נכבדים שהשתתפו בדיון.

חברי הכנסת גולדשטיין טוען, כי אותן הוראות בעצת החוק הונחו בייעול השומה והגביה יגרמו להכבדה על ציבור העצמאים כולו. לדעתנו לא כך הדבר. סעיפי הצעת החוק הנוגעים לעניין זה באים לאפשר ביקורת מדויקת יותר ומיועדת להרתיע אותו חלק קטן בציבור הנישומים שמדקדק בתשלום מלא המס המגיע ממנו. מצד שני, הפעלת סמכויות אלה הלכה למעשה מיועדת רג לגבי אותם נישומים מעטים המעלימים מס, ובוודאי שגם חברי הכנסת גולדשטיין אינו מתנגד לכך.

בעניין הערכת המלאי העסקי: התיקון המוצע בסעיף 14 להצעת החוק אינו עומד בניגוד להלכה הקיימת באנגליה, וכך הוא המצב גם בישראל מבחינת ההלכה, והחבר אושר בפסק דין של בית המשפט העליון שיגות לאחרונה בעניין שלמה כהן. כל מה שבא התיקון המוצע לעשות הוא לתת ביטוי בחוק למצב זה, היינו: שינוי ייעודו של נכס ממלאי עסקי לשימוש פרטי, ולהיפך, העברה לשימוש פרטי ממלאי עסקי, יהיה חייב במס הכנסה או במס רווח הון. אני יכול להביא דוגמה: נניח שסוחר תמונות מעביר מאוספו הפרטי תמונה לגלריה שבעלותה. דואים זאת כאילו מכר תמונה או תמונות לגלריה במחיר השוק שלהן ביים ההעברה. לצורך זה מופיעה קביעת המחיר לעניין רווח ההון בסעיף 21 לחוק המתקן, כלומר בתוספת סעיף 100 לפקודת מס הכנסה.

הוא הדין במצב הפוך. גם כאן היתה לנו הסתמכות

צווי פרישה, ואין כל אפליה לגבי. אולם החברה המ-
שלמת את הסכום לא תוכל לתבעו בניכוי. דבר זה
נוגע לחברה שהיא בשליטתם של לא יותר מחמישה
בני אדם, במקרה של תשלום פיצוי פרישה שתובע
אחד מבעלי אותה חברה. אמרו שהיא יכול לקבל את
הפיצויים, אבל החברה לא תוכל לגבות את דמי הפי-
צויים מההכנסה החייבת במס.

לענין סעיפים 10 ו-11 לחוק המתקן, כלומר סעי'
פ"מ 49 ו-50 לפקודת מס הכנסה — התיקון מתייחס
לחשוב הכנסותיהן של חברות ביטוח, ואיננו מעניק
לפקיד השומה סמכויות רחבות מאלו שהוענקו לו בפ-
קודת מס הכנסה לגבי שומות ומס של גישומים בדרך
כלל. מצד שני מבוצעת שומתו של פקיד השומה על ידי
ונסיון, ובעת הצורך — אף על חוות דעתם של מומחים.
אין איפוא ספק ושיקורת הנעשית על-ידי פקיד השומה
בחישובות האקטואריים של חברות הביטוח תהיה מבו-
ססת על חוות דעתם של אקטוארים מנוסים שיעמדו
לחשונם. והרי ברור בעליל, ושבידקת ספרי החשבון
של חברות הביטוח ללא בדיקת החישוב האקטוארי אין
לה כל משמעות, וההודאה המוצעת היא איפוא, לדעת
משרד האוצר, מחויבת המציאות. ואני מגיב בזה על
ההערה שהושמעה, ושתהיה כאן כביכול שרירות-לב מצד
פקיד השומה. מדוע יש חשש דווקא לגבי חברות הבי-
טוח? והרי חשש כזה יכול להיות קיים לגבי כל הני-
שומים, ועל כן — מה הצעקה במקרה זה?

חבר-הכנסת גולן העלה את המשאלה בדבר הרחבת
ההטבות לעצמאיים בביטוח לעת זיקנה. מן הראוי לזכור
את המפנה בכיוון זה שחל ישנה שנתקבל בכנסת בסוף
מושב החורף התיקון ושהיה לי הכבוד להביא לכנסת
— תיקון מס' 12 לפקודת מס הכנסה. בתיקון זה הוגדל
הסכום הנפרע בעד ביטוח והמבוא בחשבון לצורך ההט-
בה במס בשיעור של 50%, והיינו מ-600 לירות ל-900
לירות. והרי זו הטבה לגמרי לא-מבוטלת.

התפלאתי לשמוע טענות דווקא נגד הסעיף הדן
בהקלה לתורמים למסודות ציבור. זה ושנים קיימת בידי
כל אזור אפשרות לתרום למסודות ציבור, ואין, ולא
היה כל ספק, שמדובר כאן במסודות דת, צדקה, תרבות,
חינוך, סעד, ספורט וכדומה, שבינם ובין מוסדות מפלג-
תיים אין ולא כלום. ובכך, האשמה זו, שהתיקון מיועד
כאילו לאפשר תרומות למפלגות, אין לה איפוא כל
אחיה במציאות.

שלמה כהן-צידון (מח"ל):

אלו הן העובדות שציניתי.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אבל זה לא בגלל התיקון הזה כאן. מטרתו של
התיקון המוצע בסעיף 8 לחוק המתקן היא לעודד תרו-
מות בסכומים גדולים, בדרך של מתן הקלה ממס לתרו-
מים בשל תרומותיהם. משמעותו של תיקון זה היא
מימון המטרות הנ"ל באמצעות התורמים, דבר שלא
ספק יקל על קופת המדינה.

רבותי, כמה דובר סבר במשך השנים האחרונות
בנושא זה, שאינו יורד מן הפרק מאז קום המדינה,
וכמה כבר נאמר שהמדינה חייבת להחזיר ניכוי תרומות
ממס. עמדת האוצר היתה תמיד, שהדבר צריך להיות
בהדרגה; כשהמשק יתחזק — נובל לאט-לאט להחזיר גם

מכירת דירת מגורים, ששטחה הכולל ללא מרפסות
אינו עולה על 70 מ"ר, מטרה ממס יטבה. מה דינו
של אדם ששטח דירתו 74 מ"ר והוא מעתיק צמיחה
את הקיד החיצוני בין המטבח והמרפסת ומקטין את
הדירה ל-69 מ"ר? האם יש מקום לפטור אותו מתשלום
מס כאשר הקטנת שטח המטבח נעשתה רק כדי להח-
בל ממס? מדינות אחרות, לא פחות נאורות מישראל,
אף מחמירות בסוגיה זו יותר.

באנגליה — ובאילן האנגלי אהבים חברי הכנסת
להיתלות — נקבע בסעיף מקביל להצעה שלפנינו, כי
אפשר להתעלם מעסקה אם מטרתה העיקרית או אחת
ממטרותיה העיקריות היא הימנעות ממס. אנחנו מח-
מירים מבחינת גישתנו, או מקילים מבחינת גישת האר-
צר ומחמירים לגבי גישת האזרח. אנחנו אומרים, שאם
המטרה העיקרית, האחת והיחידה, היתה לחמוק ממס,
יכול פקיד השומה להתעלם מהעסקה. באנגליה, לעומת
זאת, ואומרים שלא מספיק וזאת תהיה המטרה העי-
קרית, אלא אחת המטרות העיקריות. היינו, במקרה
של "מפי", אילו היו מוכיחים שלרכישת החברה בעלת
ההפסדים, שכנגד הפסדים אלה הצו לקח רווחים, היתה
עוד מטרה, פעילות חשובה או עניין אחר ושכדאי היה
ל"מפי" לקנות את החברה נושאת ההפסדים — היה
הדבר עובר.

אנחנו אומרים שבמקרה שאינו פעולה שהיא נעש-
תה במטרה עיקרית, אחת ויחידה, להתחמק מתשלום
מס, יכול פקיד השומה להתעלם מעסקה זאת, ואנחנו,
כאמור, איננו מן המחמירים בשטח זה, לעומת ארצות
אחרות. הוראה זו דרושה לשם ביצוע מתוקן של הפ-
קודה. מן הראוי להבהיר, ולפקיד השומה אין כל סמכות
לבטל את העסקה, אלא שרשאי הוא להתעלם ממנה
רק לצורכי חובת תשלום המס, והעסקה בעינה עומדת.

זאת ועוד. התיקון המוצע תואם את החלטת בית-
המשפט העליון בפסק-הדין שהוכרתי, ואני מזמין את
המתעניינים לקרוא בו. פסק-הדין הזה, שנכתב על-ידי
כבוד השופט וילברג, מסתמך במידה רבה על המשפט
העברי.

ועתה לסעיף 41(2). כידוע, מוטל מס יטבה על
מכירת מקרקעין. אולם מחובה זו ופטור קבלן בניין
אשר רווחיו ממכירת מקרקעין הם בגדר עיסוקו והם
חייבים במס הכנסה בהיותם רווח פירות. ואכן, קבלן
כאמור, ישימציא למנהל מס שבח אישור מפקיד השומה
כי רווחיו מעסקת מקרקעין נתונים לשומה לפי פקודת
מס הכנסה — לא יאה חייב במס יטבה. מטרת התיקון
המוצע בסעיף 41(2) להצעת החוק היא לגבות את
המס המגיע מקבלן בשעה שהספק עדיין מצוי בכיסו,
דהיינו בעת קבלת התמורה מוכשי הדירות. והרי
חבר-הכנסת גולדשטיין, שהעיר על כך, ידע היטב שד-
חיות תשלום המס עד לעריכת השומה היא הגורמת
לא אחת דווקא להתמוטטותו של קבלן.

סעיף 6 של החוק המתקן, היינו סעיף 32(9) לפ-
קודת מס הכנסה, איננו חידוש, אולם הנסיון בביצוע
הסעיף גילה מספר פרצות וליקויים בנוסח הקיים, והצ-
עת התיקון באה לתקן את הליקויים ולסתום את הפרצות.
הייתי רוצה למנוע כאן אי-הבנה, שגשגתה בדב-
רי מספר חברי כנסת. דינו של מקבל הפיצויים עצמו
כדין כל שכיר שאינו בעל שליטה בחברה, המקבל פי-

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לא. החוק לא קובע זאת. תיכף אדבר על כך.

כאשר מדובר בשכר עבודה, מותר הניכוי רק ממשכורת המשתלמת בעד עבודה בעסק או במשלח יד, ותו לא, וחובת הניכוי במקור מריבית חלה על מספר מצומצם של משלמי ריבית, כגון מי שמעסיק יותר מעשרה עובדים, חבר בני אדם וכדומה. ההוראה חלה איפוא על אותם גורמים החייבים, על-פי הדין, לנכות מס במקור, ולא על אחרים. הפעלה יעילה של ניכוי מס במקור מחייבת הענקת סמכויות ביקורת רחבות, הגם שכרור עפקי השומה ימצא את סמכויותיו רק במקרים שיש הצדקה לכך. העדר סמכויות כאלה פוגע באפשרויות של קביעת מס אמיתית, ויש בו רק כדי לשמש ערי מקלט למשתמשים מחובת הניכוי במקור.

כאשר להצעתו של חבר-הכנסת בן-מאיר לשלם ריבית למי ששילם למעלה מהסכום המגיע ממנו - הרי כך הוא החבר גם כיום. על פי סעיף 160(א) לפקודת מס הכנסה יוחזר לאזרח מס הכנסה ששולם על ידיו ביתר, בתוספת ריבית של 9% לשנה, מתום שישה חודשים מיום הגשת הדין-יחשבוני או מיום ששילם את התשלום, הכל לפי המאוחר יותר. מכאן נראה בעליל, כי קיימת הדיןות בנושא הריבית על מס חסר מכאן ועל מס יתר מכאן. אני מניח כי העובדות האלו נעלמו מעיניו של חבר-הכנסת בן-מאיר שעה שדיבר כאן לפנינו.

בסיסם אייחד את דברי לכמה מההערות שהשמיע כאן חבר-הכנסת יטרון. הוא הטיח דברים קשים נגד משרד האוצר. לדבריו נקבע בחוק, כי אין לאזרח זכויות, כי אין יוצאים לקראת האזרח ואין מודים לו זכויותיו, כי האזרח אינו נהנה מיוחס כראוי וכי החוקים אינם מתחשבים בזכויותיו. לא מצאתי בתכרוי אלה של חבר-הכנסת יטרון אף טענה אחת המתאימת עם המציאות. הוא נקט לשון כוללת, מבלי לפרט אף טענה אחת מטענותיו. אף מס הכנסה ומס רכוש נקט ונוקט כל האמצעים להגברת האמון ההדדי בין הציבור ובינו. ולדוגמה מספר פעולות:

(א) כל נישום עצמאי במדינה מקבל, יחד עם טופס הדו"ח שועלו למלא, חוברת בשם "דע זכויותיך וחובותיך" בעניין מס הכנסה ומס רכוש. תחילה זכויותיו ואחר כך חובותיו. אף הטופס עצמו בנוי כך שתחילה נדרשים הפרטים המזכים בניכויים ובפטורים, ורק לאחר מכן נדחש פירוט ההכנסות.

(ב) קיום מגעים ודיונים עם ארגונים כלכליים בנושא ניהול ספרים. האגף מפיץ חוברות-עזר לכל החייבים בניהול ספרים, בעזרתן ניתן לעשות זאת אף ללא הסתייעות בחשבונאים שעוסקים בכך. יש לי כאן כל החובות, מנקודות זכרונות, גם לפי הסקטורים הכלכליים השונים. לכן אינני יודע על מי יצא קצפו של חבר-הכנסת יטרון.

(ג) קיימת מחלקה מיוחדת המטפלת בתחום יחסי הציבור של האגף, ואלה מפונות כל השאלות הצריכות עיון בנדון.

(ד) האגף מור בחוק על מפקחי לסיים הטיפול בשומות תוך זמן מוגבל, למען לא יהא הנישום תלוי ועומד באי-דיעה לגבי שומותיו זמן רב מן הדרוש.

דברים אלה, והובאו דוגמאות גם מארצות אחרות. אמרנו: גם ארצות אחרות לא בכלול יש דין שווה, ולא דומה הדין בצרפת לזה שבאנגליה, ולא דומה הדין באנגליה לדין בארצות-הברית. אמרנו שגם אנו נלך צעד אחרי צעד, ופה אנו עושים צעד נוסף בכיוון זה, שלא היתה פלוגתה שהוא חצוי - בתנאי שהמשק והכלכלה יוכלו להרשות זאת לעצמם. אנו עושים זאת, ולומר שזוהי מגמה להתיר מס מפלגות - דומני שאין זה נכון ולא מוצדק.

שמעתי טענת חבר-הכנסת כהן-צידון ותביעתו לבטל את הפרק בהצעת החוק הדין ביועצי מסים. דומני שגם פה אינני יורד לסוף דעתו של חבר-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

לפנות לרואה-חשבון.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

שמעתי וגם קראתי את הפרוטוקול. דומני שאין הטענות עומדות במבחן המציאות. לא מדובר ביצירת כת חדשה, כפי שהתבטאת, אלא להיפך: מגבילים את זכות הייצוג לפני פקיד השומה לסגורים לכך בלבד, הן מבחינת אוצר ידיעותיהם והן מבחינת תכונותיהם האישיות. אין כאן איפוא הרחבת מסגרת יועצי המסים, הקיימת ממילא זה שנים, אלא הסדרת מעמדם בלבד, דבר אשר ללא ספק יתרום לשיפור השירות הניתן לציבור הנישומים.

האוי לציון ישנם באהוצות-הברית, למשל, אין הייצוג מיוחד לעורכי-דין ורואי-חשבון בלבד, אלא לכל אדם שאושר לכך על-ידי הממונה על הכנסות המדינה. בקיצור, הכוונה, חבר-הכנסת כהן-צידון, היא למנוע המשכת קיומו של המצב הנוכחי, בו רשאי כל אדם ליהפך ליועץ מסים, ללא כל ביקורת. הצעת החוק קובעת השכלה תיכונית ועמידה בבחינות מקצועיות כתנאי כשירות לשמש כיועץ מסים, ואני מניח שההוצעה תתן דעתה לכך ותדון באתם התנאים שלדעתנו הם הכרחיים כדי שהיועץ יהיה יעיל בעל איכות לפחות.

חבר-הכנסת ביבי העלה את בעיית הילדים המפגרים המוחזקים בביתם, בניגוד לאותם ילדים מפגרים המוחזקים במוסדות, והכרת ההוצאה ושיש לאותה משפחה להחזקת הילד המפגר כהוצאה כאילו היה במוסד. אין האוצר מתנגד לכך שנקודת זו תועלה בוועדת הכספים בעת הדיון בהצעת החוק הנוכחי. אמנם הוא שאל וביקש תשובה מעל דוכן זה: מדוע לא נכלל הנושא הזה בגוף הצעת החוק? הרי חבר-הכנסת ביבי יודע שהצעת החוק היתה כבר מונחת ועל שולחן הכנסת ישעה והשאלה הועלתה בוועדת הכספים בתקן-פת מושב החורף, ולכן לא יתן היה לכלול בה נושא זה. אבל, כאמור, אין לנו התנגדות שהדבר יובא לדיון.

חבר-הכנסת בן-מאיר השמיע ביקורת לגבי כניסה לחצרים של מי שמנכה מס במקור, ולא דק פורתא. הכניסה הרי מותרת רק לחצרו של מי שחשאי לנכות במס במקור, ולא למי שיש לו עזרת-בית - הדוגמה שהעלה סגן שר הפנים - ואף לא למי שמקבל גמילות-חסדים. בשמדיבור בשכר עבודה, מותר הניכוי רק ממשכורת המשתלמת בעד עבודה בעסק.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

עזרת-בית אינה צריכה לשלם מס במקור?

– חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 13) (דינשטיין, סרלין); חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר) (סרלין, דינשטיין) –

לאחר עיון ראשון התברר לי, כי פה יש, מתוך חוסר ידיעה או עקב הסתמכות על עצות של, מבוינים, ומומ" חים' למיניהם, לא נהגתי כשורה במילוי הדיו"חות בעבר. חובה נעימה היא על כן להודות לנציבות מס הכנסה על יזמתה, על השפה הבהירה ועל הטון האבהי המלווה את דפי החוברת. כאמור, המכתב הודפס היום במקרה, אך כאילו הוזמן להיום.

דומני, רבותי, שהברי-הכנסת שטרן עשה עוול גדול בדבריו על טיפול לא הוגן, על רוח רעה, שהאזרח אינו יודע מה תובעים ממנו, שדלתות שר האוצר סגור, דות, כביכול, בפני אזרחים המרגישים עצמם מקופחים. אינני רוצה להשתמש במלים קשות, אולם דומני שלא היה זה צודק והוגן לומר דברים אלה תוך ניצול הדוכן הזה. כאשר משיבים כאן על טענות של חברי כנסת, הוא קורא לזה: התנפלות על חברי הכנסת. כאשר חבר כנסת מנצל דוכן זה כדי לומר דברים שאין להם כל אחיזה במציאות, זה נקרא: זכויות דמוקרטיות ונוהל פרלמנטרי תקין. דומני שנוהל פרלמנטרי תקין צריך להיות דו-סטרי, ולא חד-סטרי. חברי הכנסת שטרן, אל תרחיק עדותך יותר מדי.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. כאמור בתחילת דברי, יש צורך בדיון מעמיק של ועדת הכספים על כל הנושאים שהועלו. על כן מבקש אני בסיום דברי להעביר את הצעת החוק המונחת לפניכם לדיון בוועדת הכספים של הכנסת.

הו"ר י. סרלין:

אנו ניגשים להצבעה.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

לועדה

– רוב

– מיעוט

נגד

– 2

נמנעים

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת

מס הכנסה (מס' 13), תשכ"ח–1968,

לועדת הכספים נתקבלה.

ה. חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר), תשכ"ח – 1968 *

(קריאה ראשונה)

החור מסים עקיפים ששולמו ביתר או של גביית מסים ששולמו בחסר.

לגבי תשלום חסר: כיום, לגבי גביית תשלום מסים ששולמו בחסר, יש שוני בתקופת ההתיישנות בין המסים העקיפים. למשל: לגבי יבוא אפשר לדרוש מכס ששולם בחסר ללא הגבלת זמן והוא הדין לגבי תשלומי חובה; לגבי מס קניה – רק תוך שנה אחת; לגבי ייצור מקומי – מותר לדרוש בלו עד שנתיים ומס קניה עד שנה. נוסף לזה, כללים אלה קבועים לגבי כל מס עקיף בחוק נפרד.

בחוק שאנו מביאים מוצע שתשלום מס בחסר

ה) ההגישות הטבעית הנובעת לעתים ממגע עם השלטונות – ולא שלטונות המס בלבד – מופנת על-ידי סדרת פעולות הדחקה לעובדי אגף מס הכנסה ומס רכוש בנושא קבלת קהל. אנחנו שוקדים על כך כל הזמן. (1) במספר משדרי ישומה קיימות לשכות מודיעין להדרכת הגישומים. בקרב יוקמו לשכות כאלה בכל המשרדים. בלשכות אלה מקבל הגישומים, חנים אין כסף, ייעוץ שוטף בכל הבעיות שבהן הוא עלול להיתקל.

(2) במגמה למנוע בעיות בשל חוסר ידיעה, מתפרסמות תזכורות על פעולות הנדרשות מן האזרח בכל אמצעי התקשורת ההמונית: ועתונות, רדיו, קולנוע, כחות וכדומה.

(3) מתפרסמות הודעות וחוברות ובהן דברי הסבר בנושאים ושונים, סגון שימי חוק, עניינים נהליים ושאר פעולות. זאת בנוסף לחזמת אינפורמציה לציבור בדרך פגישות עם גישומים במסגרות פתוחות – ערבי שאלות ותשובות – או במסגרות מקצועיות מצומצמות, בהשתתפות ראשי האגף.

(4) מתקיימות פגישות בין עובדי האגף לבין הציבור, בהן מוסברים הקשיים שנתקלים בהם העובדים מבחינה אנושית, וכן מסוכמות על דעת שני הצדדים דרכי מניעתם של קשיים אלה, לנוחיות הציבור מזה ולנוחיות שלטונות המס מזה.

(5) מעל הכל קיימות ועדות מייעצות להשגה על שומות. בוועדות אלה מיוצגים כל הסקטורים של המושק.

במקרה – היום, לאחר שכבר הגעתי לכאן, הופנתה תשומת-לבי למכתב למערכת, שהופנה לעתון, "מעריב" מהיום, מכתבו של ש. אביטלי מברכר – אינני מכיר אותו – שהסותרת שלו היא: "חוברת הדרכה של מס הכנסה – ראוייה לשבח". וזה לשון המכתב: "לא מזמן קיבלתי את טופס הדיו"ח השנתי על הכנסה בשנת המס החולפת 1967. הפעם חלו שיפורים רבים בטופס ההצהרה וצוהפה חוברת הסבר מסודרת ומפורטת. בערים הגדולות קיים אמנם פקד ייעוץ והדרכה לגישומים, אך ספק אם כל אזרח מצליח להתפנות כדי ללמוד מפיו את השיעור הראשון באזהרות טובה: כיצד משלמים. לתושבי הישובים הקטנים תביא חוברת זו עזרה רבה.

הו"ר י. סרלין:

אנו יעוברים לסעיף ד' בסדר-היום: חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר), תשכ"ח–1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהמשך למגמתנו להביא לפישוט בנוהלי העבודה במינהל הכנסות המדינה, ולדידי אחידות לגבי המסים השונים, אני מביא לדיון את הצעת חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר), תשכ"ח–1968. מגמתה של הצעת חוק זו היא לקבוע אחידות בכל הקשור בתקופת ההתיישנות של

— חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר) (דינשטיין, סרלין, אבנרי, שם-טוב) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה כבר קרה בהיסטוריה של הכנסת.

יש לנו כמה הסתייגויות. אולי יכולתי לחסוך מזמנה של הכנסת ולהגיד את הדברים בוועדת הכספים, אולי הייתי מיוצג בה. למחבה הצער, אני שייך לוועדת הכלכלה, שהשפעתה ועל ענייני הכלכלה בארץ קרובה לאפס, בעוד כל העניינים שיש להם וחשיבות בכלכלת כלשהי מובאים לוועדת הכספים, בה אין ייצוג לא לסיעה הקטנה שלי ולא לכל סיעה אחרת מהאופוזיציה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

האם מכאן אפשר להסיק, שלוועדת הכספים יש השפעה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אולי, אבל גם בזה איני בטוח.

וההסתייגויות שלנו הן:

א. והתקופות לגביית הסכומים החסרים הן ארוכות מדי. אמנם תקופת ההתיישנות ההגולה היא שבע שנים. אבל כאן לא מדובר בחוב תגיל, שהחייב יודע על קיומו. כאן מדובר בחוב שבהרבה מקרים אין החייב יודע כלל על קיומו. זה יצין לפתע. אם בסחורה מיובאת הוא עלול להידחש לשלם את חובו במשך פרק-זמן של חמש שנים, זה עלול למנוע קלקולציה כלכלית סבירה.

ב. היותי מציע לצמצם את אורך התקופות. אגב, לא שוכנעתי מדברי סגן השר על הצורך בהבדל. מדוע ההבחנה לגבי סחורה מיובאת בין חמש שנים לסחורה שלגביה גבה מס בחסר, ושלוש שנים לסחורה שלגביה גבה מס יותר?

ב. אין לבי שלם עם ההוראה הכלולה בסעיף 2(א), האומרת: „גישום יהא חייב בתשלום חסר אם נדרש לעשות כן תוך התקופה הקובעת.“ כלומר, מאז הדרושה ובמשך שבע שנים, ויכלו לתבעו דין. אני מציע להגביל זאת כך, שגישום יהיה חייב בהחזרה אם התביעה הוגשה תוך התקופה הקובעת.

ג. יש הצדקה מלאה לכך, שמי שהערים במתכוון על שלטונות המס, ישלם את המס ושגבה ממנו בחסר, גם לאחר התקופה הקובעת. אבל ההוראה הכלולה בסעיף 2(ב)2, לפיה גם גישום שבנסיבות העניין צריך היה לדעת על קיום החסר ישלם את מלוא המס לאחר התקופה הקובעת, היא מוגזמת.

יש הצדקה להאשמת משכילים במזיד, אך אין להע" ניש עד כדי כך בגלל רשלנות. זה גם פותח פתח להחל"ט טות מינהליה, ושאר-כך קשה להילחם בהן. אם ידע — ישלם; אם התרשל — אין להטיל עליו אותו דין.

ד. סעיף 7 קובע כי החיזוקים הרגילים החלים על המסים העקיפים, שבהם מדובר, יחולו על יתר וחסר. מכאן ניתן להגיד כי ההוראות הערר בחוקים הדגנים יחולו גם לגבי גביית החסר או היתר. אבל לפישוט ההליכים אולי כדאי היה לקבוע מתכונת אחידה ומחירה של ערר, וזה בדרך המרצה לבית המשפט המחוזי. אי-הזכרת אפשרות הערעור עלולה לפגוע בעיקר בהיטלים לפי תקנות לשעון-חידום. לכן מוטב להסדיר את סוגיית הערעור בחוק זה.

עד כאן ההסתייגויות הענייניות שלנו.

אפשר יהיה לדרוש החזרתו תוך חמש שנים מהיום שנתהווה החסר כשהמדובר ביבוא. לגבי ייצור מקומי התקופה היא שלוש שנים בלבד. עוד קובעת הצעת החוק, שהגבלת הזמן לא תחול לגבי מקדים שבהם נגרם החסר במזיד על-ידי הגישום. מצד שני לא יהא הגי-שום חייב בתשלום חסר גם תוך תקופת ההתיישנות אם הוא נגרם בתום-לב; ואם הטובין נמכרו לאחר מכן—במקרה שהוכח כי נמכרו במחיר המקובל בשוק פחות אותו חסר. תנאי נוסף לאי-התשלום הוא שהגי-שום לא ידע או שבנסיבות העניין לא היה צריך לדעת על קיום החסר.

ועתה לגבי תשלום יתר: גם לגבי מס ששולם ביתר ישונה הדין בחוקי המסים העקיפים, ועל כן מוצע שההחזר יבוצע אם באה פניה לכך תוך שלוש שנים מיום שבו נתהווה היתר. אמנם לא נאמר הדבר במפורש בהצעת החוק, אבל שלטונות המכס, לפי הוראות הגוהל הקיים, מחזירים מיזמתם הם מס ששולם ביתר ואשר נתגלה אגב הביקורת.

להלן הסיבות לקביעת שתי תקופות. חברי הכנסת, כפי שבודאי שמתם לב, נקבעה, לגבי גביית תשלום מס בחסר על יבוא, תקופה של חמש שנים. לגבי ותשלומי מכס ותשלומי חובה הגובלה איפוא המדינה, ושכן עד כה ניתן היה לדרוש תשלום החסר ללא הגבלת זמן. תקופה זו לא קוצרה לשלוש שנים, כמו לגבי תשלום יתר. ישכן את החסר ביבוא ניתן לגלות לאחר ביקורת ממושכת של שלטונות המכס. החסר נובע מטעויות חשבוניות, מטעויות בסיווג או מהערכה בלתי-נכונה של הסחורה. ביקורת המסמכים הנעשית על-ידי שלטון-נות המכס מטבעה היא ממושכת, ושכן לעתים נדרשת בדיקת מספר גדול של מסמכים, ולעתים נדרשות חקיי-רות ואפילו בדיקות בחוץ-לארץ; בעוד שהיבואן או היצין המקומי יש לו רק מסמכיו-הוא ושעליו לבדוק.

לגבי החזרת מס ששולם ביתר הורחבה התקופה לשלוש שנים לגבי כל המסים העקיפים, כפי שהוגו-לגבי מס קניה. מהנסיון ושנחש עד כה בטיפול במס זה נובחנו לדעת, שמספיקה תקופה זו כדי שמשלם המס יגלה ששילם מס ביתר.

לסיכום: באמצעות חוק זה אנו מתכוונים להשיג מלבד אחדיות גם איזון בשמירה על האינטרסים של האזרח והאוצר כאחד. בדרך כלל נשמר העקרון של הגבלת השלטונות, שלא היה קיים עד כה לגבי מסים מסוימים; בכל הנוגע להחזר מס הורחבו הזכויות לטובת משלם המס. כל הסעיפים שעניינם החזרת מס ששולם ביתר או גביית מס ששולם בחסר, והכלולים כיום בחמישה חוקי מסים עקיפים שונים, יבוטלו.

אבקש מן הבית לדון בהצעה ולהעבירה לאחר מכן לוועדת הכספים.

הי"ר י. סרלין:

אנחנו פותחים בדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, בסת נכבדה. החוק כשלעצמו הוא טוב ונצביע בעדו.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

זו הפעם הראשונה?

— חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר) (אבגרי, דינשטיין, סרלין); חוק זכיון ים המלח (תיקון) (סרלין, דינשטיין) —

יחד וגם זאת הייתי רוצה לענות רק על נקודה אחת, הנקודה הראשונה דומני, שעורר חברי הכנסת אבגרי: מדוע יש פער בזמן בין גביית תשלום ששולם בחסר והאבחנה בין יבוא לבין ייצור מקומי. דומני שבדברי הסברתי את ההבדל, אולי זה נאמר במהירות ובשמיעה ראשונה קשה היה להבין את הדבר, אבל הכוונה היא, שאם מדובר ביבוא, הרי לעתים זה מחייב בדיקה בחוץ לארץ, בדיקה ארוכה, ולפעמים הנתונים מתבררים לנו במשך הזמן, אגב יבוא דומה, נוסף, שמגיע מאותו מקום ומאותה ארץ, ואז אנתנו צריכים לאמוד את שוויה של הסחורה. אשר לייצור מקומי — הרי התקופה הדרושה קצרה יותר, משום שיותר קל לעשות זאת, וחשבנו שאין צורך להחמיר בנקודה זו. כי אילו היינו נוהגים לפי התקופה הארוכה ביותר, היינו מחמירים. וכאן החלטנו להחמיר דווקא ינם עצמנו. משום כך אנתנו מוכנים להקטין את התקופה של זכות האוצר לגבות תשלום ששולם בחסר לשלוש שנים, כלומר, אנתנו מטיילים כאן הגבלה על האוצר, בעוד שלגבי היבוא דרושה תקופה ארוכה יותר, מעצם טיבו של העניין. זו הסיבה להפחש לגבי תקופות ההתיישנות.

כאמור, אנתנו מנסים כאן לאחד. לגבי שאר הנקודות שהעלית, אני מניח שאלה תיבחנה ותיבדקנה בוועדת הכספים. על כן אני מציע, היות והחוק איננו עקרוני, להעביר אותו לדיון בוועדת הכספים. אני נמנע מלהציע להעביר גם את החלק השני, את ההצעה השנייה, לוועדת הכספים, כי בוודאי תקום זעקה גדולה שאנתנו חוזרים מתחומי פועלתה של הוועדה.

היו"ר י. סרלין:

אנתנו יעבירים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מסים עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר), תשכ"ח—1968, לוועדת הכספים נתקבלה.

ט. חוק זכיון ים המלח (תיקון), תשכ"ח — 1968 *

(קריאה ראשונה)

1.605 מיליון ל"י, ולשנת 1966/67 — 1.842 מיליון ל"י; בסך הכל, עד 31 במאחס 1967 — 4.619 מיליון ל"י. ואומדן התמלוגים לשנת 1967/68 הוא כ-1.7 מיליון ל"י, והאומדן לשתי השנים 1968/69 ו-1969/70 ביחד הוא כ-5 מיליון ל"י.

בכל אחת מהשנים הנ"ל נענתה הממשלה לבקשת החברה ודחתה את הגביה בפועל של סכום התמלוגים המגיע לה. עקב קשיי המימון של החברה, הנובעים הן מהשקעותיה והן ממאמציה לעמוד בתחזיות הקשה בשוק הבין-לאומי.

בפברואר 1966 מינה שר האוצר ועדה, בראשות סגן ושר הפיתוח, לבדיקת הבעיות הכלכליות והפיננסיות העומדות לפני חברת מפעלי ים המלח בע"מ. הוועדה המליצה על הרחבת כושר הייצור של החברה ב-400 אלף טון אשלגן לשנה והעמדתו על מיליון טון בשנה.

ברשות כבוד היושב-ראש, הייתי רוצה להוסיף הערה שאינה נוגעת לעניין, אלא למה שאירע היום בכנסת.

נדמה לי, כי כולנו התרשמנו מנאומו של נשיא מלא ווי. זה היה נאום מחגש מאוד, נאום שחשיבותו עצומה, לאור העובדה שבא מפי אדם השייך לקהילת המדינות האפריקניות, לארגון האיחוד האפריקני. נאום כזה עוזר להזים את הטענה והמנסה להשוות את ישראל לדוזה ולדוים-אפריקה.

בחצוני להפנות את תשומת-לב הבית לנקודה קטנה בנאום זה: התחשמות האורח הנכבד מן הנעשה בבית-לחם. כל הטענות שהיה צריך לנהוג בבית-לחם ובשטחים המוחזקים במשטר אחר, משטר של סיפוח, צריכים לדעת, שנאום כזה אפשרי רק הודות למדיניות הנבונה של אי-סיפוח, והודות למשטר הליברלי שהנהיג צה"ל בשטחים המוחזקים.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

האם זה שייך ליתר או לחסר?

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
ליתר.

היו"ר י. סרלין:

האם סגן שר האוצר רוצה להשיב על שני החלקים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

כן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבין מדברי חברי הכנסת אבגרי, שהוא מחייב באופן עקרוני את החוק. אני מציע שלא ניכנס כאן לפרטיו הטכניים. אני חושב שיש בחוק הזה האחדה של סעיפי ההתיישנות, של זכויות הגביה לתשלום ששולם בחסר, או החזר תשלום ששולם ביתר, הוראות המפורזות והמפוזרות במספר חוקים, וכאן אנתנו מאחדים אותן. לגבי הפרטים אני מציע שוועדת הכספים תדון בהם ולא ניכנס כאן לדיון.

היו"ר י. סרלין:

אנתנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: חוק זכיון ים המלח (תיקון), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק זכיון ים המלח, תשכ"א—1961, אשר נתקבל בכנסת ביום 31 במאי 1961, נותן תוקף לשטר זכיון שנתתם בין מדינת ישראל לבין מפעלי ים המלח בע"מ והמצורף לאותו חוק. שטר הזכיון מעניק לחברה זכיון לניצול אוצרות ים המלח עד שנת 1999. סעיף 15 (א) בשטר הזכיון קובע, כי החברה תשלם למדינה תמלוגים החל ב-1 באפריל 1964. סכום התמלוגים שהחברה התחייבה בו עד עתה, על פי שטר הזכיון, הוא כדלקמן (מעוגל לאלפי לירות): לשנת 1964/65 — 1.172 מיליון ל"י, לשנת 1965/66 —

לגרור את החברה לתשלום של מיליוני לירות כפיצויים לחברה האמריקאית, לאחר שהוסכם על עקרון הבוררות.

מיליוני לירות מוכנה הממשלה לשלם לחברה האמריקאית, חברה שהפרה חוזה, שלא מילאה אחר חובתה, וזאת על חשבון משלם המסים.

חברי הכנסת, יושבים אנו עתה בוועדת העבודה ומחפשים יחד, חברי כל הסיעות, כיצד למנוע קיצוץ של כעשרה מיליון לירות בתקציב משד השיכון, בסעיף של שיקום משכנות עוני. והנה לפנינו אחד המקרים הבולטים ביותר, כיצד נהלים בעלי הון וזר מכספי הציבור, בעידוד הממשלה ובתמיכתה, בזמן שצרכים ציבוריים חיוניים מופקדים, כמו הקמת שיכונים לדרי שכונות העוני.

מאחורי הצעת חוק זו מסתתר אחד הצדדים האנטי-עממיים במדיניות הממשלה, מדיניות של מתן שירות להון הזר על חשבון האינטרסים של המוני העם. הצד השני של הצעת החוק נעוץ במכצה הקשה של חברת ים המלח. בגלל סיבה זו דוחים את תשלום התמלוגים המגיעים למדינה.

דיוע הנזק הגדול שנגרם לחברת ים המלח, בעיקר בסחר הבין-לאומי שלה, עקב מלחמת ישות הימים. חברת ים המלח היתה אחד הקרבנות של מלחמת יוני אשקד. לא רק ייצור האשלג ירד בשנת 1967/68 ל-500 אלף טון לעומת 541 אלף טון בשנת 1966/67, היינו ירידה ב-41 אלף טון, אלא אף מחזור המכירות ירד מ-505 אלף טון בשנת 1966/67 ל-420 אלף טון בשנת 1967/68, ירידה של כ-75 אלף טון. ירידה זו נגרמה בעיקר בשל אבדן שווקים באירופה המזרחית וגם במקומות אחרים. מלחמת ישות הימים ותוצאותיה גורמות לבידודה המדיני של מדינת ישראל ולהפסד שווקים בין-לאומיים.

המחצית הראשונה של שנת 1967/68 נסתיימה בהפסד של 3.8 מיליון לירות לחברת ים המלח, ובהפסד של 300,000 לירות לחברת הכרם, ביחד הפסד העולה על 4 מיליון לירות.

הפיחות גם גרם קשיים לא מעטים לעבודת החברה, ומצבה המשקי נעשה קשה יותר. כתוצאה מכך גדלו החובות של החברה ב-37 מיליון לירות. גם התמורה מהמכיר רות בלירות שטרלינג – ובוז עיקר המכירות – אף היא ירדה.

במצב זה מוזקרת לעין פעם נוספת פעולת החילוץ שעשתה הממשלה להון הפרטי. בשנה שעברה קנתה הממשלה במעט את כל המניות הפרטיות בחברה, וכך חילצה את בעלי המניות הפרטיים מהסכך. עתה החברה היא בבעלות הממשלה – 98% ממניותיה הן בבעלות הממשלה. זהו תהליך שאנו מחזירים אותו. אנו בכלל בעד העברת מפעלים מסוג זה לבעלות המדינה. הון המניות החשום של החברה עלה מ-57 מיליון ל-131 מיליון לירות. הממשלה נהגה כאן לפי מיטב המסורת שלה, לפיה מובטח חים המשקיעים הפרטיים רק במניות נושאות רווחים מזוינים, בעוד שההפסדים הם על חשבון המדינה ומשלם המסים.

אנו מצדדים בכך שחברה כמו ים המלח תהיה בבעלות הממשלה. אך מה הערובה לכך שאחרי ההזרמה החדשה של הון המדינה לחברה, ולאחר שהחברה תעמך על רגליה – מה ערובה שהיא לא תחזור לבעלות של משקיעים פרטיים בעלי הון וזר? כך לימד אותנו הנסיון, זו

הממשלה אישרה את תכנית ההרחבה, ובוודאי זכות לכנסת, כי אשתדך אושר כאן חוק המקדמה, המאפשר לבנק ישראל להלוות לממשלה במסגרת זו סכום של 42 מיליון לירות לשם מימון ההוצאה במטבע חוץ לצורך הרחבת המפעל.

אחת מהמלצותיה של הוועדה לענייני מפעלי ים המלח בע"מ, ועדת שערי, אשר אומצו על ידי הממשלה, היתה: לדחות את תחילת התמלוגים שהחברה חייבת בהם עד ל-1 באפריל 1970. לפי המשוער יגיע כושר הייצור של המפעל למיליון טון אשלג באותה שנה. נראה לנו, כי בתקופה שבה מבצע המפעל השקעות כה ניכרות לשם הגדלת תפוקתו ב-65% בערך, יש להפנות את כל משאביו הפנימיים למטרות והשקעה הול.

הצעת החוק המונחת לפניכם, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, באה איפוא לקבוע, כי חובת מפעל ים המלח בע"מ לשלם תמלוגים לממשלה על פי האמור בשטר הזכיון תחל ב-1 באפריל 1970, במקום התאריך שנקבע קודם – 1 באפריל 1964.

ויקטור שם טוב (מ"פ):

החברה תשלם גם בעד השנים הקודמות, או תתחיל רק אז לשלם תמלוגים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

היא תתחיל רק אז לשלם.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

ה"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שטרן. – אני רואה שאיינו באולם. חשות הדיבור לחבר הכנסת טובי.

תופיק טובי (החשימה הקומוניסטית החדשה):

כנסת נכבדה. כפי ששמענו מפי סגן שר האוצר, וכפי שאומרת הצעת החוק בדברי הסבר שלה, הרי שתש"לום התמלוגים המגיעים מהחברה לממשלה בעד הזכיון יידחו עד ל-1 באפריל 1970, בעד שהתשלומים האלה היו צריכים להתחיל ב-1964.

הצעת החוק הדוחה את תשלום התמלוגים על ידי חברת ים המלח, שהיא כיום ברובה המכריע בבעלות הממשלה – כ-98% ממניות החברה נמצאות בידי הממשלה – מעוררת כמה אספקטים חשובים עד למאד, הנוגעים למעילות החברה החשובה הזאת ולמדיניות הממשלה בקשר לכך.

ברצוני לציין שחברת ים המלח היא כיום אחד הקרבנות שנפגעו לא מעט כתוצאה ממדיניות הממשלה עצמה, ממדיניות השירות והכניעה של הממשלה בפני בעלי ההון הזר המונופוליסטי, במקרה זה – האמריקאי.

דיועה לציבור הפחשה של בניית הסכרים על-ידי החברה האמריקאית, קיזור. אי-ביצוע העבודה על-ידי החברה גרם לא רק לפיגורים בעבודה ובניצול האוצרות, אלא גם להפסדים גדולים לחברת ים המלח ולסכסוך בין חברת ים המלח והחברה הקבלנית, קיזור האמריקאית.

התייצבותה הבוררה של הממשלה, בדמותו של שר המשפטים, אשר לחץ על חברת ים המלח לבטל את המשפט נגד חברת, קיזור ולערוך בוררות, הביאה לא רק להתפטרותו של מנהל החברה מר מקלף, אלא אף עלולה

אני סבור שכל מי שדוגל בדרך כלל במשק ציבורי ובמשק ממשלתי — ואני דוגל באופן חלקי במשק ציבורי ובמשק ממשלתי — חייב לעמוד על העקרון שכל חברה ממשלתית וכל מפעל ממשלתי חייבים להתנהל על-פי חוקים רגילים של רווח והפסד, על-פי שיקולים מסחריים. נדמה לי שאפילו בברית-המועצות ובעולם הקומוניסטי מתחיל עקרון זה לחזור לתודעת הכלכלנים.

לפיכך, עם כל ההבנה לחקק וההצעה הזאת, כפי שהשתקף מדברי סגן שר האוצר — אני מתנגד לה באופן עקרוני ולא אוכל להצביע בעדה.

הי"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו — לחבר-הכנסת מיקוניס.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לעתים לא קרובות, אך גם לא רחוקות כל כך, מובאות לפנינו לאישור הצעות תיקון לחוקים. יש בהן מחויבות המציאות, ויש כאלה שניתן היה לראות הדבר בעת שהחוק העיקרי הוגש לאישור הבית.

בחוק זכיון ים המלח (תיקון), תשכ"ח—1968, אנו מתבקשים לאשר את קביעת שנת 1970 כשנה שבה תחל החברה לשלם תמלוגיה לממשלה, במקום 1 באפריל 1964 המופיע כמקור. הנימוק הרשמי שקיבלנו הוא שעקב העיכוב שחל בביצוע הכנת הסכרים ועבודות שונות במפעלי החברה, וכן עקב ההחלטה להרחיב את כושר הייצור של מפעלי ים המלח ב-400 אלף טון נוספים מציע לקבוע את התחלת תשלום התמלוגים ב-1 באפריל 1970, שהוא המועד המשווער לגמר עבודות ההרחבה.

לכאורה תיקון ראציונלי. אך האם כל מה שעומד מאחורי תיקון זה כל כך ברור לנו? מה פירושו של הדברים "עקב העיכוב שחל בביצוע הקמת הסכרים ועבודות שונות במפעל החברה"? ויותר מזה, מה היה בין השנים 1964 עד היום, מאז שהאמור בחוק מבחינת הביצוע ישבו היה צריך לזאת לפועל?

בשנת התקציב 1967/68 הסתכם יצוא האשלג בחצי מיליון טון, ושהוא פחות מהאומדן שנקבע בראשיתה של השנה המוכרת. באומדן מדובר על תחזית של 600 אלף טון, כלומר 100 אלף טון יותר. לקראת השנה הבאה מורה התחזית על אותו אומדן של השנה שעברה, והוא לא יותר מ-600 אלף טון. מכאן שהחזית כושר הייצור אינה כה גדולה, לפחות בשנה הקרובה.

כפיט וגם לעבר המוצרים האחרים. ייצור הברום ומוצרי הסתכם אשתדק ב-7,500 טון לערך, שהוא בהתאם למתוכנן. לשנה הבאה מורה התחזית על ייצור 9,000 טון ברום, גידול של כ-1,500 טון, שלדעת רבים אינו כה גדול ביחס למציאות האפשרית.

דברי ההסבר להצעת התיקון מבטיחים לנו גידול כושר הייצור של מפעלי ים המלח ב-400 אלף טון. עלי לשאול: האם הביאו המתכננים בחשבון את מלחמת המחירים בשווקים הבין לאומיים של האשלג, דבר המביא לירידה נמשכת במחירי האשלגו האם נוכל להתחזות במחיר הנמוך הקיים בשווקים, ויחד עם זאת להגדיל את הייצור ולהגיע ל-900 אלף עד מיליון טון?

היתה ועד כה המדיניות של הממשלה, מדיניות השירות להון חזר שנהגת בה הממשלה.

לכן הצעת החוק המוגשת לפנינו רק מצלמת עובדה עגומה ומבטאת את מדיניות הממשלה, ושהיא בשיחות ההון חזר והגדול, הן על חשבון המשק הלאומי והן על חשבון האזרח משלם המסים. וכמחאה על מדיניות זו נימנע בהצבעה על הצעת החוק.

הי"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח וחזק) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר אני מוקשיב לדברי חבר-הכנסת טובי, אני מתחיל לפקפק אם זכרוני הוא בסדר. לי היה נדמה שהסיבה העיקרית שהביאה למלחמת ששת הימים היתה חסימת מצרי טיראן. אילו היתה חסימת המצרים נשארת בתוקפה, היה הדבר פוגע במידה מכרעת בחברת האשלג. אינני יודע אם חברת האשלג היתה עומדת בכך. אני אישית, והתנועה שאני מייצג, הכרנו בצורך בפעולה יציבה ברגע שנחסמו המצרים, ואני סבור שזו היתה גישה רוב שוחרי-השלום במדינה. לכן קצת מוזר לבוא היום ולטעון שהיצוא של תבורת האשלג נפגע על-ידי והחלמה. הרי זהו סירוס ...

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

משדח הפיתוח מאשר זאת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח וחזק) :

ייחבן מאד שהמצב הפוליטי, שנוצר בעקבות המלחמה, פוגע במידה מסוימת בחברה. אינני חושב שהיא פגיעה חק על-ידי מצב זה; היא נפגעה על-ידי גורמים אחרים, בין היתר על-ידי גילוי אוצרות אשלג במקומות אחרים בעולם, וזלים יותר מאשר האוצרות שלנו. להציג את הדברים כאילו מלחמת ששת הימים ...

ויקטור שם-טוב (מפ"ם) :

הוא התכוון לומר ששגירת המצרים גרמה בשלון לחברה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח וחזק) :

אם לכן התכוון, אין בינינו ויכוח. אך אם חבר-הכנסת טובי מנסה לטעון, בכל הרצינות, מעל הדוכן שהמלחמה היא וישפעה בחברת האשלג, כאשר כמעט אפשר לומר שחברת האשלג לא היתה קיימת אלמלא נפתחו המצרים מחדש — הרי שזהו סירוס מרושע של מה שקרה באמת, לפני שנה בלבד. זה מסביר לי איך כותבים ומשכתבים היסטוריה באחזות מסוימות בעולם וזאתה, חבר-הכנסת טובי, נמנה עם אוהדיה. אתה רוצה לשכתב את ההיסטוריה שנה אחת בלבד אחרי המאורעות, החייתים בזכרוננו בצורה כל כך חיה.

באשר להצעת החוק — אני יכול להסתפק בהערה יחידה. אומר רק שהחוק איננו נושא חן בעיני, כלל וכלל לא, כיוון שהוא פוגע בעקרון יסודי: שחברות ציבוריות וממשלתיות חייבות להתנהל בחרות מסחריות. אם נהגיל את החברות הללו לכך שהן פטורות מכל אחריות מסחרית רגילה, ושבעת כל צרה, שבאה באשמתן או שלא באשמתן, יש מי שחש להציל ולעזור להן, הרי שאנו יוצרים במו ידינו את התנאים המוקדמים המוכרחים להוליד ניהול כושל של החברות.

אנחנו יודעים את הקשיים במפעלי ים-המלח. שי-
למנו לא מעט דמי לימוד של ניהול של עבודה, של
פיתוח, גם של שגיאות. אבל מי שיאינו נשמאל במר-
כאות, אלא מי שהוא נשמאל אמיתי, מי שהוא קומוניסטי
- הוא לוחם להביא לכך שהאוצרות הטבעיים של הארץ
יימצאו בחשות המדינה. לא רק קומוניסט, כי אם גם
כל המוקרט ופטריוט אמיתי מבין, כי האוצרות הטבעיים
של הארץ צריכים להימצא ברשות המדינה, גם כאשר
בזמן הראשון יש בהם הפסדים. כדאי לטווח ארוך לפתח
את אוצרות הארץ בחשות המדינה, לטובת המדינה ול-
טובת העובדים. ובכן, כפי שאמרת, שילמנו דמי לימוד,
ועוד משלמים בעד זה, ולתקופה מסוימת אין אפשרות
אחרת.

אני רוצה לומר עוד דבר שני. ישנם תנאים אוב-
ייקטיביים של שיווק. השיווק של אוצרות ים המלח
אינו תלוי רק בנו. זה תלוי גם בריבוי המוצר הזה
בשוקים, והוא התרבה בזמן האחרון, וכן גם במחירים.
ושבו, גם זה לא מעמיד שום סימן-שאלה בדבר הצורך
לפתח את האוצר הגדול ביותר שלנו, הוא ים המלח,
אשר עדיין לא נחקר ואשר עוד יחקרו אותו וימצאו
בו אפשרויות עצומות של פיתוח המשק הלאומי היש-
דאלי, ושל הבטחת יצוא כדאי למדינת ישראל.

ובכן, לקשי השיווק יש מעט מאד נגיעה במלחמת
ששת הימים. וגם אם פתח השיווק להגל מלחמת ששת
הימים, לא יכולנו לנהוג במלחמה זו אחרת מכפי שני-
הגנו. לו היה השיווק יורד אף בחמישים אחוז, היינו
מוותרים על השיווק הזה והיינו עומדים במלחמת המגן,
במלחמה שנכפתה עלינו על-ידי הארצות הערביות. יר-
דת השיווק איננה נימוק. כאן לא קיימת שאלה של
סטטיסטיקה, אלא שאלה של קיום או לא-קיום. אי-קיום
עם הרבה אשלג משובח אינו שווה פרוטה; קיום אפשרי
גם בפרחות ושיווק של אשלג. זוהי הברירה שעמדה לפ-
נינו, ולכן אי-אפשר לקשור את כל הדברים ביחד, עניין
שאינו נוגע בעניין. חבר הכנסת ורדיגר דיבר על כך
שהיצוא ירד בשנת המלחמה. ברור שהוא ירד, ברור
גם שישנן שתי אחרות שלא קנו מאתנו אותה שנה את
האשלג. אני חושב שהן הפסידו יותר ממה שהפסדנו
אנחנו כתוצאה מזה, והן יפסידו עוד יותר מבחינה מו-
סרית ופוליטית, לא רק מבחינה מעשית, מכפי שהפ-
סדנו אנחנו על-ידי זה שאותם 200,000 טון נשארו במח-
סניה של חברת האשלג.

הושמעה כאן עוד טענה, שהממשלה חילצה את
בעלי המניות הפרטיים של מפעלי ים המלח, את בעלי
המניות של "ההון היר", וקנתה אצלם את המניות שלהם,
ותשעים-ושמונה אחוז של מפעלי ים-המלח נמצאים עכ-
שיו ברשות המדינה. מנקודת השקפה קומוניסטית כשר
הדבר בכל מאת האחריות. אנחנו נותנים הכשר לכך.
מנקודת ההשקפה של "הדרשה" יש כאן סתירה. מצד
אחד, בעל "הדרשה" צריך להיות בעד הלאמה ובעד זה
שהמפעל יהיה בחשות המדינה; מצד שני הוא מופיע
נגד זה שמחליצים את בעלי המניות הפרטיים ומעבירים
אותם לרשות המדינה... דומה הדבר לאותו מצב של
חולה, שאיך שלא תשכיב אותו - רע לו. כאשר הכלה
לא מוצאת חן בעיני החתן, שום דבר לא יעזור, ותעשה
כל מה שתעשה. ובכן, רע כשלאומים ורובשים מניות
מאגשים פרטיים, רע כשיש מלחמה ורע כשאין מלחמה.
הכל רע. רע כאשר משווקים, ורע כאשר לא משווקים.

אדוני היושב-ראש, יודע אני את העיכובים והמלח-
מה גרמה לייצור ולפעילות השוטפת של מפעלי ים המלח.
גיוס עובדי החברה ממשך מספר חודשים וגרם לכך שבש-
לב מסויים נפסק הייצור כליל. כתוצאה מכך נוצר הפסד
ייצור של 80 אלף טון אשלג וכ-500 טון ברזם.

מלחמת ששת הימים הביאה בעקבותיה הפסקות
בקשרי מסחר עם חלק ממדינות מזרח אירופה, וכ-200
אלף טון לא שווקו. את כל אלה אני מביא כדי להעלות
תמיהה כיצד מתכוננת חברה זו להעלות את כושר ייצורה.
אני חרד יותר ויותר כשאני קורא בדיון-וחשבון שמסר
לנו ישר הפיתוח בעת שהתקיים הדיון על משרדו, בסעיף
המתייחס למפעלי ים המלח, את הפסקה הבאה: "בי-
תיים אין לדאוג כל שינוי במצב, והחברה מחפשת שווקים
אלטרנטיביים לקראת השנה הקרובה". ועוד אמר סגן
השר: "כאמור לעיל גרמה המלחמה לידי הפסד בייצור
ובמכירות, ולירידת מחירי האשלג שהיתה גדולה מהמצו-
פה. אי לכך נסתיימה המחצית הראשונה של השנה בהפסד
של 3.8 מיליון לירות אשלג, ושל חברות הברזם -
בהפסד של 0.3 מיליון לירות".

חברי הכנסת, נתמוד בתיקון לחוק המוצע והעברתו
לוועדת הכספים, תוך שיאנו מההדרים האם לא נעמד
בעוד מספר שנים לפני תיקון מתחש. לחעתנו, היה על
הממשלה לבנות תמלוגים, ולו חלקיים, כבר משנה זו.

עבודת הסברים היא עבודה ענפה וגדולה, והאוויה
לבה. היא יכולה עתה, לאחר המלחמה, להתפשט יותר
ויותר, ובמיוחד להציף, בלי חשש של גבולות אויב
ופגיעה. בידיו מוקורות כמעט בלתי-גדלים, ובזרואי
ובזרואי שניתן להפיק יותר מאשר אנו מתכננים לעצמנו,
לו ניצלנו כוחות מתאימים, שאיננו מנצלים אותם. חרד
אני שלא נוכל להגיע עד 1970 לגידול המצופה, כפי
שחרד אני שהמצב בשוק העולמי יכול לפגוע בנו, וזאת
ביודעי ש-95% של המכירות לאחר הייצור הן ליצוא,
ובמחירי המוצרים של החברה שלטת ברזע מגמת ירידה
חדה ומסוכנת.

הי"ד מ. סרדינס:

חשות הדיבור לחבר הכנסת מיקוניס, ואחריו -
לחבר הכנסת ורדיגר.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נסבדה. אפשר כמובן גם
לחוק זה לגשת מנקודת השקפה של הימין, בלי מרכאות,
ושל השמאל, במרכאות. אבל פה נדחשת נקודת השקפה
המתייחסת לעצם העניין, לעצם מפעלי ים המלח.

כמובן, כאשר ניגשים לזה בהתאם לדרשה שנכתבה
לפני שלושים שנה, ולא רוצים לשנות אותה, יוצא
שהקשיים במפעלי ים המלח הם בולם תוצאה של לחצים
של הון זר או של כניעה להון זר. ההון הזר קיים או אינו
קיים שם, - זה בכלל לא חשוב, אבל זה כתוב באיזו
דרשה, עליה הוזרים זה שלושים שנה, ארבעים שנה.

אפשר כמובן, מנקודת ההשקפה של הימין, המחפש
כל מיני אמתלות נגד מפעלים שהם בבעלות המדינה
ושיש להם חשיבות ראשונית מבחינת המשק הלאומי
העצמאי - גם כן להיטפל לכל מיני דברים, לעניין ושלא
לעניין, לכל מיני סטטיסטיקות, כדי לומר דברי תגר
על ההצעה הזאת ועל עצם מפעלי ים-המלח.

להודות כי לא ציפיתי לוויכוח דרמטי כל כך מסביב להצעת חוק זו.

התיקון הוא חיובי, ואני רוצה לומר זאת במיוחד באומני חברי-הכנסת וודיגר; מטרת התיקון היא לתת גשימה קצוץ יותר ארוכה לחברה, שהיא חברה ממשל-תית וישל השליטה עליה בידי הממשלה. אם אתה מציע שלא לבטל רטרואקטיבית את התמלוגים שהחברה הייתה לממשלה, או שהיא תשלם קצת פחות ובלבד שתשלם, הרי אתה דורש ונעביר על החברה ולא נעמוד לה לעמוד על רגליה. אני רוצה להדגיש, שהייתי בוועדת הכספים לפני כשש שנים כאשר דנו על החוזה עצמו, בזמן שהממשלה העבירה את המפעל לחברה שאותה יצרנו כדי ושהיא תפתח את ים המלח. כאשר דובר על התמלוגים, היה ברור לכל חברי הוועדה ששפק רב הוא אם תוך תקופה מסוימת תעמוד החברה בפני ההתייבשות לשלם תמלוגים.

זוהי חברת פיתוח באזור פיתוח, המועלת בתנאים קשים ביותר, וברור היה שהיא לא תשלם תמלוגים זמן רב. אם אתה רוצה, כמוני, שהחברה באמת תפתח את ים המלח ותכבוש שווקים, אין אתה יכול להטיל עליה לשלם תמלוגים לממשלה, שכן אחרי זה היא תצטרך לבקש מהממשלה הלוואה ולשלם ריבית על ההלוואה, וכל זה יכביד על מבנה ההון שלה.

מה אומר התיקון? התיקון אומר: הכבה ניתן גשימה ארוכה יותר לחברה הזאת. נגיה ושהיא תוכל להתחיל לשלם תמלוגים בשנת 1970, כפי שהדואר מושלם לאוצר המדינה מיליוני לירות תמלוגים כל שנה, ולא יעלה על דעתו של אדם לוותר על כך.

דבר שני: אניני מסכים גם הגישה הפסימית לגבי המצב הקונגונוקטורלי של שוקי האשלג בעולם. חברי הכנסת וודיגר, אילו היינו הולכים בדרך זו, כי אז לא היינו מפתחים שום דבר. יש לנו אשלג והמדינה שלנו אינה עשירה כל כך באוצרות טבע. צריך לפתח אוצר טבע זה ולהיאבק על שווקים. לא לצמצם את הייצור, אלא להגדילו צריך, ואם אתה רוצה להגיע לשווקים גו-ספים. נכון שבשנה האחרונה צומצמו שווקים מטעמים פוליטיים. אך אני עוד מאמין שהעולם הסוציאליסטי, שהפסיק יחסי המסחר אתנו, ביין חקיקה של ישראל ועוד יפתח קשרי מסחר אתה. עובדה היא, שעם חרמניה פיתחנו את יחסי המסחר, דבר שבמדינה רבה קיוו את הנוק שנוצר על-ידי הפסקת יחסי המסחר עם מדינות סוציאליסטיות אחרות. אחרי מלחמת ששת הימים, אם אפשר לייצר במקום 600 אלף טון אשלג לשנה — מיליון טון, בלי להגדיל את ההוצאות הייצור, אתה מאפשר לחברה להתמודד בשווקים בתנאים גו-ספים יותר. לכן, בגלל הקשיים הקונגונוקטורליים אין להסיק מסקנה פוזיה, שיש להצר את צעדי החברה ולא להחזיבם. אני מאמין שעוד נכבוש שווקים חדשים ונפתח שווקים קיימים.

הערתי של חברי הכנסת טובי אין לה שייכות לענין בסופו של דבר אי-אפשר בל מקרה להשתמש במלים המפוצצות "הון זר", כאשר אין תואמות את המצב. מה קרה במקרה זה עם הקבלן האמריקאי "קיי-זר"? חתמנו אותו על חוזה. הוא לא קיים את החוזה. הוא הפך אותו. באה הנהלת החברה וביצעה את העבודה במקומו. היא גייצלה את הוציוד המודרני שלו, שבלעדיו

מה שנדרש ועכשיו בשאלת החוק הזה היא גישה עניינית ורצינית, גישה והמביאה בחשבון את הצרכים הכלכליים של ישראל יחד עם הצרכים הפוליטיים שלה. מי שיש לו שכל וישר, ויחשתיך לכל מכללה שישתיך, צריך לומר שיש להעביר את החוק הזה לוועדת הכספים של הכנסת. צריך לקבל זאת.

אין זו קפריזה שהתמלוגים של מפעלי ים-המלח לא שולמו עד עכשיו למדינה. ואם ההצעה דוחה את התמלוגים עד לשנת 1970, צריך לקבל זאת. עובדה היא שמפעלי ים-המלח מתרחבים, כמעט יכפילו את התוצרת ושלם, זה דורש השקעות גדולות. כאשר חברה צריכה לעשות השקעות ויש ירידה ביצוא שלה, מסיבות שאינן תלויות בה, מסיבות של מלחמת גושט הימים ואחרות, וכאשר יש לה גם הפסדים של "דמי לימוד", כאשר בצדק אין אנחנו רוצים להעסיק מומחים זרים, אלא רוצים ללמד קאדרים שלנו, רוצים שכל העבודה הזאת תיעשה על ידינו, כי אז צריך להביא את כל הדברים האלה בחשבון ולא צריך לבוא בטרונ-יה כאשר דוחים תשלום תמלוגים לשנת 1970.

מובן שהיינו רוצים שהמפעל יהיה יותר יעיל, יותר אפקטיבי, שיהיה בו מינהל יוצא מן הכלל. אנחנו רוצים בכל הדברים האלה, אלא שעדיין אינם קיימים. יש לנו איפוא רק הבריה: או למסור זאת למינהל פורח ושל וושינגטון, או להשאיר זאת בידי ירושלים, בידי ישראל. אני מעדיף את האלטרנטיבה השנייה — שזה יישאר בידי חברה ישראלית ובבעלות ישראלית, ושנאנחנו נשתדל גם על-ידי ביקורת ישראלית להביא לידי כך שהחברה תעלה על דרך יותר מצליחה, במידה שזה תלוי במפעל גופו ומשום כך אני מקבל את ההצעה הזאת של דחית התמלוגים לשנת 1970 תוך בטחון שאפשר לעשות זאת.

חברי הכנסת, התברר שאנחנו בעצמנו יכולנו להקים את הסכר הגדול בים-המלח ולא היינו צריכים להחזיק חברה אמריקאית לשם כך. עדיין יש אצלנו סקטורים בממשלה, החושבים שאם זה אמריקאי, כי אז זה דבר יוצא מן הכלל. אבל מתברר שאנחנו ידיעים לעשות סכר יותר טוב בכוחותינו או נבאמצעות החברות הקבלניות שלנו, יותר טוב מכל חברה אמריקאית. ייתכן גם שהחברה האמריקאית, שעמבה את העבודה באמצע, חיבלה בידועין בסכר, נוכיוון שבים המלח מצוי מגוונים, שהוא חומר חשוב ויקר מאד, ולאותה חברה יש מפעלי מגוונים במבוא ארצות. אנינו רוצה להיכנס ועכשיו לפחטים. דנו בהם בזמנו. מכל הדברים האלה שהתרחשו בקשר לסכר למדנו, שאנחנו יכולים לבצע בכוחות עצמנו עבודות חשובות. למדנו זאת בתמנע ונלמד זאת גם בים המלח. נמצאנו למדים, שאנחנו מסוגלים לנהל משק לאומי ברשות עצמנו, בבעלות ישראלית, לטובת המשק הלאומי ולטובת העובדים.

מכל הבחינות האלה אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים של הכנסת.

היו"ר מ. סרדינס :

אחרון המשתתפים בדיון — חברי הכנסת שם-טוב.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שלפנינו תיקון חיובי וחשוב לחוק זכיון ים המלח. אני חייב

משוט מאוד, הסיסמאות שלך לא היו ברורות לי. על כל מצב אתה מותח ביקורת. ותמיד הביקורת היא לשם ביקורת, ביקורת לשמה. מפעל בבעלות ממלכתית — נד"מ לי שזה תואם השקפת עולמך.

תופיק טובי (החשימה הקומוניסטית החדשה):
נכון.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

נדמה לי שבעבר, לפני שהמפעל עבר לבעלות ממשלתית מוחלטת, גם אז לא היה בידו הון זר. אינני יודע למה אתה קורא „הון זר“ להון הפרטי שברכבו היה ישראלי? בחלקו היה של המדינה וברובו של אזרחי המדינה; לא של משקיעי הון עצומים, אלא של משקיעים שבאו דרך חברת ההשקעות של בנק לאומי, חברת ההשקעות של בנק דיסקונט וחברת ההשקעות של בנק הפועלים. אלה אינם בעלי הון זר ואינם נצלנים, וחברות השקעה אלה אינן מסוגל החברות שאתה חשבת שיש להן הון גדול, והדרוש לפיתוח המפעל, לחברות אלה לא היה הון זה, ולכן החליטה המדינה לפדות את המניות שהיו בידיהן ולהחליפן באגירות חוב, כדי שתהיה לה שליטה מלאה בחברה. כך הפכה החברה לחברה ממלכתית.

אחסון מזמני ומזמנה של הכנסת ולא אכנס לכל הפרטים שהשימוע שר הפיתוח לבני הרחבת המפעל. הוא הסביר מדוע החליטה הממשלה, עם כל ההיסוסים והסיכונים הקיימים — ובנושאים אלה אין בטחון מלא ומוחלט — להיכנס להשקעה נוספת הכרוכה בהרחבה, דנו בנושא זה של ההרחבה פעמיים; פעם אחת כאשר הובא חוק המקדמה, ואז הוחלטו שיהיה מימון עצמי ולא בדרך של הלוואות מבחוץ. באותה ההזדמנות הוסברו כל הנימוקים והעמדות מדוע הוחלט על ההרחבה, למרות כל הסיכונים.

אם נסתכל על המתהווה בשוק העולמי, נראה שהיחידות הכלכליות גדלות והולכות; הן נמצאות בתהליך של גידול מתמיד. מי שקורא את הספרות הכלכלית יודע על תהליכי המיזוג הקיימים כיום כדי ליצור יחידות כלכליות גדולות יותר, וגם ישראל צריכה להיכנס לתלם זה. אין זה אומר שזה חל על כל תעשייה ותעשייה ועל כל מקרה ומקרה. אבל הגענו למסקנה, שכדי להוריד אחוז יציאות היצוא ליחידת תוצרת במפעל ים המלח, חייבים להגדיל את ביושר התפוקה משטח מאות אלף טון למיליון טון לשנה.

לבני שיווק האשלג בשוקי חוץ אין צורך להרחיק לכת כדי לחפש נימוקים שאינם נכונים ואינם קיימים לצמצום הישוקים. הנימוק הוא שקנדה, בתור מדינה „גל“ תה מברות אשלג והחלה להפיק אשלג. הם כורים את האשלג על הקרקע, ואנחנו צריכים להעלותו מן הים. הם הפיקו במאות אדמות וסבשו ושוקים על-ידי הורדת מחירים. זה מה שקורה כאשר ההיצע עולה על הביקוש, והוא כלל הקנטרי. הקנטרי מורידים את המחירים ופוגעים בעצמם. אבל לפי התחזיות, למרות הגילויים במכרות הקנדיים האלה, הדרושה בעולם תגדל ותלך ותשיג את ההיצע המוגבר. זאת קווינקטורה זמנית. יכול להיות שיתגלו עוד מכרות ויהיו עוד הפתעות, חלקן נעימות וחלקן לא נעימות, אבל כך זה בחיי כלכלה. איננו הולכים על גשר בחול. איננו זקוקים לכל האשלג

אי-אפשר היה לבצע את העבודה. אחרי זה יש משפט. אם היתה התערבות של אישיות ממשלתית... (חבר הכנסת ת. טובי קורא קריאת ביניים)

ישראל קרגמן (מפלגת העבודה הישראלית):
במקום לקבל כסף מבנק בין-לאומי, קיבלה החברה כסף מבנק ישראל.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
על כל פנים לא היתה כניעה להון זר. מסרנו את העבודה לחברת „קייזר“, ואחר כך ביצענו אותה בעצמנו.

הערה אחרונה נוגעת לדבריו של חבר הכנסת אב"ר, שעשה ניסיון לחזור על ה„צימוק“ בטענה שמפלים לטובה חברות ציבוריות וממלכתיות לעומת חברות פרטיות. הוא טוען שהחברות הממלכתיות הציבוריות גדלות בחממה ואינן נאבקות בתנאים מסחריים על קווי מן. יכולתי להביא לחבר הכנסת אבנרי עשרות דוגמאות של מפעלים פרטיים, שיגדלו באמת בחממה ובתנאים לא מסחריים ונבנו על כספי המדינה בלבד. אינני יכול לומר שאין שום מפעל ממלכתי או ציבורי המתקיים בתנאים לא-מסחריים. אבל לומר זאת בהכללה על כל החברות הציבוריות ובמיוחד לגבי מפעלי ים המלח או מפעל תמנע, שהן חברות ממלכתיות, אני חושב שאין לכך כל בסיס. אני יכול להביא שורה של עובדות, מהן תלמד שתחברות אלו קופחו לרעה לעומת חברות פרטיות רבות. חברת ים המלח הוציאה הון תועפות מכספה היא כדי להקים את התשתית לקיום המפעל, את השת"כ הכבישים, הצינורות למים ולחשמל, ולא קיבלה מהממשלה אף פרוטה אחת. וזאת כאשר העיריות והמדינה מכסות את כל ההוצאות לכביית התשתית להקמת מפעלים בבל אזורי הארץ.

דוגמה שניה: היו שנים רבות שבהן באו אנשי מפ"ם על ים המלח ואנשי תמנע והתחננו שיתנו להם פרמיה על דולר יצוא כפי שניתנה לכל יצואן במדינה, ולא נתנו להם פרמיה כזו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
גם זה לא בסדר.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
אינך יכול לזרוק משפט, שממנו עלול מישוהו לה"שם, שמפעל ים המלח ומפעל תמנע מתקיימים לא בתנאים מסחריים, אלא בחממה. אני חושב שמשק הפיתוח של המדינה באזור הספר ובאזור ים המלח קופח לרעה ולא לטובה. ואני מאמין שמשק זה, אם יתנו לו הקלות, יבוא הזמן וייהפך למשק מכניס דולרים, כפי שהגיע לכך מפעל תמנע.

הי"ר מ. סרדינס:
נעתה נשמע תשובת סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אדוני היישוב-ראש, כנסת נכבדה. באמת הופתעת לאן הפלג הדיון על נושא זה, לכאורה נושא פשוט — דחיית תשלום התמלוגים.

עם חברי הכנסת טובי קשה לי להתווכח, כי נדמה לי שאיננו משתמשים באותה אמת-מידה של הגיון;

— חוק זכיון ים המלח (תיקון) (דינשטיין, סרדינס); סקירת שר הפנים על פעולות משרדו (תשובת סגן שר הפנים) (סרדינס, בן-מאיר) —

ודאי ישכמו בכל תכנית כלכלית יש גם בתכנית זו סיכונים. הממשלה החליטה, הדבר הובא לכנסת.

קיים הנושא של תמלוגים, שהוא הנושא הספציפי שלנו. דאז, לא בשמחה ותרועה אני בא לבשר על משהו. עברנו תקופה ארוכה של קשיים. התלבטנו רבות בכל הנושא הזה של ים המלח. הוא קשה ביותר. התנאים הם איומים וקשים ביותר. אתם זוכרים את ההתלבטות בקשר למקום המגורים, אם יהיו למטח או למעלה; וכן כיצד לגייס כוח עבודה. הנושא מסובך, ויש בעיות של טיפול מיוחד באשגל. כאמור, אלה בעיות סבוכות, ואנחנו מקווים להתגבר עליהן. חשבנו שאין טעם בחברה ממשלתית אחת להעביר מבין אחד לשני, כי הדבר הוא לא מעשי. לא מעשי לקבל הלוואות ולהטיל על החברה ריבית שתעיק עליה, אותה היא תשלם לזו חזרה. חשבנו שזה משיק מיותר וכדאי לחסוך אותו.

זאת מגמת ההצעה שהובאה לפניכם, חברי הכנסת, ואני מציע לקבל אותה ולהעבירה לדיון נוסף, במידת הצורך, לוועדת הכספים.

הי"ר מ. סרדינס:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצביעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת חוק זכיון ים המלח (תיקון), תשכ"ח—1968

לוועדת הכספים — רוב

מגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק זכיון ים המלח (תיקון), תשכ"ח—1968, לוועדת הכספים נתקבלה.

י. סקירת שר הפנים על פעולות משרדו *

תשובת סגן שר הפנים

נזי רדיקלי דרוש במצבן הכספי של הרשויות המקומיות. לזה יש גם לצרף את תכנית הקונסולידציה, שהוכרזה בראשית דברי.

משרד הפנים יעשה הכל כדי להביא את הרשויות המקומיות על מנת שתוכלנה למלא את שמוטל עליהן, ולשם כך והמין משרד הפנים במכון לפירון העבודה הצעות מודלים למבנה האחמני של רשות מקומית, בהתחשב בגודל הרשות ובהיקף השירותים הניתנים על-ידה. אחד מחברי הכנסת הציע בדיון לעשות את הדבר, וזה כבר נעשה. מודלים אלה יראו את יסוד קביעת התקנים בכל רשות מקומית ויהיו מבוססים על סטנדרטים קבועים מראש בכל שירות ושירות. מובן מאליו שביצוע תכנית כזאת חייב להימשך מספר שנים. כניסת הרשויות המקומיות לעידן האוטומציה תחיש במי-דה רבה את פעולות הייעול ותביא גם לחסכון ההוצאות. רק אתמול נאמר לי, שכל העיריות וכמעט כל המועצות

שאנחנו מייצרים. מיליון טון יצוא אשלג בעולם הוא אחוז גדול וכבד בסחר הבין-לאומי. אם אינני טועה הרי זה מגיע ל-15 עד 20 אחוז. דאז שאנחנו צריכים להסתכן בסיכון מסוים, וזה השיקול שנעשה. היתה וע"דה שבחנה ובדקה, וזו הסיבה שעכסנו לאותה המצוקה הזמנית.

אחרי חבר הכנסת טובי, אומר וזהו נגרם כתוצאה מהמלחמה. אלמלא זאת אולי היה השוק הפוטנציאלי של המזרח הרחוק סגור בפנינו, חבר הכנסת טובי. מבי חנה טבעית אין מקום יותר קרוב למזרח הקרוב מאשר ישראל. ואם כמה מדינות נקטו פעולות בלתי-מקובלות לגבי הפסקת הסחר, אולי אתה קרוב אליהם יותר, אולי אתה יכול להסביר זאת, כי לנו קשה להסביר זאת. אנחנו מקווים שאותה ע"דה שנקטה בתבטל, ובמהרה בימינו.

אשר למפעל עצמו — חברי כנסת השיבו זה לזה. אנחנו מאמינים מבחינה זאת שיש מקום לפיתוח כלכלי בישראל. יש מקום לתלת-קיום בשלום, לא רק לדו-קיום בשלום. יש מקום ליזמה ממשלתית-ציבורית, הס-תדרותית ופרטית באחת. יש מקום לקיום בשלום, לתלת-קיום בשלום לכל הצורות והגוונים, וזה מה שאנחנו מסבירים ורוצים. הזמנו ועידה כלכלית כדי להסביר שיש לכך מקום. אנחנו רוצים שביבא הון לשם פיתוח, ולא הון בלבד, אלא הון עם ידע, לא מדובר רק בהון. כי ההון לא יא לבדו. אם מעלים על נס את יכולתנו בענ-יין גמר הסכרים, זה לא בא מעצמו. קודם כל בא הקבלן. למדנו מהקבלן הרבה. גם היום אנחנו נעזרים ביעוץ מהחוק. מה הפסדנו מה החשש ומה הפחד, מה עולה לנו קבלן החוק? הוא תובע מחיר יותר גבוה, — אנחנו נאבקים בעניין זה, ועוד לא שילמנו פיצויים מעבר ומעל הדרוש. מה הפחד והאימה שאתה מטיל עלינו?

הי"ר מ. סרדינס:

אנחנו עומדים לסעיף ה' בסדר-היום: תשובת סגן שר הפנים למשתתפים בדיון על פעולות משרד הפנים. רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נסבדה. רוב חברי הכנסת שהשתתפו בדיון התעכבו על המצב הכספי הקשה של הרשויות המקומיות. ציינתי בדברי הפתיחה, שבשנותיים האחרונות נעשו על ידי הממשלה פעולות גדולות להבר-את משק הכספים ושל הרשויות המקומיות, שעדיין לא הוערכו בשלמותן על-ידי הרשויות המקומיות עצמן וגם לא על-ידי חברי הכנסת. פעולות אלה, יחד עם המאמצים שהרשויות המקומיות חייבות לעשותם על-ידי האטת פעולות הפיתוח ועל-ידי ייעול נוסף של שירותי הרשויות המקומיות, ובמיוחד על-ידי הקטנת המנגנון והוצאות אדמיניסטרטיביות אחרות, יביאו לשי-

חברי-הכנסת סורקיס ועמדו על כמה נקודות. הוא העלה את הבעיה של הכבאות ואת הצורך לחזק את חשת הכבאות במדינה. נעשות פעולות חציניות בתחום זה, וכולנו ערים לבעיה ולצורך לחזק ולשכלל את מערכת הכבאות. ציוד של מכונות בכבאות הגיע השנה למעלה מ-80% מהתקן, והוא כמעט כולו חדש ומשוכלל. מאז קבלת חוק הכבאות נבנו כמה וכמה תחנות חדשות, והשנה יש בתכנית דומני שבע או שמונה תחנות נוספות, שעומדים לבנותן השנה. אחרי מלחמת ששת הימים נתווספו לכוח-האדם של הכבאים למעלה ממאה איש, ואלה הם בעיקר חיילים משוחררים שעברו השתלמות מיוחדת בכבאות. עוד לא הגענו לתקן מלא של כוח-האדם, אבל הגענו בערך ל-70%. הבעיה איננה סספית; הבעיה היא למצוא את האנשים שיכולים להיכנס ומוכנים להיכנס לתחום זה של עבודה.

חברי-הכנסת סורקיס, מנחם כהן, גולן וביטון עמדו על בעיית חופי הרחצה, כל אחד מזווית-הראייה שלו; האחד בחיוב כלפי נקודה כלשהי והשני בשלילה כלפי אותה נקודה, כדרכם של גוברין והדאין, שכשם שפרצופיהם אינם שווים — כך דעותיהם אינן שוות. אני מפתה איפוא את חברי הכנסת הללו קודם כל לעמוד 106 של חוברת המילואים, ששם נמצאות ההערות והסטטיסטיקה לגבי מה שנעשה בשטח הבטיחות בחופים ובבריכות. יש לזכור שמספר הטובעים ירד מ-61 ב-1961, ל-19 ב-1967. עוד לא הגענו, כמובן, לאידיאל, ולצערי הגדול כבר הפתוח לרחצה עומה זו אמר דואים כמה סימנים שאינם מעידים כלל והם מדאיגים, ובעיקר לגבי אנשים שטבעו במקומות ואסורים. דומני שרק לפני ימים אחדים קראנו על טביעתן של שתי ילדות, כתוצאה מכך שלא שמרו ולא שמעו להוראות הניתנות, שיש להיכנס רק לחוף-ים הפתוח לרחצה ושיש בו מציל עם השירותים הדרושים, אלא הלכו לחוף אחר, שאיננו פתוח לרחצה ולמעשה אסור לרחצה, רצו ללכת לחוף פרטי שלהן, במקרים כאלה קורים אסונות.

בעיית חופי הרחצה והבטיחות בחופי הרחצה היא לא רק בעיה של חוק ושל שמירה על החוק. היא גם — כמו בהרבה חוקים אחרים — בעיה של חינוך, שצריך לחנך את הקהל ושישמעו להוראות וישמע לחוק, ועל-ידי כך אפשר למנוע הרבה אסונות.

חברי כנסת אלה גם העלו את הבעיה של שיקום החופים, בעיה שהיא מיוחדת במינה השנה, כתוצאה מן הסערה שפקדה את חופי הארץ בחורף האחרון, סערה שהייתה בלתי-מצויה לחלוטין וגרמה למקום שרק ותיקים זוכרים כמותם. היא גרמה לחוק רב כמעט בכל חופי הארץ, שכמעט כולם ניוקו. היו כמה רשויות מקומיות שבכוונות ועצמן תיקנו את הנזקים ושיקמו את החופים. יש גם כמה חשויות שביטחו עצמן מראש מפני נזקים כאלה, ולגביהן המצב היה הרבה יותר קל, מפני שקיבלו דמי ביטוח. אגב, — כבר הודעתי זאת בתשובה לשאלתה — אנו דורשים, ועכשיו עומדים על כך בכל תוקף, שכל הרשויות המקומיות יבטחו עצמן מפני נזקים אלה. יש גם כאלה אשר גובות בעד בניסה לחוף הים. בכל השות מקומית יש לפי החוק לפחות חוף אחד או חלק של החוף שהוא חופשי לקהל, אבל מותר לגבות בעד וישיבותם בחלקים אחרים של החוף ושהם ניתנים שירותים מיוחדים. האשאל עלתה במיוחד כלפי בתיים, כיוון

המקומיות, פרט לשתי עיריות וכמה מועצות קטנות, הכניסו כבר את הכנסת התקציב למחשב ועל-ידי כך יביאו גם הן ליעול בפעולותיהן.

אני עובר להערות חברי הכנסת על בעיות אחרות שהועלו בדיון. חברי-הכנסת גרוס וורדיגר העירו שוב על הצורך לפעול ביתר יעילות לגבי תיקון המצב בעניין תמונות של סרטים הנמצאות ברחוב. אני מניח שכונתם היתה לגבי סרטים שתמונות אלה הן רק חלק מהם, או מה שקוראים בשפה פשוטה מדי: פורנוגרפיה. הבעיה איננה רק פורנוגרפיה במובן הצר לגבי סרטים. הבעיה כוללת וסטחים אחרים, כמו סרטי זעזוע וכדומה. זאת בעיה קשה. מבחינה משפטית אי-אפשר להתגבר על הבעיה בכללותה. מבחינה מציאותית נחלקות הדעות ביחס לאסור ולמותר. בעולם כולו אנחנו עובדים עידן של מהפכה בשטח זה. יש מדינות, כמו דניה, שביטלו לגמרי את כל ההגבלות והאיסורים כלפי אותו שטח ששמו פורנוגרפיה. אינני חושב שבישראל אנו רוצים ללכת בדרכים אלו. ולהיפך, נדמה לי שהרוב הגדול לא חק של חברי הכנסת, אלא של העם, היה רוצה קצת יותר צניעות גם במה שמראים ונכמה ישנותבים. היו גם הצעות של חברי כנסת נבדון, ולא רק בדיונים. היו גם הצעות חוק שהוצעו, ולפני זמן-מה מינה שר המשפטים ועדה מיוחדת, בראשותו של עופט בית-המשפט העליון ה"ר ויתקון, והוועדה הזאת יושבת על המדוכה כדי לחפש דרכים למציאת מבתים מדויקים יותר שאפשר יהיה לפעול לפיהם. שר הפנים גם ביקש בדיקה מחדש של פקודת הצנזורה, כדי לראות אם גם שם אפשר להכניס תיקונים נוספים.

חברי-הכנסת גרוס ועמד גם על הבעיה של ביצוע החוק למניעת עשן, העש זריח, ובעיקר עמד על בעיית ההשש. אני מניח שחברי-הכנסת גרוס יודעו שהתקנות לפי חוק זה פורסמו בשעתו, ואין לי ספק שטענתו צודקת, ושיש מקרים — אולי אפילו לא מעטים — שאין שומרים על התקנות ועוברים עליהן, ועל ידי כך גורמים למטרד רציני לתושבים הגרים באותו שטח שבו יש רעש רב.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

מה שברור: שחברי-הכנסת גרוס איננו חדש.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אינני חושב שמישהו צריך להיות חדש, ואני יודע שאנשים רבים סובלים מהרעש. אם הכנסת קיבלה חוק, ובית המשפט העליון דרש היצאת תקנות לפי חוק זה, והן פורסמו — יש לכבד אותן ויש לקיימן. אלא שטענתו של חברי-הכנסת גרוס לא הופנתה לכתובת הנכונה. כי מובחנת של שר הפנים ושר הבריאות, הממונים על החוק הזה, לפרסם תקנות, אולם ביצוע התקנות והבאתו של מי שעובר עליהן למשפט נמצאים בסמכו-תה של המשטרה, ויש לפנות למשטרה ולבקש ממנה שתפעל לשמירה קפדנית יותר על אותן התקנות.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

הבירור יכול להיות בממשלה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אין צורך בשום בירור. התושב, האזרח, צריך לפנות למשטרה, כמו שהוא פונה על עבירה על כל חוק אחר. זהו כמו כל חוק פלילי.

זו לא חק שאינה מאריכה את המועדים, אלא היא גם מקצרת אותם מאוד. למעשה, לפי החוק, הפרוצדורה בעניין זה צריכה להיות, ושלל תכנית צריכה לבוא תחילה לפני הוועדה המקומית ואחר-כך לפני הוועדה המחוזית - בדרך כלל, יש ועדת-משנה ואחר-כך עובר העניין למליאת הוועדה המחוזית - ואם הוועדה המחוזית איננה מסכימה, היא שולחת את התכנית בחזרה לוועדה המקומית, ואחר כך חוזרת התכנית לוועדה המחוזית, ואנחנו יודעים כי הפרוצדורה הזאת איננה מהמהירות ביותר. במקום זאת הקמנו ועדת-משנה של ועדה מחוזית, ושם נציגי העיריה מיוצגים בה. וועדה זו יכולה לסיים את הדיון בפעם אחת, במהירות, מבלי שהתכנית תעבור הלוך וחזור מוועדה לוועדה. חברי הכנסת יסיכמו אתי ושרוקא בירושלים צריך לפעול במהירות המקסימלית לאישור התכנית, וזוהי הדרך הטובה ביותר כדי להחיש את הפעולות.

חבר-הכנסת סורקיס טען - ואני מסכים לגמרי עם טענתו - שיש לדאוג גם במענקים, גם בקונסולידציה ובכל עזרה מקומית לא רק לרשויות המקומיות הגדולות, אלא במיוחד לרשויות המקומיות הקטנות, שאינן מסוגלות כל-כך להילחם לשם כך. ובדרך כלל נשארות מקופחות. אני חושב שחבר-הכנסת סורקיס צודק. יש לערוך חלוקה צודקת יותר של העזרה הממשלתית בין הרשויות המקומיות הגדולות והקטנות, לכך שואף משרד הפנים, וגם משרד האוצר נותן יד לכך. מובן ממאלו שהרשויות המקומיות הגדולות מתנגדות לכך בכל תוקף והן דוחשות לקבל את חלקן המלא.

אני יכול להביא כמה דוגמאות: למשל, המס המוטל על רכב; אם נחלק את ההכנסה ממס זה לפי מספר בלי הרכב הנמצאים בכל רשות מקומית, הרי ששלוש הרשויות המקומיות הגדולות תקבלנה 85% - 90% מכל ההכנסה. אם ניקח, למשל, את חמשת האחוזים ממס הזה ניה שמקבלות הרשויות המקומיות ונחלק לפי האוכלוסיה, או יותר נכון, לפי הקצב המסחרי במקום, רוב הסכום יינתן לכמה רשויות מקומיות גדולות, וימצא-רמון ודימונה לא יקבלו במעט כלום. הוא הדין לגבי מס שבח מרקרקין, הקצבה לכל, 40 האחוזים כהשתתפות הממשלה במשכורות השרתים, המכירות והגננות. מובן ממאלו שהרשויות המקומיות הגדולות מתנגדות לכך בכל תוקף, ורק לפני שבוע קיבלנו במרכז בלשון חריפה ביותר בעניין זה. הן שאלו מדוע רוצים להוריד מחלקן ולתת יותר לרשויות המקומיות הקטנות. מתפלא אני שווקא חבר-הכנסת ביטון מצא לנכון להופיע כאן בסגור יגור של הרשויות המקומיות הגדולות ולדרוש את הפייסות לרעה של הרשויות המקומיות הקטנות. הוא אמר: "יש להביא בחשבון את ההבדל שבין רשות מקומית קטנה, בעלת יכולת ממוצעת, לבין רשות מקומית שמספר תושביה גדול יותר, וגם זה צריך לשמש גורם בשיקול מתן אחידות, בהתאם ליכולת האבויקטיבית של המקום ואנשיו לשאת באחריות". מה פירוש: מתן אחידות? לדברי חבר-הכנסת ביטון פירושו - לא חלוקה צודקת יותר של העזרה לפי צרכי המקום, אלא שכל רשות מקומית תקבל את חלקה, בהתאם למספר תושביה, והיא תחליט מה לעשות בכספים, בעוד שהרשויות המקומיות הקטנות תצטרכנה לבקש חסד וצדקה מהרשויות המקומיות הגדולות. אני מציע לחבר-הכנסת ביטון לחשוב קצת על כך.

ששם הגיעו למצב מסויים, שהעיריה סגרה את החוק. כבר הודעתי בתשובה לשאלתה. ואני מוכן לענות שוב, גם לחבר-הכנסת מנחם כהן, שטען בצדק ושבת-יום פעלה לא בסדר, וגם לאותם חברי הכנסת שטענו למה אין עוורים ל'יתים: הצענו לבתי-ההלוואה של מאה אלף לירות ואמרנו - לכו בכוחות עצמכם. זוהי הוצאה כמו כל הוצאה אחרת לשירותים שצריכים להינתן בעיריה. אם זה יגדיל את התקציב - נראה את זה כהגדלת הוצאות, ומאה אלף לירות ניתן לכם כהלוואה. עיריית בתי-סיחבה בזמנו לקבל את ההלוואה, וחשבה שעלי-די כך שתסגור את חוף הים, תכריח את הממשלה לפעול לבנייה ולנהוג בה באופן יוצא מן הכלל, שלא כמו כלפי כל הרשויות האחרות, שכולן קיבלו הלוואות אלא היא לקבל מענק, מתוך ההגיון שכל דאליים גבר וכל דמפנין - מקבל מה שרוצה. אני חושב שהעניין בא על תיקון, והיא מקבלת את ההלוואה ותיגש לשיקום החוף.

בהזדמנות זו אני רוצה להודיע עוד פעם על כך שתל-אביב, חיפה, אילת ונתניה פתחו חופיהן עוד לפני התחלת העונה. ייתכן שצריך לחשוב על הקמת איגוד ערים לחופי רחצה, כחשבה לטענה של אותן רשויות מקומיות המספקות שירותים בחופים שבאים אליהם אנשים מכל הארץ, ולא רק תושבי אותן רשויות. טוענות אותן רשויות מקומיות: מדוע אנו צריכות לספק שירותים לרבות אנשים הבאים ממקומות אחרים, מדוע לא ישתתפו רשויות מקומיות אחרות בהוצאות קשה למצוא פתרון לבעיה זו. כפי שאמרתי, אולי אפשר להקים איגוד ערים לעניין זה, אולם יהיה בכך פתרון רק לתושבי האזור. כי נניח שנקים בגוש "דן" איגוד ערים שיכלול את תל-אביב, בתי-סלון, ראשון-לציון, רמת-גן וכ"י; בתוך זה לא יפתור את בעיית האנשים שיבואו מחדרה, מצפון ומדרום לאזור. הדרך הטובה ביותר - הצעתי זאת ורוב הרשויות המקומיות קיבלו את הרעיון - לבנות דמי כניסה ולהשאיר חלק מההון פתוח בשביל אלה שאינם יכולים לשלם. אלה, הרוצים שירותים טובים ומשוכללים, ישלמו דמי כניסה. אפשר גם לעשות בכל רשות מקומית כזאת הסדר שלפיו יקבל כל תושב כרטיס חודשי מוזל, מכיוון שהוא תושב המקום - נכון שאפשר להעביר כרטיס כזה מיד ליד, אולם אין זו בעיה רצינית - ומי יציבא מחוץ למקום ישלם דמי כניסה מוגדלים, ועל-ידי כך לפתור את בעיית האנשים הבאים לחופים ממקומות אחרים ונהנים משירותים שתושבי המקום משלמים בעדם.

חבר-הכנסת סורקיס ותמיד מצאו לנכון לתקוף עוד פעם בעניין הקמת תחנת רדינג ד' בתל-אביב. אילו היה זה לפני החלטת הממשלה ולפני שנתקבל החוק בכנסת, הייתי מוצא צרכי לחתיים לבניה זו. מכיוון שהוועדה המחוזית צריכה לדון על תכנית בניה וגם על תכנית כזאת. אולם הכנסת, הרשות המחוקקת, קיבלה חוק מיוחד, שהוציא את הבעיה הזאת מידי הוועדה המחוזית והעביר אותה לממשלה, ועל-כן פטור אני לגמרי מלהתייחס לבעיה זו.

חבר-הכנסת סורקיס שאל בעניין ועדת-המשנה המיוחדת לתכנון ולבניה, שהוקמה בשביל תושבי מזרח ירושלים. דומני כי גם בתשובה לשאלתה וגם בתשובה להצעה לסדר-היום הצבעתי על העובדה, כי ועדת-משנה

הרשויות לשלושה סוגים שונים, כפי שהוצע בסעיף 3. שם הוצע לחלק לשלושה סוגים, כפי שהם קיימים כיום — עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות. במכתב נאמר, בהערה ראשונה: "... והחומר הנמצא בדינו לא מצביע על ההבדלים מהסוג שציינו לעיל, פרט אולי לציון מספר התושבים כאלמנט לחלוקה הנ"ל. אולם לדעתנו אין אלמנט זה מצדיק את החלוקה המוצעת". אין זו התנגדות לעצם העניין, הם אומרים: הצעתם לשלושה סוגים, אבל אין די הבדלים. הם לא כתבו אם הם רוצים סוג אחד או כמה סוגים ומה ההבדלים שהם רוצים. שום דבר לא כתבו. זו ההערה לאחר חמישה חודשים. בהערה שניה נאמר: "עוד לפני שנה כתבנו שהמרכז מתנגד להקמת נציבות שירותי הרשויות המקומיות, כי אין הקבלה וזהות והעניינים המצדיקים הקמת נציבות זו ביננו להנציבות שירותי המדינה". הם צודקים. לא הייתי צריך להתייעץ אתם. ידעתי שהם מתנגדים. לא שמעתי חבר כנסת ושלל תמך ברעיון שיש להכניס את כל הרשויות המקומיות, בכלל זה העיריות הגדולות, למסגרת של תקן, משמעת, מכרזים ועוד, דברים שלא קיימים אצלם. ואבל הם מתנגדים לכך.

אני מוכרח לומר, שישנה הערה שלישית. לגמרי לא נוגעת לעצם ההצעות, אלא למה שלא הצענו. הטענה היא: "הצעת התוכנית איננה לוקחת בחשבון כלל את האפשרויות השונות לגבי שיטת בחירת ראש הרשות, והיא משאירה בעינה את השיטה הקיימת". כבר הסברתי שכיוון שהבעיה נמצאת בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לא התייחסנו אליה בהצעת התזכיר.

אחרי חמישה חודשים — אלה ההערות כלפי 147 סעיפים, ועל זה הארץ רעשה, והעתונים כתבו והיו כותרות גדולות בכמה עיתונים, שדבר נורא קרה כאן. הם התייחסו ל-147 סעיפים. מכל ההר הזה יצא העכבר הזה.

אני מצטער שחבר הכנסת סורקיס איננו. תשובה זו היא לשאלת.

חבר הכנסת סורקיס ותמיד התייחסו לבעיית הרצליה. הם טענו שצריך היה לפרט את המועצה קודם. הם התייחסו גם לבעיה של רשויות נחשלות אחרות ושאלו מדוע איננו פועלים לפיזור. אינני יודע אם הם לא צודקים. אני מודה — ואמרת זאת כמה פעמים — שיש לנו התלבטויות קשות בנדון. מצד אחד רוצים לקיים את הצון הבחירה ומנסים לתקן את הניהול, ומצד שני — העריה צריכה לפעול. ההוראות האלה קיימות. המדיניות בדרך כלל היא לחכות עוד אשר באו מים עד נפש ורק לאחר מכן מפורזים את המועצה.

חבר הכנסת בן-פורת קרא בקריאת ביניים ולאחר מכן חבר הכנסת סורקיס שאל בנאומו מדוע איננו מוסרים סטטיסטיקה על הדחות. אמרתי אז, שאני מוכן להביא סטטיסטיקה במואת, אבל היא לא היתה לפני. אני מוכן לקרוא אותה כאן. בין 1950 ל-1955 — הדחה אחת; בין 1955 ל-1959 — 7 הדחות; בין 1959 ל-1965 — 9 הדחות; (2 בראשי-העין ו-3 בעתלית); מ-1965 ואילך — 11 הדחות. בשום עיר לא היתה הדחה. אשר להתפטרות: בשנים 1950-1955 היו 21 התפטרות; בשנים 1955-1959 היו 16 התפטרות; בשנים 1959-1965 היו 32 התפטרות, מהן 2 ביבנה

בכלל, אינני יודע מה זו עיר גדולה ועיר קטנה בישראל. אני שומע לעתים קרובות שיש להבדיל בין עיריה ומועצה מקומית. פירוש הדבר שלראש מועצה בת עשרים אלף תושבים צריך לתת את כל הסמכויות, כי ואפשר לסמוך עליו, ואילו להאש מועצה בת שישה-עשר אלף תושבים לא צריך להעניק סמכויות, צריך לפקח עליו. גם בדיון על שינוי שיטת הבחירות לראשי רשויות מקומיות נשמעו דעות דומות, שלגבי עיריה כן, ולגבי מועצה מקומית — לא. האם זהו המבחן? אני יכול להבין גישה כזאת בארצות אחרות, שבהן קיימים מטרופולינים של שניים-שלושה מיליון תושבים, אולם אצלנו בעיר הגדולה ביותר אין יותר מארבע מאות אלף תושבים. לפעמים רבות מועצה קטנה מנהל את העניינים באופן טוב יותר מראש מועצה גדולה. אני יכול להביא דוגמאות של ראשי מועצות קטנות והמסוגל לים למחל עיר גדולה ועל ראשי עיריות שאינם מסוגלים לנהל מועצה קטנה ביותר.

אגב, בפתיחתי הבאתי סטטיסטיקה על ראשי מועצות; הייתי צריך להביא סטטיסטיקה נוספת, המראה כמה אנשים עברו — בהתנדבות — מערים למועצות קטנות, כדי לתרום כהידע שלהם, מהכשרון שלהם ומהיכולת שלהם ולהיות ראשי מועצות קטנות, עיריות פיתוח וכדומה ובאמת הם עשו גדולות. העובדה, שדווקא ראשי עיריות פיתוח הם בגיל צעיר יותר, אומרת דבר, ואני חושב, שזה לברכה.

חבר הכנסת סורקיס שאל מדוע לא שותף השלטון המקומי בהכנת החוקה החדשה ומדוע עשינו זאת בלעדיו. היה עוד חבר כנסת — דומני חבר הכנסת טובי — שדרש ויכוח ציבורי לפני שמגישים את החוקה. חבר הכנסת טובי, הוויכוח הציבורי, עדי-כמה שאני יודע, קיים זה עשר שנים. לפני תשע-עשרה שנים פורסם ספר מלא ובו הצעת חוקה. לא ראיתי הערות. גם חבר הכנסת טובי לא העיר אפילו הערה אחת.

למה לי להפליג כל-כך אחורנית? חבר הכנסת סורקיס טען מדוע אין פועלים בשיתוף עם השלטון המקומי. עשינו זאת. הצענו הצעות. בדרך כלל, אינני זוכה להערות או הצעות נוגדות. בדרך כלל התשובה היתה: נקים ועדה ונחכה עד אשר הוועדה שלנו תפעל. לאחר שנה-שנתיים אני מתחיל להתיימש מלחכות. אביא את הנקודה האחרונה. ב-20 בדצמבר 1967 ושלחתי מכתב ליושב-ראש מרמז השלטון המקומי. במכתב זה נאמר: "בינתיים הנני מעביר לך ר"ב 148 סעיפים ראשונים של הצעת החוק... לעיונכם ולקבלת הערותיכם". מאז זכיתי לקבל הרבה "מקלחות קרות" בעתונות. ראש עיר פלוגי ואלמוני במקום זה או אחר, ושלא נענו למכתב, תב, התקיפו את החוקה. הם טענו שהיא לא דמוקרטית ואמרו כל מיני דברים בדרך כללית בלי לפרט. אני יושב במשרדי עם כל היועצים המשפטיים ועם היועצים הלא-משפטיים ומחכה להערות, וכן לשמוע על מה מתלוננים. לא זכיתי לכך. רק ב-15 במאי קיבלתי סוף סוף תשובה, אחרי שהדענו שהגשנו את התזכיר. קיבלנו את ההערות של המרכז לשלטון מקומי בערך אחרי חמישה חודשים. לאחר כל ההתקפות האלה — רק אחרי חמישה חודשים אני מקבל את ההערות. בהתקפות נאמר כמה נורא החוק וכמה מתנגדים לו, ובסך הכל ישנן שתי הערות. הערה ראשונה היא, שאין הצדקה לחלוקת

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

כבר אמרתי מספר פעמים לחבר-הכנסת טובי, שאינני מקבל געגוע בלתי נכון זה לא מצד חבר-הכנסת זועבי, לא מצד חבר-הכנסת מיקוניס ולא מצד חבר-הכנסת טובי עצמו, כדי להקים את המועצות האלה באותם מקומות שבהם הן חסרות. הנכבדים במקומם והאוכלוסיה במקומם מתנגדים, ואין אנו מקבלים געגוע משום צד.

תופיק טובי : (הרשימה הקומוניסטית החדשה) : לא נכון. אתה יודע טוב מדוע בעארה זה לא מתבצע בקצב מהיר.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר : אני ואומרי לזכותי, שלך יש חצון שהמועצות האלה תקומנה, אך אינך יכול להשפיע על האנשים, אפילו לא על אנשיך הנמצאים שם. הם לא רוצים.

היתה גם טענה לגבי התקציב הרשויות המקומיות הערביות ותקציב הפיתוח בפרט. אני רוצה להביא לתשומת לבם של חברי-הכנסת זועבי, מיקוניס וטובי, שתקציב הפיתוח, אשר הוקצב בשנתיים האחרונות על ידי משרד הפנים לאותם כפרים, לא נוצל בול. למעשה אפחזנו יותר נותנים להם משהם רוצים לקבל, ונאמר על כך : יותר ממה שהעגל רוצה ליונק, חפירה רוצה להניק — אבל העגל איננו יונק. אפחזנו מקציבים והם לא מוצרי לים את ההקצבות.

תופיק טובי : (הרשימה הקומוניסטית החדשה) : מה פירוש "לא מוצלים"? אלה הולאות.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

הם לא קיבלו אותן. אלה הולאות כפי שניתנות לכל הרשויות המקומיות באותם תנאים, ואחד כך צריך לשלם אותן. אתה בודאי לא יכול לדרוש שיהיו בשבילם תנאים אחרים. אני חושב ושאתה צריך להיות האחוזון אשר ידרוש שלא יהיה שוויון גם בחובות.

תופיק טובי : (הרשימה הקומוניסטית החדשה) : בודאי.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

הוא הדין לגבי חשמל. הבעיה היא לא רק בספינת, אלא בעיקר טכנית. יחד עם משרד הפיתוח אנחנו עושים מאמצים להעביר חשמל לעוד מספר ניכר של כפרים. היום יש חשמל ב-24 חשויות מקומיות, ויש לעשות את הכל כדי להרחיב את החשת, ואמנם עושים זאת יחד עם משרד הפיתוח.

חבר-הכנסת זועבי שאל מדוע אין הממשלה מקיימת את התדענה על הקמת שלושה כפרים בדוויים בגב. למעשה רק כפר אחד נשלם והולך, ומשום שלגבי שני כפרים אחרים הגיש שר השיכון הסתייגות. הוא דורש לא להקים אותם, כי הוא מתנגד לאיתור, הוא רוצה איתור אחר, וכתוצאה מההסתייגות של שר השיכון ומשרד השיכון מתעכבת הקמת הכפרים האלה. אני רק מתפלל שחבר-הכנסת זועבי לא ידע על כך.

אשר לאיתור משפחות, טענה שגם אותה העלה חבר-הכנסת זועבי, אני יכול לומר לו, שלבעיה כזאת דרושים קריטריונים. איחוד משפחות יכול להיעשות על יסוד הגדרה ועל יסוד קריטריונים ברורים. אני יכול להגיד שאנחנו פועלים מהר למדי לפי הקריטריונים.

2- בראשי-העין ; משנת 1965 ואילך — 15 התפטרויות, מהן 2 בצפת.

חבר-הכנסת תמיר שאל על התקנות בדבר הקמת האנטנות. אני יכול לבשר לו, ששר הפנים פרסם תקנות בדבר הקמת אנטנות לזינוגים מתוכננים. שם יש להכין מראש את הרקע לכך, כדי שלא תהיה אחר כך בעיה, כאשר רוצים להקים את האנטנה. התקנה קובעת, שלא יינתן היתר להקמת בניין אלא אם תיעשינה עבודות הכנה לשם כך. כמו כן יש צורך בהיתר להקמת אנ-טנה בבניין קיים.

חבר-הכנסת זועבי, טובי ומיקוניס טענו נגד שיטת המיסוי ודרשו שינוי שיטת המיסוי לשיטת מיסוי יותר סוציאלית. אני חושב שאנחנו מתקרבים והולכים לשיטה כזאת. ביטול מס רכוש ובמקומו מתן 4.5% מהכנסות המדינה לרשויות המקומיות הופך את המס לדינמי. ממילא הוא גם מס יותר סוציאלי, מפני שהוא מבוסס על הכנסות המדינה, והכנסות המדינה מציגן מבוססות על מסים יותר סוציאליים. גם מס הקניה הוא למעשה מס סוציאלי, והרשויות המקומיות מקבלות אחוז מסויים ממס קניה. הן מקבלות גם אחוז ממס שבח, ובודאי יסכים אתי חבר-הכנסת טובי שזהו מס סוציאלי בהחלט. הן מקבלות גם חלק ממס הרכב, וליתר דיוק מהאגרות המתקבלות מהשיוואת הכב, וגם זה מס סוציאלי. גם אגרת הבניה היא במידה מסויימת מס דינמי, ומתוך כך גם מס סוציאלי. זהו מס דינמי, אף על פי שהוא מתנה במצב המשק, ובאשרד המצב במשק טוב יותר, ההכנסה גדולה יותר, ואילו כשיש מיתון — ההכנסה יורדת. הלא כל מס דינמי הולך למעשה בכיוון זה.

חבר-הכנסת זועבי, טובי ומיקוניס טענו גם מדוע אין מקימים מועצות מקומיות ערביות. עניתי פעמים כה רבות לפני כן לטענה זו, גם במסגרת תשובה להצעות לסדר-היום, עד כי אין צורך לחזור שוב על אותם דברים. רצוני רק להביא לתשומת לבם, בעקבות הטענה שקיימות רק 42 מועצות מקומיות ויש כ-60 כפרים שעדיין אינם במסגרת מוניציפליה, שיש להביא בחשבון שמסך ל-42 מועצות מקומיות אלה יש 18 כפרים הנמצאים במסגרת מועצות אזוריות. לפי התכנית יתווספו השנה עוד 8 כפרים למועצות אזוריות וכן בזהקים אפשרות הקמתן של ושת מועצות אזוריות של כפרי המיעוטים, אחת במחוז חיפה והשניה בצפון, שגם בהן יוכלו כ-9 כפרים. יש גם מספר כפרים שהם למעשה לא כפרים, אלא שטחי בדווים, שעוד לא התגבשו לכפר, ולכן אי-אפשר עדיין להקים שם מועצות מקומיות. אנב, בימים הקרובים ביתר תיפתח מועצה מקומית חדשה, בעקבות מינויים על ידי השר, וזהי מועצת אלמכר, והיא תיפתח ביום א' הקרוב או הבא אחריו.

כמו כן היתה טענה — בעיקר מפי חבר-הכנסת מיקוניס — מדוע אין עורכים בחירות במועצות מקומיות ממונות. זה יכול להיות מקרי ביותר, אבל רק השבוע התיקומו בחירות בסח'ין, בעראמה בבית-ג'ין ובכפר-כנא, ובחדש יולי יתקיימו בכפר-מאנדה. כלומר, זה מתבצע בקצב מהיר, כדי להשלים את המוניציפאליזציה של הישוב הערבי.

תופיק טובי : (הרשימה הקומוניסטית החדשה) : לא כל כך מהר.

להתייחס לכל הדברים שאמר ואני רק על ההערות הקשורות למשרד הפנים.

הוא טען שהערכים במזרח ירושלים הם בכחית נפקדים מבחינה משפטית תלונה הוא צודק, אבל כבר הודיע שר המשפטים, שהמשלה הכינה הצעת חוק, אשר תובא לפני הכנסת, ובה יאמר במפורש שתושבים אלה אינם נפקדים. יונס תיקון בחוק, אשר יאמר כי תושבי ירושלים, שהיו גרים בעיר בזמן החלת החוק הישיר דאלי על ירושלים, לא היו נפקדים. דומני שמסדה הודיע בחירה כזו על ידי שר המשפטים בכנסת. אם הוא לא הודיע על כך, הרי שאני שמח להודיע על כך. ביתניים לא נעשתה אף פעולה אחת נגד מישור הנפקד. אין גם כוונה כזו; להיפך, חושבים לתקן את החוק בכיוון זה.

צדק חבר הכנסת אבנר באמרו שאי אפשר להעביר אנשים יבול אחת ממחנה מסים נמוך למחנה מסים גבוה. אינני יכול להתייחס לכל בעיית המסים, אומר רק שגם המשלה סבורה שיש להטיל מסים בהדרגה. אני יכול להצביע על העובדה, שוועדת הכספים של העיריה החליטה לבקש משרד הפנים להטיל את מס הארמנה באורח דטרואקטיבי מאז הוחל החוק הישראלי על ירושלים. המטרה של העיריה הייתה לגבות את המס גם בעד השנה התקציבית האחרונה. שר הפנים קיבל במדון שני מכתבים מראש העיר, בהם ביקש ממנו לחתום על צו כזה. מתוך הנחה שאי אפשר להטיל מסים בבית אחת וכן אי אפשר להטיל מס באורח דטרואקטיבי, סירב שר הפנים להפסד צו כזה. ולכן לא שילמו האזרחים החדשים בירושלים את מס הארמנה לשנת 1967/68.

חבר הכנסת אבנר שאל מדוע נשלחים טפסים כתובים ביום חק בשפה העברית. דומני שהטפסים כתובים גם בעברית וגם בערבית. מצד שני, דווקא מבחינתו הוא, לאחר שהוא מדבר על שילוב האוכלוסיה, רצוי היה לעודד את ערביי ירושלים ללמוד עברית. לאחר החלת החוק הישראלי על ירושלים הפעתי במסגרת "ענון העתונאים" בירושלים וזיכרתי על הבעיות הללו. הצעתי הצעה פשוטה, שלפיה בירושלים — ולדעתי צריך להגביר זאת בכל הארץ — יהיה לימוד השפה הערבית חובה בכל בתי הספר. הוא הדין לגבי חובת לימוד השפה העברית בכל בתי הספר הערביים. ככל שנלמד איש את שפת רעהו, כך תגבר ההבנה בינינו. אינני רואה פסול בכך ששולחים טפסים הכתובים עברית, אלא שאני סבור שהם צריכים להיות כתובים גם בערבית. יש לעודד את לימוד השפה העברית בבתי הספר הערביים.

חבר הכנסת אבנר דיבר על בעיית ההפקעות. הצוני לומר לחבר הכנסת אבנר, שבירושלים היה חבוע יהודי, והיהודים גורשו מהרובע הזה באכזריות שאיננה נורמלית מהאכזריות המפורסמת ביותר בהיסטוריה. לאחר שהיהודים גורשו מהרובע היהודי, במשך עשרים השנים שהלכו נעשו שם פעולות ונדלסטיות ביותר כלפי כל מה שהיה לו קשר ויכר לעם היהודי. חבר הכנסת אבנר, שדומני כי הוא יליד הארץ, ניתן באותה רוח של "מה יפית" הזכורה לנו מהגולה. אני מוכרח לומר, שיש לו זיקה חזקה לרוח זו, והוא סבור שאנו צריכים כל הזמן לכרוך בדרך ולאחר כל מה שנעשה — לא לשקם את הר הזיתים, לא לחזור לחבוע היהודי, לא לחזור את היהודים לתחנות השייכת לנו, ושהייתה

חבר הכנסת זועבי וטובי דיברו על תכניות להשיג יונת בניה ועל תכניות מיתאר. אני חוצה להפנות תשומת לב לעובדה, שהיום פועלות שלוש ועדות מקומיות לתכנון ולבניה שתבדיר בהן ישושים ערביים ויהודיים: הוועדה המקומית של הגליל העליון, הוועדה המקומית של הגליל המרכזי והוועדה המקומית של המדבר. שלוש ועדות אלה פועלות בנוסף לוועדות מחוזיות, ובכך הוקל גטל הבקשות והכות, שהיו מופנות בעבר כולן לוועדות המחוזיות. ועדות אלה פועלות גם בעניין תכנון הכפרים, ואפילו מקציעים סכומים נכבדים למדי כמענקים לצורך הכנתן של תכניות מיתאר לכפרים. הוועדה המקומית של הגליל התחתון השתתפה עד כה בהוצאות לתכנית מיתאר של 7 מועצות ערביות בסכום של 4-5 אלפים לירות כל אחת. הצעה להקים ועדה מקומית רביעית במחוז חיפה נמצאת עשיתי בטיפול.

חבר הכנסת דניאל לוי טען נגד ה"כלתריסם". למען שה התייחסתי לבעיה זו כאשר אמרתי בדברי הפתיחה שלי, שהצעות חוק בעניין זה נמצאות היום על סדר יומה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני רק יכול להפנות את חבר הכנסת דניאל לוי לאותה ועדה. כל זמן שנשאר זה נמצא בדיון בוועדה של הכנסת, אינני חושב ושמך הראוי להתייחס אליו כאן.

חבר הכנסת דניאל לוי שאל מדוע ישנו תקציב של 12 אלף לירות בלבד המוקדש לחופי החצה. התקציב הזה, של 12 אלף לירות, איננו בא כדי לדאוג לשיירות בחופי הרחצה. התקציבים לשיירות אלה נמצאים בהשירות המקומיות הנוגעות בדבר. תקציב זה נועד להידיע, לפרסומים, לסימון מקומות אסורים ומותרים, להודעות בדרי, לפניות לאנשים לא ללכת למקומות אסורים, וגם למתן פסיקים לרשויות המקומיות המצטיינות. על כן הסכום הזה איננו כל כך קטן והוא מספיק למטרתו.

חבר הכנסת גולן טען, שיש לצמצם את ההוצאות, ובעיקר ההוצאות המנוגות והפיתוח. אני יכול להסכים אתו. אני מקווה שכל הרשויות המקומיות יפעלו בכיוון זה.

חבר הכנסת ורדינגר חזש לחוק את הפיקוח ברשויות המקומיות. במובן, זהו דבר רצוי בפני עצמו. גם בדברי הפתיחה שלי רמזתי על כך ואמרתי שאנחנו חוצים לדרוש ריאוגניציה במחלקת הביקורת ולשנות את הביקורת בכך שהיא לא תהיה ביקורת לאחר המעשה, אלא פיקוח לפני המעשה. כתוצאה מכך, על ידי פיזור אנשים במקומות, אשר יוכלו לעשות פיקוח ושוטף, ולא ביקורת אחרי מעשה, אני מקווה שזה יעזור ובאמת יביא לפיקוח שוטף ויעיל יותר.

חבר הכנסת ורדינגר טען גם לגבי חוקי העזר לשבת. אני יכול להגיד: במקום שהם קיימים — הם קיימים. כמובן יש לדאוג לכך שמפקחי העיריה יפעלו לשם שמירתם. מצד שני טען חבר הכנסת מיקונים ושאל מדוע אין מפעילים את התחבורה הציבורית בשבת. כל אחד והשקפת עולמו.

חבר הכנסת אבנר נאם נאום על ירושלים. הוא עצמו הרגיש שרוב דבריו אינם מתייחסים דווקא למשרד הפנים. הוא בעצמו ציין זאת באומרו שהדברים מתייחסים לא רק למשרד הפנים, אלא שהוא ראה צורך נפשי לומר את הדברים הללו בהזדמנות זו. בכל זאת לא אוכל

חברת-הכנסת ידיד טען, שניהול הע גורם להתדרדרות בהשוואת המקומיות. אני מסכים שבהרבה מקרים זה נכון. הוא הוסיף ואמר, שהממשלה צריכה לפטור את החשויות המקומיות מהוצאות שונות הכרוכות בשירותי הבריאות והאישפוז, וכן לשאת בחלק הולך וגדל של ההוצאות לשירותי החינוך והסעד. מצד שני, צריך לזכור שבמדינה שהממשלה מקבלת על עצמה לשאת בהוצאות של השירותים הללו, והרי באותה מידה מצמצם הדבר את תפקידיהן של הרשויות, את אחריותן ותחומי פעולתן.

חברת-הכנסת אלוני ושאלה מדוע יש צורך בוויזור על אזרחות זרה בזמן התאזרחות בישראל. אני יכול רק להפנות אותה לפסק-דין שניתן לא מבבר על-ידי בית-המשפט העליון, שבו נשמעה טענה דומה לטענתה של חברת-הכנסת אלוני בעניין אדם אשר ויתר בעצמו על האזרחות הישראלית. אותו אדם בא לאחר מכן וטען: אחת מן השתיים — או שתדרשו לי לוותר על הוויזור על האזרחות הישראלית שעשיתי כאשר באתי ארצה, או שתתנו לי עכשיו אזרחות בלי ויזור על אזרחותי הקודמת. בית-המשפט העליון קבע ששני הדברים אינם צדוקים: הדבר הראשון — מבחינה משפטית, כי אין להחזיר את השעון אחורנית; ואולם בדבר השני רצה בית-המשפט העליון במיוחד להביע את דעתו ולומר, שמבחינת החוק הבין-לאומי לא חצי שלאדם יהיו שני אזרחויות. על כן צריך שר הפנים בדרך כלל לפעול כלפי ויזור על כל אזרחות אחרת, ורק במקרים יוצאים מן הכלל הוא מוותר על דרישה זו של החוק.

חברת-הכנסת אלוני גם טוענת מדוע מתעכב תיקון חוק האזרחות והעגשתי לפני כשנה וחצי. היא גם הביעה לי מחמאה בכך שאמרה לי: אני ואתה חברים באותה ועדה. אני אינני תכד בוועדת החוקה, ואילו חברת-הכנסת אלוני היא חברה בה. למעשה בא אני בשם הממשלה, ובכל פעם שאני בא לוועדת החוקה, אני מעלה את המשאלה להביא את תיקון חוק האזרחות לדיון בהקדם. אני מצטער שחברת-הכנסת אלוני איננה כאן כהגע, לא להגשתי את עמדתה בדיון. להצתי ככל שיוכלתי, וכבר הובטח לי בוועדה, שכימים ותקובלים, אולי עוד השבוע הזה או בשבוע הבא, יתחילו בדיון בחוק זה.

אני מתפלא שכאשר חברת-הכנסת אלוני דיברה על ארוסות הבאות משטחי וסומרון ויהודה, או אפילו מירדן, השוותה את הבעיה הזאת להבאת כלה או ארוסה משווייץ. אינני רוצה לענות על כך, אני חושב שהתשובה מתבקשת מעצמה.

אלי הן ההערות שמצאתי בדברי חברי הכנסת. ניסיתי לענות לכולן, ואם בכל זאת פסחתי על איזו הערה ולא עניתי עליה — עם חברי הכנסת הסליחה.

בבעלותנו, אלא שאנו צריכים להיות זהירים ביותר. לשמור הדברים הללו אני נזכר באותו פתגם אנגלי ששמעתי אותו בארץ יגדתי בה, ארץ אנגלו-סקסית, אותו פתגם האומר: "Pardon me for being alive" — סלחו לי שאני חי. כאשר אני שומע את הדברים הפתניים הללו, אני נזכר בפתגם הזה, כאילו אנו צריכים ללכת לתושבי מזרח ירושלים ולומר להם: סלחו לנו שקיבלנו חזרה את מה ששייך לנו, סלחו לנו שאנו באים לתקן את כל אשר נהרס בדרך וגדליסטית.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם אתה מוכן לתת חזרה את כל מה שאנו לקחנו?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אם והכונה היא ליתירים, על כך אפשר לדון.

חברת-הכנסת מנחם כהן דיבר על כמה נושאים, ואין לי אלא להביע את הסכמתי לדברים שאמר. הוא הציג להקים נציבות עובדים לעובדי הרשויות המקומיות. קראתי את מכתבו של מרכז השלטון המקומי, המתנגד לכך. אני חושב שחברת-הכנסת מנחם כהן צודק בהחלט בדרישתו זו. אני חושב שהוא גם צדק כמה שאמר בשאלת המיומנים. אנו פועלים בכיוון זה, מאחר שאנו מכירים בצורך במיומנים.

הוא דיבר גם על חוק התכנון והפעלתו. יש להביא את העניין לתשומת-לב המועצה הארצית, שהוקמה לעניין זה ויאף החלה בפעולתה. כמו-כן הוקמו הוועדה לשמירה על קרקע חקלאית והוועדה למימי חופין. כמו-כן פורסמו בתריסר תקנות בהתאם לסעיף 215 לחוק וכן מעבדים ומנסחים תקנות בניה. מצד שני, אי-אפשר למצוא פתרון לעניין הפרדה בין התעשייה והמגורים בכל הנוגע לעבר. את הנעשה אין להשיב, אי-אפשר לתקן את העבר ולהחזיר את השעון אחורנית. ביום 28 באפריל 1967 פורסמו תקנות המסדירות את בעיית הסטיות וקובעות להן מבחנים.

חברת-הכנסת מיקוויס מתנגד לחגיגות איחוד ירושלים. אתמול התקיימו חגיגות ירושלים, ואני יכול לומר לחברת-הכנסת מיקוויס את אשר אמרתי קודם לכן לחברת-הכנסת אבנרי. אינני יודע למי הוזקו או הפרינו החגיגות הללו. האם אסור ליהודים לשמוח? היהודים שמחו ושמחתם לא הפריעה לאיש. אני חושב שיש רק כמה יהודים והדואגים בשל עניין זה. לדעתי, הערבים מקבלים זאת כרצון ובהכנה. בשם שאנו מתייחסים בהכנה לערבים לגבי נקודות מסוימות — ואנו יכולים לא להסכים להם, אבל יחד יעם זה להבינם — כך הם יכולים להבין אותנו כאשר אנו שמחים וחוגגים על שלא הושמדנו על-ידי אלה שרצו להשמיד אותנו, ולהיפך — בעזרת השם נצאנו.

יא. חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח - 1968 *

(קריאה ראשונה)

כך מוצע להוסיף בסעיף 6 לחוק הוראה, שלפיה חייב כל מחזיק במקרקעין, ולגבי מקרקעין שאינם חקקת חקלאית - גם הבעל, להציב בהם את אמצעי הכיבוי ולהתווקם במצב תקין.

מאחר שיש עדיין סרבנים פוטנציאליים, לצערנו, מסמך סעיף 6 המוצע את רשות הכבאות לדרוש מאחד החייבים בהצבת אמצעי הכיבוי להציב אותם. אם הוא לא גענה לדרישה, רשאית רשות הכבאות להציב את אמצעי הכיבוי בעצמה ולחייב את החייבים בהצבת הציוד בחילום ההוצאות שהוציאה בשל כך.

מלומדי נסיון מהוראות דומות בחיקוקים אחרים, מציעים לנו בסעיף 16 לחוק קנה-מידה סטטוטורי לחלוקת ההוצאות בין הבעל ובין המחזיק.

לגבי נכסים שאינם חקקת חקלאית מוצע, שההוצאות יחולו מחציתן על הבעל ומחציתן על המחזיק, אולם רשאים הם, ביחד, לחלק את ההוצאות ביניהם כאופן שונה, או, אם יש חילוקי דעות ביניהם, רשאי בית-משפט לקבוע אחוזי השתתפות אחרים.

באותו סעיף מוצע שאם היו יותר מאדם אחד חייבים בהוצאות ההצבה, מאחר שרשות הכבאות רשאית לתבוע מחלק מהם להתקין את הציוד, הרי אותו אדם אשר הוציא את ההוצאות ישאי לתבוע מהחייבים האחרים את חלקם.

החוק הקיים, בסעיף 20 שבו, צמצם את זכותם של כבאים או שוטרים להיכנס לנכסים - למקרי שריפה בלבד. כך יצא ושבלי נכסים שונים לא התירו את כניסתם של עובדי רשות הכבאות לצורכי פיקוח, ונראה שמבחינה משפטית ייתכן שהצדק עמם. לאור ההרחבה הניכרת של סמכויות רשות הכבאות לגבי הפיקוח על ההצבת הציוד והחזקתו, יש צורך מקביל להרחיב את זכות הכניסה של נציגי רשות הכבאות לנכסים. הוראה זאת מוצעת בסעיף 16 ושל החוק. עם זאת גם בעתיד לא תתאפשר כניסתם של עובדי רשות הכבאות לתחום היחיד המשמש למגורים, ותתאפשר כניסתם למיתקני צה"ל רק בהסכמת נציג שר החינוך.

סעיף 18 של החוק הקיים מאפשר להשותף הכבאות לגבות אגרות בעד שירותים ושנינו על-ידה. מאחר שרשות הכבאות היא גוף ציבורי, אין היא רשאית לוותר על תשלומים אלה, אלא אם יש הוראה מפורשת בחוק. הוראה כזאת לא נכללה בחוק הקיים, ולכן מוצע סעיף בסעיף 18 לכלול הוראה, ושתאפשר לרשות הכבאות להפחית או לוותר עליה, בהתחשב במצבו החומרי של החייב או בגלל סיבה אחרת שאישר שר הפנים.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים.

ה"ר מ. סרדינס :

אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

ה"ר מ. סרדינס :

הכנסת תעבור לסעיף ט"ו בסדר-היום: חוק שירותי הכבאות (תיקון) תשכ"ח-1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

אדוני היושב-ראש, הכנסת נכבדה. חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח-1968, בא לתקן את הוראות חוק שירותי הכבאות, תשי"ט-1959, לאור הנסיין שנרכש מאז הפעלתו לפני קרוב לתשע שנים.

בקווים כלליים: התיקון עוסק בהרחבת סמכויות הפיקוח של רשות הכבאות על סדרי כבאות במפעלים ובמוסדות, במיוחד לגבי הימצאות המיתקנים והציוד הדרוש לכיבוי דליקות; בהכללת תרופות יעילות נגד המסורבים לרכוש ולהחזיק את הציוד הדרוש, ובהרחבת סמכויות שר הפנים לקבוע בתקנות תקנים של מיתקנים, ציוד וחומרים אחרים, אשר יש להחזיק בנכסים שונים.

להלן ההוראות המוצעות בתיקון, בפרטורט:

סעיף 4 לחוק הקיים הטיל על רשות הכבאות - שהיא בדרך כלל איגוד גרים, אך במקרים מסויימים, דוגמת עיריית תל-אביב או עיריית ירושלים, רשות מקומית יחידה - תפקידים שונים, ובין היתר, להבטיח לקיים ולתאם את כל הסידורים הדרושים למניעת דליקות ולכיבויין. לשם כך הוטל על רשות הכבאות תפקיד נוסף: "לקבוע סידורי כבאות במוסדות ובמפעלים פרטיים, לפקח על ציודם ולתאם את סידורי הכבאות כאמור עם סידורי הכבאות של רשות הכבאות".

המחוקק הניח כנראה, ושאינו צורך לקבוע הוראה מפורשת לגבי מוסדות ומפעלים וציבוריים, משום שמוכן מאליו כי מוסדות אלה יעשו בעצמם את הסידורים הדרושים. התברר שההמצאות שונות, ולצערנו מוסדות ומפעלים ציבוריים רבים לא יעשו את הסידורים בעצמם, ולכן מוצע בסעיף 1 להצעת החוק כי ההוראה בסעיף (4) תחוק. ושמעתי רשות הכבאות תהיה מוסמכת לקבוע, בכפוף לתקנות שהתקין שר הפנים, סידורי כבאות במוסדות ובמפעלים, בין ציבוריים ובין פרטיים.

בעיה חמורה, שהתעוררה במשך השנים, היא בעיית תקן הציוד, המיתקנים והחומרים לכיבוי דליקות, שיש להחזיק בנכסים שונים. עד עכשיו הסמכות להתקין תקנות לגבי תקן ציוד הוצמאמה לקרקעות חקלאיות בלבד, וזאת בהתייעצות עם שר החקלאות. מתברר שהעדר הוראה לגבי קביעת תקן גרם לכך שרשויות כבאות שונות דרשו דברים שונים, או שלא דרשו ציוד כלל, מהעדר סמכות מפורשת. לכן מוצע שנוסף לסמכות לגבי אדמות חקלאיות יהיה שר הפנים רשאי לקבוע בתקנות את הכמות והסוגים של ציוד, מיתקנים גים וחומרים שייצאו ויחזקו במצב תקין בנכסים שונים. לגבי אדמות חקלאיות - הדבר ייעשה גם בעתיד בהתייעצות עם שר החקלאות.

מוכן, לאחר קביעת התקן יש צורך להבטיח שהציוד והמיתקנים שנקבעו בתקן אמנם יימצאו בנכסים. לשם

ושלישית במהירות, עלינו לדאוג לכך שהחקיקה הזאת לא תישאר על הנייר בלבד, אלא אף תבוצע, כי אין לך דבר יותר חיוני מאשר הגשמת החקיקה הזאת הלכה למעשה.

הי"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחבר הכנסת דניאל לוי.

דניאל לוי (מפד"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עניין הבטיחות מפני כות האש והשריפות מהווה בעיה גדולה וחשובה, אשר מחובתנו ללמוד אותה על כל צדדיה ולמצוא את פתרונה היעיל והמושלם ביותר. אינני רוצה לדבר כאן על בעיה זו בשעת חירום, אולי אקדיש לעניין זה כמה משפטים בהמשך דברי. ברצוני להתעכב ולהתרכז בבעיה הזאת בשעת שלום, בשעת שיגרה.

ידוע לנו עד כמה חשוב הוא תפקידם של מכבי-האש, ועלינו לשים לב לכך כי מספר הדליקות בכל שנה מגיע ליותר מרבעה. בשנת 1962/63 — 10,000; בשנת 1964/65 — 15,000. אין לי מספרים על תקופה קרובה יותר אלינו. אגב, בהצונו לציין כי בשנתון הסטטיסטי לישראל מס' 18, המתייחס לשנת 1966, לא מצאתי שום מספר ושום נתון בתחום זה שעליו אנו מדברים; לא מספר הכבאים שישנם בארץ, לא מספר הדליקות או התאונות מחמת שריפות וכדומה. האם יש להסיק מזה שהעניין בכללותו הוא גטול-חשיבות כל כך בעיני עורכי השנתון? עובדה זו מהווה לדעתי ליקוי, ויש לתקנה.

מובן מאלף ושאינו מחייב את הצעת החוק המונחת לפנינו, באשר היא מהווה מפנה במלחמה נגד מכת האש. אולי יש להצטרף שתקונים אלה לא יהיו כנסו בחוק עד היום, ויש להצטרף עוד יותר שלא נוצלה ההזדמנות זו כדי לתקן תקונים נוספים, שביעני הם חיוניים. כך, למשל, לא נאמרה מלה, לא בחוק ולא בדברי ההסבר, על תקן שירותי הכבאות בארץ, והמספרים ידועים. נאמר פעם מעל במה זו, כי בארצות אחרות עומד התקן על יחס של כבאי אחד לכל אלף תושבים. פירוש הדבר שבארץ היינו צריכים לשירותי כבאות שמספר הכבאים בהם יגיע ל-2560 — 2600. אולי תאמרו, חברי הכנסת, כי הערכה זו היא מוגזמת. לפנינו הונחו מסקנות הוועדה שמונתה לאחר האסון הגדול של הדליקה בבנין "צים", לפני שנתיים, ובפברואר 1966, אשר קבעו כי את תקן הכבאים יש להעמיד לפחות על 1500. מה הוא המצב היום? עד כמה ישיעו לי, עומד התקן על 600 כבאים אבל במציאות, במצבה יש שלוש-מאות וכמה. בחודש יולי אשתקד, לאחר מלחמת ששת הימים, הושג מן האוצר תקציב לעוד 120 כבאים. כלומר, בסך-הכל 420 כבאים. גדמה לי שמספרים אלה מדברים בעד עצמם, ואין צורך להוסיף עליהם.

בחדש פברואר 1966, כאשר אירע האסון בבנין "צים", נזכרנו לדעת עד כמה לא היינו מוכנים לעמוד בפני מקרים כאלה. האומנם עוד ניווכח כי טרם מוכנים אנו לכך גם עכשיו? וכל מה, רבותי חברי הכנסת, כאשר מדובר ועל זמן של שלום. מה יהיה המצב בשעת חירום? ומה הן התכונות של רשות הכבאות כדי למנוע, עד כמה שאפשר, אסונות ואבידות בנפש וברכוש? עלינו לשים לב בצורה נאותה ומתאימה לגודל הבעיה

יוסף תמיר (גח"ל) :

מבד היושב-ראש, כנסת נכבדה. קודם כל יורשה לי להעיר, שהצעת החוק שהונחה עכשיו על שולחן הכנסת התגלגלה שבועות רבים, אולי חודשים, עד שהועלתה הערב לדיון, ועל ידי כך נגרם מזק חמור לשירותים החיוניים. יש להביע צער על עובדה זו. היה כנראה צורך באזהרה כדי להביא אותה באופן דחוף. אני מעיר זאת מתוך הנחה, שלחבא תינתן עדיפות לא רק לחוקים פיסקליים, אלא גם לחוקים הנוגעים לשירותים חיוניים.

כמה הערות לגופו של החוק :

התיקון המוצע בחוק, יש לקבלו באורח חיובי. המציאות הוכיחה שהתקנות והחוק הקודם לא כיסו את כל פני שטח הכבאות כפי שהיה צריך להיות, והסביר זאת סגן שר הפנים בצורה נאותה. אולם החקיקה כשלעצמה אינה מספקת, וההזדמנות זו יורשה לי להעיר מספר הערות מעשיות.

זה שנים רבות, מאז חוק החוק העיקרי, נשארו ענייני הכבאות בסולם העדיפות של השירותים במקום הנחות ביותר. במטה הארצי של הכבאות נמצאים שישה עובדים, אם אינני טועה, אדוני סגן שר הפנים; וששה עובדים אלה היו גם ייסוד היחידה הזאת, והיום ירד מספרם מסיבה זו או אחרת לחמישה, ואולי אף לארבעה, אינני יודע בדיוק. משום כך גם הפיקוח הארצי על החוק אינו יעיל במידה מספקת.

בידרתי את הנתונים והרי לפניכם העובדות: יש מפקח כבאות ארצי, קצין מניעת שריפות ארצי, קצין הדרכה ארצי, איש מחקר ומזכיר. יש מקום פנוי לאדם העוסק במחקרים ובהנחיה של מחקרים. אם אהיה צנוע בהערכת המצב אומר, שכלי להעלות את השירות על מישור של עבודה יעילה יש צורך להכפיל את מספר העובדים במסגרת משרד הפנים, ויש להעלות את מספר העובדים מנהלתי, כיבוי, בהנדסת מניעת שריפות, בהנדסת הציוד ובעיקר בהדרכה ארצית. גישה אפשרית אלה אינם יכולים להשתלט על השירות החיוני הזה, ומשום כך אנחנו שומעים וקוראים אי-פה אי-שם על תופעות שליליות מאוד. מקרה הדליקה באפיקים הוא הדוגמה האחרונה לכך, אחרי הדליקה ב"צים", שאירעה לפני שנתיים והידועה לחברי הכנסת.

גם התקציב העומד לחשון השירות הזה הוא זעום, ויורשה לי בהזדמנות זו של דיון בחוק לומר שהסכום של 69 אלף לירות אינו עונה על הצרכים.

כיוון שאנו דנים בעיני כבאות, אציין כי מאז נידון הנושא הזה בהזדמנות של העלאת הצעת לסדר-היום, המצבה של הכבאים נמצאת בפיגור מדאיג ביותר. אני חושב כי היא כשליש או כרבע ממספר הכבאים הדרוש בארץ כדי לבצע עבודה יעילה בשירות הזה. לא פחות חמור הוא עניין אי-התאמת הציוד, אם החוק הנוכחי המוצע עכשיו בא לתקן את הפגמים שבציוד, שהוא רב-גוני, ואינו תואם זה את זה באשר אין השלמה בין המכשירים וכדומה — הרי עושה החוק הזה שירות-דוב לעניין.

באשר לתקציבי הכבאות עלי להדגיש, שהתקציבים הארציים והתקציבים הלוקליים ברשויות המקומיות אינם עונים על הצרכים האלמנטריים של הכבאות. אם החוק הזה יעבור — ואני מניח שיעבור — בקריאה שניה

לעומת זה, בסעיף 2 הייתי רוצה לראות הוראות ברורות בקשר להחזקתו של הציוד הדרוש והבקרה על החזקה זו. לפי דעתי יש לשכלל דבר זה, ובפרט כשמדובר על מקומות ציבוריים.

ועוד הערה אחת בקשר לאחריות המוטלת על בעלי הבניינים בכל הנוגע לחומרי בניה. יש להגדיר דרישות הרשות לצורך בטיחות הציבור מפני דליקות. יש חומרים אשר צריך להשתמש בהם לפי כללים מסויימים. הוראות אלו יש להעביר לוועדות בניין גרים מקומיות או מחוזיות. ולכן כדאי היה שתשומת לבו של המחוקק תינתן גם לפרטים אלה, ותהדרות הללו תמצאנה ביטוי הולם במגף החוק.

לסיכום, אני מחייב את העברת החוק לוועדה, מתוך תקווה כי בה נוכל להכניס יתר התיקונים.

הי"ר מ. סרדינס :

המשך הדיון בהצעת חוק זו באחת הישיבות הקרובות.

הישימה הבאה - מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

גם בשעת שלום וגם, חס וחלילה, בשעת חירום. איש מאחז לא יכול לומר בוודאות שלא תהיה התלקחות חדשה, חס וחלילה, ולכן עלינו להיות מוכנים לכל אפשרות. ובין השירותים השונים - שירות הכבאות הוא אחד החיוניים ביותר.

ועוד כמה מלים בקשר לסעיפי החוק המוצע. לא אחבר על הסעיף הראשון, אשר ברור שהוא משלים את תחום עבודתה של הרשות. רצוני להדגיש את חשיבות ההשלמה הזאת, באשר היא תאפשר פיקוח מהיר על ציוד ואף מלחמה באש בבתים חולים, במחסדות שונים ואחרים ובעיקר בבתים הספר על כל סוגיהם. מקומו מות ישבתכם נמצאים בנינו ובנותינו במשך רוב שעות היום, מן הראוי שנוחיק מהם את סכנת השריפה. הייתי אולי מציג לרשות הכבאות, כי כתיאום עם משרד החינוך תיוסם כעין תרגילים של כיבוי אש אל-ידי התלמידים, החל מגיל מסויים כמובן. יזמה זו יכולה להוות את הגרעין הראשוני של מכבי-אש מתנדבים, כפי שהם קיימים בארצות השונות. על כל פנים זה יהיה דבר טוב. אם והאזרחים של מחר יידעו איך להתנהג במקרה של דליקה בסביבתם.

הישיבה ננעלה בשעה 20.52.